

PRZEGLĄD USTAWODAWSTWA GOSPODARCZEGO

miesięcznik

Rok IV

Warszawa — Marzec 1951 r.

Nr 3(33)

TREŚĆ NUMERU:

	str.
JAN TOPIŃSKI — Półtora roku działalności arbitrażu gospodarczego	77
KAROL POTRZOBOWSKI — Wykonywanie zawodu adwokackiego przez radców prawnych jednostek gospodarki uspołecznionej	85
ZDZISŁAW PECHNIK — Formy prawne stosunków zatrudnienia	88
ANATOL TUROWICZ — Kilka uwag w sprawie kodyfikacji prawa pracy	92

Przegląd ustawodawstwa gospodarczego za czas od dnia 15 stycznia 1951 do dnia 15 lutego 1951 r.; Orzecznictwo w sprawach gospodarczych: Sąd Najwyższy, Główna Komisja Arbitrażowa, Trybunał Ubezpieczeń Społecznych; Inwestycje: O dyscyplinie inwestycyjnej; Gospodarka lokalami i najem lokali; Niedopuszczalność drogi sądowej w sporach o opróżnienie mieszkania służbowego bądź mieszkania pracownicze; Zmiana sytuacji prawnej nowowybudowanych i gruntownie naprawionych lokali i budynków; Notatnik: I krajowa narada pracowników państwowego arbitrażu gospodarczego.

JAN TOPIŃSKI

Prezes Głównej Komisji Arbitrażowej

Półtora roku działalności arbitrażu gospodarczego*)

Arbitraż gospodarczy rozpoczął pracę przed kilkunastoma miesiącami. Jest to okres pozwalający na to, by rzucić okiem wstecz na przebytą drogą, ocenić zebrane doświadczenia, wypunktować usterki i braki i wyciągnąć właściwe wnioski dla przyszłej pracy. Pozwoliliśmy sobie zaprosić Kolegów na tę konferencję, by ocenę tę przeprowadzić wspólnie. Chcemy samokrytycznie ocenić naszą dotychczasową pracę i prosić Was, byście ze swej strony ułatwili nam wyciągnięcie właściwych wniosków przez dorzucenie swych spostrzeżeń o tym, czym była dla Was, dla Waszych przedsiębiorstw i organizacji gospodarczych działalność arbitrażu gospodarczego, co w niej było wadliwe i niepełne, co należy dodatkowo do pracy tej wprowadzić, by arbitraż mógł odegrać tę rolę, którą wyznacza mu

Polska Ludowa, która w dekreście konstytuującym jego istnienie postawiła przed nim zadanie „zapewnienia dyscypliny wykonania narodowych planów gospodarczych, przestrzegania i ugruntowania zasad rozrachunku gospodarczego oraz zabezpieczenia wykonania umów”.

Arbitraż nasz rozpoczął swą pracę w dniu 1.X.1949 r., w przededniu przystąpienia do realizacji Planu Sześcioletniego. Powołanie go było • konsekwencją oparcia pracy przedsiębiorstw na zasadzie rozrachunku gospodarczego. Przedsiębiorstwo państwowe prowadzone metodą rozrachunku gospodarczego jest stroną w obrocie prawnym; zawiera umowy i wykonuje zobowiązania, płaci i inkasuje kary konwencjonalne. Dla rozpatrywania takich właśnie sporów, jak w ogóle wszelkich sporów o prawa majątkowe, utworzony został arbitraż jako organ powołany do wdrażania przedsiębiorstw gospodarczych do pracy na zasadach rozrachunku gospodarczego. Czym jest rozrachunek gospodarczy w pracy przedsiębiorstw państwowych, jaką ma wagę orientuje nas fragment z przemówienia J. Sta-

*) Referat sprawozdawczy wygłoszony w Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego w dniu 16 lutego 1951 r. na konferencji zwołanej przez Główną Komisję Arbitrażową z udziałem przedstawicieli ministerstw, władz centralnych, centralnych zarządów przemysłu, central spółdzielni i świata prawniczego.

lina z 1931 r. o nowych zadaniach budownictwa socjalistycznego:

„Wyplenienie bezładu w gospodarce, zmobilizowanie wewnętrznych zasobów przemysłu, zaszczepienie i utrwalenie zasady rozrachunku gospodarczego we wszystkich naszych przedsiębiorstwach, systematyczne obniżanie kosztów produkcji, wzmożenie nagromadzenia wewnątrz przemysłu we wszystkich bez wyjątku gałęziach przemysłu. Oto droga wyjścia. A więc zaszczepić i utrwalic zasadę opłacalności gospodarczej, podnieść nagromadzenie wewnątrz przemysłu — takie jest zadanie.“)*

Arbitraż radziecki utworzony został właśnie wówczas, w r. 1931, w związku z kształtowaniem przedsiębiorstwa państwowego jako podstawowego ogniwa w zakresie zarządu własnością socjalistyczną oraz w zakresie realizacji zadań planowych, ogniwa kierowanego metodą rozrachunku gospodarczego.

Fakt, że w chwili rozpoczęcia pracy przez nasz arbitraż istniały i były dla nas dostępne doświadczenia arbitrażu radzieckiego, niesłychanie ułatwił nam pracę. Sięgaliśmy do tych doświadczeń tak w zakresie organizacji pracy, jak i przy wypracowywaniu metody przygotowywania i rozstrzygania spraw. Chcę na wstępie zdecydowanie stwierdzić i podkreślić, że dostępność radzieckich doświadczeń znakomicie ułatwiła nam pracę, na każdym jej odcinku.

Zagajając tę konferencję pragnę przedstawić doświadczenia naszego arbitrażu tak od strony osiągnięć organizacyjnych, jak i metody pracy oraz podstawowych założeń dotychczasowego orzecznictwa.

Od strony organizacyjnej w tym kilkunastomiesięcznym okresie pracy odróżnić można dwa okresy. Pierwszym jest okres sześciomiesięczny: od dnia 1 października 1949 r. do dnia 1 maja 1950 r., w którym Główna Komisja Arbitrażowa była jedyną instancją arbitrażową w skali całego kraju. Ten krótki okres pracy umożliwił nam wypracowanie własnej metody organizacyjnej, własnych metod pracy i własnych założeń w zakresie orzecznictwa; pozwoliło nam to w konsekwencji na uruchomienie z dniem 1 maja 1950 r. pierwszych okręgowych komisji arbitrażowych w najpoważniejszych ośrodkach życia gospodarczego państwa, tj. w Warszawie, Katowicach i Łodzi. Była to realizacja jednego z 1-majowych zobowiązań, zaciągniętych przez zespół pracowników państwowego arbitrażu gospodarczego. W wykonaniu zobowiązań zaciągniętych w przededniu Święta Odrodzenia uruchomiliśmy okręgowe komisje arbitrażowe we Wrocławiu, Poznaniu i Gdańsku, a na cześć 33 Rocznic Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej rozpoczęły swą działalność okręgowe komisje arbitrażowe w Krakowie

i Szczecinie. W chwili obecnej nie są czynne okręgowe komisje arbitrażowe w Opolu, Zielonej Górze, Koszalinie, Bydgoszczy, Kielcach, Olsztynie, Białymstoku, Lublinie i Rzeszowie. Jednak obszary tych województw objęte zostały właściwością najbliższych okręgowych komisji arbitrażowych; w szczególności Okręgowa Komisja Arbitrażowa w Katowicach właściwa jest również dla obszaru województwa opolskiego, Okręgowa Komisja Arbitrażowa w Poznaniu — dla województw zielonogórskiego i bydgoskiego, Okręgowa Komisja Arbitrażowa w Gdańsku — dla województw koszalińskiego i olsztyńskiego, Okręgowa Komisja Arbitrażowa w Krakowie — dla województw kieleckiego i rzeszowskiego, a Okręgowa Komisja Arbitrażowa w Warszawie — dla obszaru województw białostockiego i lubelskiego.

W ten sposób obszar całego kraju objęty został właściwością okręgowych komisji arbitrażowych; wskutek tego Główna Komisja Arbitrażowa przestała orzekać w pierwszej i jedynej instancji, tak jak to miało miejsce w jej pierwszym okresie działalności. Główna Komisja Arbitrażowa rozpatruje w tej chwili, tj. w drugim etapie swej działalności, w pierwszej instancji spory, w których stroną jest naczelna władza państwowa lub urząd centralny oraz spory przedumowne z umów generalnych.

Objęcie właściwością okręgowych komisji arbitrażowych obszaru całego kraju dało w efekcie także i to, że wyłączną właściwością arbitrażową objęte zostały wszystkie spory państwowych przedsiębiorstw i instytucji ze spółdzielni. Bowiem rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 5.V.1950 r. (Dz. U.R.P. nr 22 poz. 189) uzależniło obejmowanie właściwością arbitrażu sporów, w których jedną ze stron jest spółdzielnia, od objęcia działalnością okręgowej komisji arbitrażowej obszaru województwa, w którego okręgu znajduje się siedziba spółdzielni. Mimo objęcia terenu całego kraju właściwością okręgowych komisji arbitrażowych, zadanie stopniowego uruchamiania dalszych okręgowych komisji arbitrażowych w tych województwach, w których dotąd nie zostały one utworzone, jest zadaniem pierwszoplanowym; zadanie to musi być konsekwentnie realizowane tak ze względu na potrzeby tych województw, jak i ze względu na konieczność konsekwentnej, jednolitej i pełnej budowy wojewódzkich organów zarządu państwowego.

O ile zagadnienie rozbudowy terytorialnej sieci arbitrażu państwowego zostało przez nas w pierwszym okresie działalności postawione w sposób — jak sądzę — w zasadzie prawidłowy i rozwiązane wprawdzie fragmentarycznie, ale w punktach najżywszych i gospodarczo rozstrzygających — o tyle w okresie tym nie zdołaliśmy postawić zagadnienia arbitrażu wewnątrzno-resortowego. W pierwszym okresie swej pracy sądziliśmy, że nie należy tworzyć arbitrażu wewnątrzno-resortowego przed wypracowaniem i wypróbowaniem metod pracy

*) J. Stalin — Zagadnienia leninizmu — „Książka“ 1947, str. 323.

arbitrażowej; zdecentralizowanie komórek, stawiających pierwsze kroki mogło doprowadzić do wykształcenia całkowicie różnych systemów organizacji i sposobu rozpracowywania spraw i zaciążyć ujemnie na rezultatach pracy arbitrażu, jako całości. Chcąc zapewnić sobie możliwość obserwowania istnienia potrzeby uruchomienia arbitrażu wewnątrzno-resortowego, uruchomiliśmy odrębne komórki dla rozpatrywania spraw, kwalifikujących się do rozpatrzenia przez arbitraż wewnątrzno-resortowy. Kilkunastomiesięczne obserwacje wyników pracy komórek pozwalają raczej stwierdzić, że nie istnieje potrzeba uruchamiania arbitrażu wewnątrzno-resortowego; w zakresie ani jednego z resortów nie wpłynęła bowiem w obserwowanym okresie taka ilość spraw, która by uzasadniała celowość tworzenia arbitrażu wewnątrzno-resortowego. Mimo to, wniosek negatywny może być błędny. Spory wewnątrzno-resortowe są najprawdopodobniej rozstrzygane w trybie administracyjnym i to wyłącza kierowanie ich na drogę postępowania arbitrażowego. W konsekwencji sędzę, że zagadnienie — czy już obecnie nie dojrzała potrzeba uruchomienia arbitrażu wewnątrzno-resortowego w którymś z resortów gospodarczych — należy rozważyć i ocenić wspólnie. Jest rzeczą zrozumiałą, że przy rozważaniu tego zagadnienia, musimy uwzględnić konieczność nierozdrabniania i tak szczupłych kadr, które mogą wchodzić w grę, jako kadry arbitrażu.

Ilość spraw rozpatrywana w ciągu jednego miesiąca przez państwowe komisje arbitrażowe jest w tej chwili trzykrotnie większa od ilości spraw, którą załatwiała w ciągu jednego roku Komisja Arbitrażowa przy b. Ministerstwie Przemysłu i Handlu. Ten wzrost ilości spraw nie jest tylko prostym następstwem objęcia właściwością państwowych komisji arbitrażowych sporów komunikacyjnych i ze spółdzielczością. Mimo tego, tak poważnego wzrostu i mimo to, że cyfra wpływu stale wzrasta — uważam, że ilość spraw wpływających w skali całego kraju do państwowych komisji arbitrażowych znajduje się poniżej poziomu wyznaczonego przez rozmiar obrotu gospodarki socjalistycznej. Okazuje się, że podmioty gospodarki uspołecznionej wolą należności sporne pozostawiać niezgodnione i nierozliczone, niż ryzykować spór arbitrażowy. Jest to zjawisko ujemne. Wskazuje ono na to, że nasz aparat gospodarczy nie jest dostatecznie wdrożony w zasady racjonalnego prowadzenia działalności gospodarczej i nie ujmuje należycie zagadnienia przyspieszenia obiegu środków obrotowych; szybkość przeprowadzania rozliczeń jest prostym wykładnikiem staranności w przedmiocie przyspieszenia obiegu środków obrotowych. Główna Komisja Arbitrażowa postawiła przed podmiotami gospodarki uspołecznionej obowiązek dokonywania terminowych rozliczeń, wprowadzając w swym orzecznictwie — jako podstawę oceny dopuszczalności żądania wniosków

— obowiązujące czasokresy przedawnienia i prekluzji. Warto podkreślić, że to stanowisko orzecznictwa arbitrażowego napotkało na opór ze strony zainteresowanych przedsiębiorstw, które we wnoszonych odwołaniach i skargach do Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego zgodnie twierdziły, że żądanie terminowości rozliczeń w obrocie socjalistycznym jest niedopuszczalnym formalizowaniem, obcym obrotowi socjalistycznemu. My jednak ze swej strony stwierdziliśmy, że terminy przedawnienia i prekluzji nie tylko muszą być stosowane w praktyce obrotu, lecz nadto — że terminy znane obowiązującym kodeksom są dalekie od potrzeb obrotu socjalistycznego. Tempo przemian organizacyjnych, przebudowa zadań planowych, dezaktualizuje problem rozliczenia po upływie względnie krótkiego czasu. Kierownictwo, które ma odpowiadać za długi zaciągnięte przed kilku laty przez zespół innych ludzi, w wykonaniu zadań, które już więcej nie są aktualne dla danej jednostki gospodarczej — musi obciążyć swoje rachunki wynikowe pozycjami, które nie są miarodajne dla oceny aktualnej sprawności działania przedsiębiorstwa. W ten sposób przewlekane czasokresy rozliczeń trafia w gruncie rzeczy w podstawy rozrachunku gospodarczego, demobilizując kierownictwo przedsiębiorstwa w walce o najlepsze wyniki. Z tych względów arbitraż podjął inicjatywę przeprowadzenia nowelizacji przepisów prawa arbitrażowego także i w tym kierunku, by należności w obrocie socjalistycznym można było dochodzić tylko w ciągu roku od dnia płatności. Tak skonstruowana prekluzja arbitrażowa została wprowadzona do postępowania arbitrażowego przepisem § 20 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 listopada 1950 r. (Dz. U. R. P., nr 53, poz. 484). Rocznią prekluzję arbitrażową należy traktować jednak jako górną granicę czasokresu, w obrębie którego winny być przeprowadzone rozliczenia w obrocie socjalistycznym. Praktyka będzie musiała doprowadzić do wytypowania tego rodzaju stosunków prawnych, w których dochodzenie należności odbywać się powinno w terminach krótszych. Wprawdzie wspomniany przepis § 20 utrzymał w mocy obowiązujące w obrocie cywilnym terminy rozliczeń krótsze od roku, jednak — jak uczy doświadczenie radzieckie — ilość stosunków prawnych, z którymi wiązać można krótszą prekluzję jest daleko większa od tej, którą zna nasze prawo cywilne. Są to jednak założenia dla dalszych prac ustawodawczych. Już jednak obecnie, przy obecnym stanie prawnym inicjatywa państwowego arbitrażu gospodarczego, zmierzająca do skrócenia czasu rozliczeń, winna się spotkać ze współdziałaniem ze strony aparatu kontroli wszystkich resortów gospodarczych. Wydaje się celowe, aby rok rocznie przed zamknięciem bilansów przeprowadzana była przez wszystkie przedsiębiorstwa akcja oczyszczania wykazu dłużników

i by przedsiębiorstwa były przyzwyczajane i wdrażane do takiej akcji.

W związku z tym, że z dniem 30.IV. br. wchodzi w życie instytucja prekluzji arbitrażowej, korzystam ze sposobności, by na tym miejscu zasygnalizować zainteresowanym przedsiębiorstwom, że instytucja ta konsekwentnie stosowana będzie w praktyce arbitrażu. Wnioski o zasądzenie kwot, które stały się wymagalne przed rokiem, będą odrzucane. O dopuszczeniu do prekluzji zawiadamiane będą organy kontroli; bowiem dopuszczenie do prekluzji wskazuje na niedbałe prowadzenie przedsiębiorstwa.

Przystępując do omówienia metody naszej pracy, pragnę stwierdzić, że w tym zakresie postawiliśmy sobie — za arbitrażem radzieckim — jako zadania:

- a) *spór powinien być szybko przygotowany i rozpoznany;*
- b) *w toku przygotowania sprawy, należy dotrzeć do istoty sporu, do jego właściwych przyczyn;*
- c) *materiał sporu opracować tak, by w przypadku stwierdzenia uchybienia można było dostarczyć władzom nadzernym właściwy materiał sygnalizacyjny.*

Chcąc przygotowywać i rozpoznawać sprawy szybko, próbowaliśmy ustalić, co powoduje w tradycyjnej praktyce sądowej przewlekłość sporów; podjęliśmy próbę wytypowania tych przewlekłych odcinków i ustalenia, w jaki sposób można wyeliminować ujemny wpływ tych ogólni na czas trwania sporu.

W dotychczasowej praktyce uzyskaliśmy to, że przeciętny czas rozpoznawania sprawy w okręgowych komisjach arbitrażowych trwa 32 dni, przy czym okręgowe komisje arbitrażowe, przodujące w zakresie szybkości rozpoznania spraw załatwiają spór w ciągu 17 i 24 dni, a pracujące najwolniej — w ciągu 43 dni. Główna Komisja Arbitrażowa rozpoznaje wniesione odwołanie przeciętnie w ciągu 20 dni, przy czym czas wykazywany przez poszczególnych referentów wynosi od 13 do 28 dni. Oczywiście niezależny od sprawności komisji arbitrażowych okres międzyinstancyjnej korespondencji, który z uwagi na wiążące przepisy o trybie odwołania wynosić musi około 20 dni. W ten sposób przeciętny czas rozpoznania sprawy, w której nie służy odwołanie, wynosi około 30 dni, a w sprawie, w której odwołanie służy — 6 — 8 tygodni. Sądzić należy, że ta nasza przeciętna jest krótka w stosunku do przeciętnego czasokresu trwania sporu w postępowaniu sądowym; my sami jednak nie uważamy jej za tak krótką, na jaką stać już w tej chwili aparat arbitrażu. Jak uzyskaliśmy to tak poważne skrócenie czasu trwania sprawy? Po pierwsze wyeliminowaliśmy fazę wzywania powoda o uzupełnienie brakujących załączników i opłat i czekania na wniesienie opłaty. Brakujące za-

łączniki sporządzane są na koszt powoda przez biuro komisji arbitrażowej, a niewniesione opłaty ściągane są w toku postępowania arbitrażowego lub po jego zakończeniu. Nie obawiamy się niewypłacalności powodów w zakresie należnych opłat i dlatego nie musimy czekać ze wszczęciem sprawy, póki opłaty nie wpłyną. Po drugie — wyeliminowaliśmy z toku postępowania arbitrażowego fazę tzw. pierwszej rozprawy, poprzedzającej wydanie postanowienia dowodowego. W postępowaniu arbitrażowym referujący sprawę wnosi ją na posiedzenie komisji arbitrażowej wtedy, gdy stan przygotowania sprawy pozwala na jej merytoryczne rozpoznanie. Wydaje się jednak, że ten przyjęty w praktyce okręgowych komisji arbitrażowych, typowy sposób prowadzenia spraw, może ulec dalszemu skróceniu. Obecnie stosowana technika załatwiania spraw posługuje się — w oparciu zresztą o obowiązujące przepisy w zakresie postępowania dowodowego — obligatoryjną wymianą pism; praktyka ta może być zmieniona, co doprowadzi do dalszego skrócenia czasu prowadzenia sporu.

Realizując drugie spośród postawionych sobie zadań w zakresie wypracowania własnej metody przygotowania i rozpoznawania sporów arbitrażowych, staraliśmy się przy rozpoznaniu sprawy docierać do istoty sporu, ujmować go w pełni i wtedy dopiero spór rozpoznawać. Jednym ze środków, umożliwiających arbitrażowi dotarcie do istoty sporu, jest prawo przypozwania z urzędu podmiotów gospodarki uspołecznionej, które nie zostały objęte wnioskami stron, a które wedle stanu materiału dowodowego powinny być w spór ten wprowadzone. Korzystając z tego prawa okręgowe komisje arbitrażowe przypozywały i przypozywały te wszystkie jednostki gospodarki socjalistycznej, które mogą ponosić odpowiedzialność za dochodzone roszczenia. I stwierdzić należy, że i w tym zakresie powinniśmy wypracować kryterium określające, kiedy można i należy przypozywać, a kiedy przypozywać nie należy. Jest bowiem rzeczą jasną, że komisje arbitrażowe przypozyując z urzędu te jednostki, które nie zostały zapozwane przez same strony, w wielu wypadkach wyręczają te strony we właściwym przygotowaniu sprawy, a w gruncie rzeczy — we właściwym przeprowadzaniu rozliczeń. Powodowie są skłonni — jak to stwierdzamy w praktyce — przypozywać pierwszego z brzegu, licząc na to, że komisja arbitrażowa i tak przypozwie właściwie zobowiązanego do ponoszenia odpowiedzialności. Spotykamy się z odwołaniami, w których strony wskazują na wadliwość postępowania okręgowych komisji arbitrażowych, która zdaniem ich ma polegać na tym, że komisje te powinny być przypozwać jakies dalsze jednostki i od nich zasądzić żądane kwoty. Nie można zapominać o tym, że tak, jak wytoczenie sporu jest obowiązkiem podmiotu gospodarki uspołecznionej, wpływającym z zasad rozrachunku gospodarczego, tak i jego obo-

wiązkiem jest również właściwe wytoczenie sporu. Jeżeli podmiot ten za niewytoczenie sporu ponosi odpowiedzialność w formie utraty prawa dochodzenia na skutek upływu prekluzyjnych terminów, to podobne konsekwencje powinien on ponosić tam, gdzie z naruszeniem zasad staranności wadliwie wytoczył powództwo.

Komisja arbitrażowa powinna przypozywać z urzędu tam, gdzie nienależyte wytoczenie sporu jest rezultatem niezawinionego błędu powoda, co do osoby pozwanego; tego rodzaju sytuacje mogą być rezultatem np. zmian organizacyjnych, o których powód nie mógł wiedzieć. Komisja arbitrażowa powinna przypozywać tam, gdzie ze względu na charakter sprawy lub wagę popełnionych naruszeń obowiązujących przepisów, należy utrwalić materiał dowodowy. Komisje arbitrażowe nie powinny jednak zastępować powodów w ich staranności w dochodzeniu roszczeń. Nowy, krótki okres prekluzyjny nie będzie skuteczny wobec niedbałych powodów, których zastąpi komisja arbitrażowa we właściwym prowadzeniu sprawy i przypozwie właściwą stronę; jednak ich roszczenia przeciwko rzeczywiście zobowiązanym ulegną prekluzji przy właściwym przypozywaniu do sporu. Tak więc, wypracowanie przez praktykę arbitrażową właściwej metody przypozywania stron, będzie sprzyjać wszczęciu i utrwaleniu zasad rozrachunku gospodarczego w praktyce naszych przedsiębiorstw. Natomiast dla praktyki komisji arbitrażowych wypracowanie właściwego kryterium przypozywania oznaczać będzie skrócenie przeciętnej przygotowywania spraw przez wyeliminowanie czasokresów postoju sprawy, zużywanego na przypozywanie i wymianę pism.

Opracowując metodę prowadzenia i rozstrzygania spraw arbitrażowych pamiętaliśmy o naszym obowiązku zawiadamiania władz zwierzchnich stron o stwierdzonych uchybieniach. Przygotowywaliśmy sprawę tak by można było sygnalizować i podać w jakim przedmiocie i z jakich powodów sygnalizujemy. Przedmiotem naszej sygnalizacji były ustalone błędy w postępowaniu jednostek gospodarki uspołecznionej jak np. brak należytej staranności przy wykonywaniu obowiązków, brak należytej pieczy w odniesieniu do własności socjalistycznej itp. Sygnalizowaliśmy także w wypadku stwierdzenia, że organizacja pracy jest wadliwa, że jednostka gospodarki uspołecznionej zakresem swej działalności obejmuje czynności, którymi nie powinna się zajmować, jak również zawiadamialiśmy władze zwierzchnie stron, a nawet Państwową Komisję Planowania Gospodarczego, że w systemie wydanych zarządzeń stwierdziliśmy istnienie luki, która nie pozwalała stronom — a również i komisji arbitrażowej — na rozstrzygnięcie istniejącego sporu. Można stwierdzić jednak, że tematyka sygnalizowania była tak przypadkowa dlatego, że określały ją same strony charakterem wnoszonych przez siebie spraw. I w związku z tym wydaje

się, że byłoby rzeczą celową, by resortowe aparaty kontroli powodowały wszczynanie takich sporów, w toku których można by wyjaśnić te zasady i normy, które obowiązują, a które nie są przestrzegane bądź dlatego, że nie są dostatecznie spopularyzowane, bądź dlatego, że strony nie doceniają ujemnych skutków wynikających z naruszenia tych obowiązków. Innymi słowy wychowawcza i popularyzacyjna rola orzeczenia arbitrażowego powinna być świadomie i planowo wykorzystywana tam, gdzie na tle szczególnych zadań organizacyjnych danego okresu trzeba i należy popularyzować określoną zasadę prawną, obowiązującą w obrocie socjalistycznym. Tu trzeba jak najmocniej podkreślić, że przez kierowanie na drogę postępowania arbitrażowego sporów na tle zasad dotąd nie sformułowanych — nie uzyska się sformułowania tej zasady. Innymi słowy nie należy oczekiwać, by okręgowe komisje arbitrażowe wypowiadały i ustalały zasady obowiązujące w gospodarce socjalistycznej, jeśli normy takie nie zostały wprowadzone w życie zarządzeniami właściwych władz. W tym zakresie, wzorując się na doświadczeniach radzieckich, orzecznictwo arbitrażowe zdecydowanie nie wzięło na siebie roli organów tworzących prawo, a komisje arbitrażowe — w wypadku stwierdzenia, że w naszym ustawodawstwie nie ma normy regulującej sporny przypadek — zwracają się do właściwego organu ze wskazaniem na konieczność wydania brakującego przepisu. Dlatego też nie należy się spodziewać, by praktyka wszczynania sporów z urzędu mogła doprowadzić do uregulowania tematów dotąd nie uregulowanych. Komisje arbitrażowe mogą jedynie stosować obowiązujące przepisy i przez właściwą wykładnię ich treści instruować strony, jak powinny postępować, i tą drogą przyczyniać się do ugruntowania praworządności Polski Ludowej.

Zatrzymując się przy zagadnieniu sygnalizacji chciałbym podkreślić, że dla aparatu arbitrażowego miałyby poważne znaczenie, gdyby był zawiadamiany o rezultatach sygnalizacji. Tą drogą otrzymywałby on informację czy sygnalizacja była trafna; aparat arbitrażowy uczyłby się sygnalizacji. Jeśli zatem aparaty kontroli chcą mieć dobry materiał sygnalizacyjny, powinny ze swej strony informować arbitraż o tym, czy otrzymana sygnalizacja była przydatna.

Gdy mowa o metodzie pracy arbitrażu, należy wspomnieć również o metodzie prowadzenia rozprawy i o stylu wydawanych orzeczeń. Tutaj oparliśmy się na założeniu, że rozprawa odbywać się powinna w takim klimacie, by rozpoznanie sporu mogło oddziaływać wychowawczo na uczestniczące w niej strony. Powiedzieliśmy sobie, że strony wychodzące z rozprawy powinny wnosić pełne zrozumienie tego, co zdecydowało o takim a nie innym rozstrzygnięciu sporu. Innymi słowy, strony winny wnosić z rozprawy pełną znajomość tych zasad prawnych obowiązujących w gospodarce socjalistycznej.

cznej, które zastosowane zostały przy rozstrzygnięciu danego konkretnego przypadku. W tym ujęciu przewód arbitrażowy nie jest reprezentacją dowodów posiadanych przez strony w tym celu, by przekonać rozstrzygającego o zasadności stanowiska jednej ze stron; jest on przeprowadzany dla stron, by w toku przewodu popularyzować obowiązujące zasady i pouczać o właściwej ich wykładni. W konsekwencji w przewodzie arbitrażowym próbowaliśmy wyznaczyć rolę zespołu orzekającego w sposób odmienny od roli przyjmowanej przez tradycyjny zespół sądzący w sądowym sporze cywilnym. Powiedzieliśmy sobie, że zespół orzekający nie powinien być biernym obserwatorem przewodu, pilnie baczącym na to, by przed wydaniem orzeczenia nie ujawnić swych poglądów. W naszym ujęciu zespół orzekający inicjuje dyskusję stron na temat spornych okoliczności faktycznych i ujawnionych różnic w wykładni przepisów prawa; zespół orzekający bierze udział w tej dyskusji, ujawniając, jakie sam widzi wątpliwości. W toku takiej dyskusji strony zostają zmuszone do zareprezentowania swych poglądów w najbardziej spornych zagadnieniach prawnych, co w rezultacie orientuje zespół orzekający w tym, odnośnie czego i w jaki sposób należy strony poinstruować.

Należy stwierdzić, że same strony znakomicie ułatwiały nam stworzenie takiego wychowawczego klimatu na rozprawie. W sporach arbitrażowych tylko wyjątkowo spotykamy się z pienactwem, kręactwem i przeinaczaniem stanu faktycznego. W olbrzymiej większości przypadków spory nasze były sporami o zasadę prawną, co ułatwiało nam nadanie im tego wyrazu wychowawczego, który założyliśmy.

Tak, jak na mechanizm rozprawy patrzyliśmy jak na środek dydaktycznego oddziaływania na podmioty gospodarki społecznej, to taki sam środek widzieliśmy w motywach orzeczeń. Założyliśmy sobie, że nasze motywy nie powinny być pisane dla biur prawnych i radców prawnych, lecz dla kierownictwa przedsiębiorstw państwowych. O tym, dlaczego dany spór został wygrany czy przegrany, powinien wiedzieć właśnie dyrektor przedsiębiorstwa, a redakcja motywów powinna mu to ułatwić. Dlatego zerwaliśmy z tradycyjną budową motywów orzeczenia cywilnego, w których spór określany jest w świetle przeciwstawnych sobie twierdzeń stron. W naszym ujęciu spór scharakteryzowany jest na tle ustalonego przez nas stanu faktycznego. Ten tak zobiektywizowany stan faktyczny poddajemy ocenie w świetle obowiązującej i sformułowanej w motywach zasady prawnej.

Jak to już na wstępie zaznaczyłem chcę w tym referacie ocenić dotychczasowe osiągnięcia arbitrażu również od strony charakteru wydanych orzeczeń.

Jest rzeczą zrozumiałą, że w pierwszym okresie swej działalności musieliśmy określić w drodze orzeczeń arbitrażowych zakres właści-

wości arbitrażu. Zmuszały nas do tego nie tylko własne zamierzenia, ale w pierwszym rzędzie — strony występujące z wnioskami, dla których rozpoznanie nie zawsze byliśmy właściwi. Stąd w praktyce arbitrażowej — jak to łatwo stwierdzić z publikowanych orzeczeń — znaczną ilość zajmują orzeczenia rozstrzygające problem właściwości arbitrażu. Orzeczenia te scharakteryzować można w dwóch tezach. Po pierwsze — omawiane orzeczenia ujawniają wyraźną tendencję do objęcia właściwością arbitrażu sporów o prawa majątkowe między wszystkimi podmiotami gospodarki społecznej. W ten sposób, na drodze do takich orzeczeń wyjaśniliśmy, że arbitraż jest właściwy w sporach, w których stroną jest Państwowy zakład Ubezpieczeń Wzajemnych, Zakład Ubezpieczeń Społecznych — chociaż w świetle gramatycznej wykładni przepisów mogło to być budzić wątpliwości. Po drugie — staraliśmy się w obrębie tej tak szeroko określonej właściwości arbitrażowej sprecyzować kryteria odgraniczające właściwości arbitrażu od właściwości organów administracyjnych. W szczególności szereg razy w sposób zdecydowany wypowiedzieliśmy zasadę, że arbitraż nie rozstrzyga tam, gdzie w świetle obowiązujących zasad decydują organy planujące lub organy zarządu państwowego. W ten sposób wyłączyliśmy spod właściwości arbitrażu spory o tzw. priorytety gospodarcze, usuwając spod rozpoznania arbitrażowego rozpatrywanie sporów o to, której z jednostek gospodarki społecznej, przypaść winno użytkowanie określonego składnika majątku trwałego, wyposażenia technicznego, nieruchomości lub lokali. Uznaliśmy się również niewłaściwymi do rozstrzygania sporów o ustalenie wysokości cen, czynszów dzierżawnych itp., jeżeli wielkości te nie zostały ustalone zarządzeniami organów planujących. Cenę w najszerszym tego słowa znaczeniu — ustalać może tylko organ planujący; natomiast arbitraż może co najwyżej wyjaśnić, która z obowiązujących cen ma być w danym przypadku zastosowana, jakie mogą przypaść w świetle obowiązujących zasad upusty lub rabaty. Jeżeli cena nie została ustalona w obowiązującym cenniku, wówczas arbitraż wskazuje sposób jej ustalenia w świetle zasad systemu finansowego danego przedsiębiorstwa.

Uznaliśmy dalej, że arbitraż nie jest właściwy w sporach między stronami, z których jedna jest organem zwierzchnim w stosunku do drugiej i jest uprawniona do uregulowania spornego zagadnienia swym aktem administracyjnym. W ten sposób sformułowaliśmy jedno z kryteriów, odróżniające spór arbitrażowy od sporu administracyjnego; kryterium to tkwi w uprawnieniu jednej ze stron pozwalającym jej na regulowanie spornego zagadnienia swym aktem zwierzchnim. Orzeczenie takie wydaliśmy w sporze między Centralnym Związkiem Spółdzielczym, a jedną z central spółdzielni, wskazując, że skoro do uprawnień CZS należy

ustalanie wysokości składek, to zagadnienie takie nie może być ustalane w drodze sporu arbitrażowego, chciałem wskazać, że to dość znaczne obciążenie naszego orzecznictwa problemem właściwości arbitrażowej nie oznacza wcale — jak to niektórzy może sądzą — że orzecznictwo to przeciążone jest problematyką formalno-procesową. Rozstrzygając bowiem zagadnienie właściwości państwowego arbitrażu gospodarczego, równocześnie ustalaliśmy kryteria rozróżnienia między prawem cywilnym a prawem administracyjnym.

Tak, jak od pierwszych kroków działalności komisji arbitrażowych stawało przed nami zagadnienie zakresu właściwości arbitrażu, to tak samo z równą ostrością wystąpił problem zdolności procesowej w postępowaniu arbitrażowym. I rzecz ciekawa, że w orzecznictwie naszym nie ujawniła się sporność tego zagadnienia. Można powiedzieć tak: że na wstępie naszej działalności arbitrażowej w sposób milczący zrobiliśmy założenia w zakresie tego tematu; że w świetle tych założeń rozstrzygaliśmy kto ma, a kto nie ma prawa do uczestniczenia w sporze arbitrażowym i chociaż nasze założenia nie były legitymowane obowiązującym ustawodawstwem — to strony założenia te przyjęły, nie kwestionując ich w toku sporu. Państwowy arbitraż gospodarczy w tych wspomnianych wyżej milczących założeniach związał zdolność procesową w arbitrażu — a więc w konsekwencji i zdolność zobowiązywania się w obrocie socjalistycznym — z rozrachunkiem gospodarczym. Do uczestniczenia w sporze arbitrażowym uprawnione były i są te jednostki gospodarki uspołecznionej oraz te urzędy, które dysponują własnymi środkami pieniężnymi. Z tą chwilą, gdy ustaliliśmy, że jednostka gospodarki uspołecznionej posiada własne środki obrotowe, a urząd jest jednostką budżetową — dopuszczaliśmy ją do sporu arbitrażowego, nie pytając czy w świetle obowiązującego ustawodawstwa jest ona osobą prawną, czy też nie.

W jednym z orzeczeń związaliśmy wyraźnie zdolność do czynności prawnych określonej jednostki z jej zadaniami planowymi, wypowiadając zasadę, że skoro do zakresu czynności tej jednostki — a chodziło w danym przypadku o bank — nie należy zbywanie surowców przemysłowych, to w konsekwencji jej czynności w tym zakresie są prawnie bezskuteczne. Ustalając te zasady korzystaliśmy z teoretycznego dorobku radzieckiej cywilistyki i doświadczalnie sprawdziliśmy trafność tych sformułowań i całkowitą ich zgodność z potrzebami życia gospodarczego. Było dla nas jasne, że inaczej być nie może, i że skoro podmiot gospodarki uspołecznionej otrzymał środki umożliwiające prowadzenie działalności gospodarczej, to tym samym musi być traktowany jako strona w obrocie gospodarczym, a w konsekwencji — jako strona w obrocie prawnym.

Konsekwentnie stosując uprawnienia z zakresu rozrachunku gospodarczego jako kryte-

rium rozstrzygające o zdolności do czynności prawnej, ustaliliśmy, że spośród ustanowionych zarządów przymusowych te tylko mogą być stronami w sporach arbitrażowych, które są na pełnym rozrachunku gospodarczym. W ujęciu takim w gruncie rzeczy tkwi przekreślenie na gruncie arbitrażu kryteriów zdolności prawnej wywodzących się z powszechnego prawa cywilnego i stosowanie jednolitych, nowych kryteriów związanych z rozrachunkiem gospodarczym. Może się bowiem zdarzyć, że przedsiębiorstwo poddane zarządowi przymusowemu ma osobowość prawną (np. spółka z ograniczoną odpowiedzialnością), lecz dla arbitrażu nie ma ono zdolności do czynności prawnej tak długo, jak długo nie jest ono jednostką systemu finansowego.

Jeśli chodzi o tematykę należącą do zakresu prawa rzeczowego, to w tej dziedzinie stosowaliśmy konsekwentnie zasady wynikające z uchwał naczelnych władz gospodarki narodowej, w świetle których w obrocie socjalistycznym obowiązuje podział przedmiotów prawa rzeczowego na środki trwałe i środki obrotowe; że środki trwałe nie mogą być przenoszone inaczej jak na podstawie zarządzenia władz zwierzchnich i nie inaczej (w obrębie gospodarki państwowej) jak nieodpłatnie. Natomiast jeżeli chodzi o środki obrotowe, to mogą one być przenoszone na podstawie czynności prawnych zdziałanych między podmiotami gospodarki uspołecznionej i to właśnie na zasadzie odpłatności. Także i w tej dziedzinie doświadczalnie sprawdziliśmy, że w obrębie gospodarki socjalistycznej, w stosunkach między podmiotami tej gospodarki, dotychczasowe kryteria prawa rzeczowego, operującego podziałem na rzeczy nieruchomości i ruchome, na pierwotny i pochodny sposób nabycia — są w zasadzie bezużyteczne; że w oparciu o podstawowe założenia socjalistycznego systemu gospodarowania, w szczególności na bazie społecznej własności narzędzi i środków produkcji, wyrosło nowe prawo rzeczowe, operujące nowymi pojęciami, nieznanymi systemowi dotychczasowego prawa rzeczowego. Również i w tym zakresie prace cywilistów radzieckich ułatwiły nam zrozumienie cywilistycznego wydzwiku związanego z konstytucyjnymi założeniami socjalistycznego systemu gospodarowania.

Tak jak w zakresie prawa osobowego i rzeczowego, tak również w zakresie prawa obligacyjnego praktycznie stwierdziliśmy i stosowaliśmy w naszych orzeczeniach nowe prawo obligacyjne, które wynika dla podmiotów gospodarki uspołecznionej z obowiązujących jej zarządzeń. W szczególności w orzeczeniach naszych ustaliliśmy:

a) że zarządzenia planowe rozstrzygają bezpośrednio o treści stosunku obligacyjnego oraz o jego istnieniu. Jeżeli sposób wykonania zobowiązania ustalony został dla danej strony obowiązującymi zarządzeniami planowymi, to nie może ona próbować ustalić w drodze sporu

arbitrażowego swych obowiązków w sposób odmienny od ustalonego w zarządzeniach. Nie może ona również zasłaniać się przed roszczeniami z tytułu nienależytego wykonania zobowiązania zarzutem, że obowiązujące ją zarządzenia planowe były wadliwie ujęte i przekraczały jej możliwości. Strona może dochodzić na drodze administracyjnej zmiany zarządzeń planowych, skoro jednak zarządzenia te ją wiązały i stwarzały obowiązki tej jednostki tak wobec państwa, jak i wobec partnerów w obrocie socjalistycznym — nie można wykazywać ich nierealności na drodze sporu arbitrażowego.

W płaszczyźnie tej samej problematyki wyjaśniliśmy, że zarządzenia planowe wydane w czasie trwania stosunku mogą doprowadzić do zgaśnięcia stosunku obligacyjnego. W sporze rozstrzyganym przez nas chodziło o wpływ wydania zarządzeń, reglamentujących obrót określonym artykułem, na ważność zawartej umowy. Wyjaśniliśmy, że umowy takie nie mogą być realizowane;

b) w szeregu sporów wyjaśniliśmy, że jedynym sposobem zapłaty należności dopuszczalnym w obrocie socjalistycznym, jest ten tryb, który wynika z uchwał Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów o sposobie inkasa faktur. Innymi słowy stwierdziliśmy, że w obrocie socjalistycznym nie mają zastosowania przepisy Kodeksu Zobowiązań w sposobie spłaty należności pieniężnych; że natomiast obrót ten obowiązuje w sposób bezwzględny nowe, ustalone zarządzeniami władz sposoby płacenia należności. Wyjaśniliśmy również, że strona, która wystawiła fakturę w sposób wadliwy, odpowiada za wszelkie skutki będące następstwem tej wadliwości;

c) ustaliliśmy, że odsetki zwłoki muszą być płacone w sposób ustalony zarządzeniami władz i umowa stron nie może ich zwolnić od tego obowiązku; jest to także zasada różna od przepisów Kodeksu Zobowiązań. Do płacenia odsetek zwłoki obowiązane są również jednostki budżetowe, a fakt nieuruchomienia kredytów nie jest okolicznością zwalniającą od tego obowiązku;

d) wyjaśniliśmy, że przepisy o karach umownych są przepisami bezwzględnie obowiązującymi, że wiążą one strony niezależnie od tego czy przewidywały one w umowie, czy też nie przewidywały ich stosowania; że wreszcie strony obowiązane są do płacenia kar umownych tak z tytułu zwłoki, jak i z tytułu niewykonania zobowiązania, czyli że jest możliwa kumulacja tych kar umownych. Zbędne jest podkreślenie, jak dalece zasady te odbiegają od zasad Kodeksu Zobowiązań.

W tym zakresie nie wypowiedzieliśmy jednej zasady: zasady tzw. zakazu wzajemnej amnestii. Nie zezwalał na to temat rozpatrywanych sporów.

Kary konwencjonalne powinny być nie tylko umownie uzgadniane, ale i dochodzone; w przeciwnym razie traci sens ich umawianie. A skoro

mają być dochodzone, to strony nie mogą wzajemnie się zwalniać od ich zapłaty. Ten właśnie zakaz cywilistyka radzieckiego nazywa zakazem wzajemnej amnestii.

Stosowanie go uprecyzynia kontrolę poprzez pieniądź; skoro bowiem należności z tytułu kar konwencjonalnych figurują na rachunkach wynikowych, to tym samym, niejako automatycznie, wskazują na fakty załamania się pracy przedsiębiorstwa. Jest to poważne zagadnienie, którego wprowadzenie w życie ułatwi naszym jednostkom zwierzchnim i organom kontroli wykonywanie ich zadań;

e) wykonanie zobowiązania dostawy towaru ujmowaliśmy zawsze jako akt kontroli wykonania zadania planowego i akt, który nakłada na obie strony szczególne obowiązki staranności ze względu na przekazywany towar będący własnością socjalistyczną. Akt wykonania nie był dla nas wąsko pojętym cywilistycznym aktem likwidacji zobowiązania, lecz aktem wyliczenia się przed państwem z wykonania zadań. W szeregu orzeczeń podkreślaliśmy znaczenie aktu odbioru towaru i aktu natychmiastowej reklamacji braków ilościowych i jakościowych jako aktów warunkujących istnienie roszczeń z tytułu nienależytego wykonania lub z tytułu rękojmi;

f) w szeregu orzeczeń wyjaśniliśmy pewne zagadnienia z zakresu postępowania arbitrażowego; w szczególności wskazaliśmy, że komisja arbitrażowa orzeka na podstawie dowodów przedstawionych przez jedną ze stron, jeżeli druga strona mimo wezwań nie składa wyjaśnień. Podkreśliliśmy, że pełnomocnikami stron mogą być tylko ich pracownicy, że przyznajemy stronie wygrywającej jedynie koszty niezbędne, że wniosek o rozpoznanie roszczenia wzajemnego powinien być wniesiony przy pierwszej czynności itp.

Chciałbym w tym miejscu mocno podkreślić, że dużym ułatwieniem w naszej pracy były decyzje Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego, który przy rozpatrywaniu w trybie nadzoru orzeczeń wydanych przez komisje arbitrażowe nie tylko wyjaśniał podstawowe zasady obowiązujące w gospodarce socjalistycznej, ale także kierunkiem swych orzeczeń i treścią motywów orientował nas w prawidłowej ocenie rozpoznawanych sporów. Do decyzji, które pozwałam sobie zaliczyć do decyzji podstawowych, należy orzeczenie, w którym wypowiedziana została zasada, że jednostki gospodarki społecznej nie odpowiadają za zobowiązania przejętych przedsiębiorstw prywatnych. Orzeczeniem tym zwięźnione zostało stosowanie art. 188 Kodeksu Zobowiązań do stosunków prawnych w obrębie sektora prywatnego. Również podstawowe znaczenie dla obrotu socjalistycznego ma decyzja Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego określająca tryb uzupełniania załączników do reklamacji wniesionych do władz kolejowych. Wyjaśnienie tej spornej do owej chwili

kwestii ma bezpośrednie znaczenie dla określania czasokresu przedawnienia.

Analiza materiału zebranego w zakresie orzecznictwa pozwala na wyciągnięcie ciekawych wniosków. Orzecznictwo to jest oczywistym dowodem tego, że instytucje i normy Kodeksu Handlowego i Kodeksu Zobowiązań były przez nas stosowane w wyjątkowych przypadkach; nie były zaś stosowane dlatego, że nie można było ich stosować. Normy te i instytucje, wyrosłe i związane z kapitalistycznym systemem gospodarowania, znikają razem z nim. Chociaż jednak znikają tamte instytucje, arbitraż nie działał przecież według swobodnego uznania; nie rozstrzygaliśmy sporów wedle zasady celowości gospodarczej. Zawsze znajdowaliśmy normę, przepis, w świetle którego wydaliśmy orzeczenie.

Czegóż to dowodzi? Dowodzi to, że nowy, socjalistyczny system gospodarowania stworzył nowe instytucje i normy prawa cywilnego; te normy wyrosły z zarządzeń władz gospodarki narodowej, wiązały strony w obrocie i były przez nas stosowane. To nowe, istniejące, już obowiązujące prawo socjalistyczne wymaga podbudowania teoretycznego. Tej podbudowy dać mu nie zdołaliśmy. W wydanych orzeczeniach tylko wyjątkowo bowiem sięgaliśmy do założeń teoretycznych, przyjmując że teoria powinna być wypracowana poza konkretnym sporem; uogólnienia teoretyczne opracowane w oparciu o większy zakres doświadczeń będą mogły znaleźć swoje odbicie w przyszłym orzec-

nictwie arbitrażowym. By umożliwić sobie wypracowanie takich właśnie uogólnień teoretycznych, sięgnęliśmy do dorobku cywilistyki radzieckiej i własnymi siłami potrafiliśmy zebrać i przetłumaczyć dość pokaźny zbiór radzieckich pozycji cywilistycznych. Zbiór ten ujęliśmy w trzytomowym skrypcie zatytułowanym „Radzieckie prawo cywilne”. Skrypt ten w formie powielonej znalazł się w rękach każdego pracownika arbitrażu związanego z orzecznictwem, by ułatwić mu zrozumienie, czym jest prawo cywilne w rzeczywistości socjalistycznej. Ten skromny dorobek powinien umożliwić aparatowi państwowego arbitrażu gospodarczego wypracowanie własnych uogólnień teoretycznych opartych na praktyce arbitrażu i dostosowanych do tego etapu rozwoju gospodarczego, na którym znajduje się nasza gospodarka.

Tak w najogólniejszym zarysie przedstawiają się dotychczasowe rezultaty pracy arbitrażu. Oddajemy ją pod ocenę Kolegów z przekonaniem, że poddacie je krytyce. Taką krytykę możecie dać właśnie Wy, bo obserwujecie rezultaty naszej pracy w jej bezpośrednich następstwach w życiu gospodarczym.

Ta Wasza krytyka umożliwi nam podciągnięcie poziomu naszej pracy; wyższa jakość naszej pracy będzie ułatwieniem dla działalności Waszych przedsiębiorstw i jednostek.

To podciągnięcie poziomu pracy arbitrażu, uzyskane dzięki Waszej krytyce, będzie wkładem do budowy socjalizmu w Polsce. A to jest właśnie podstawowy cel i założenie naszej pracy.

KAROL POTRZOBOWSKI

Wykonywanie zawodu adwokackiego przez radców prawnych jednostek gospodarki uspołecznionej

Ustawa z dnia 27 czerwca 1950 r. o ustroju adwokatury (Dz. U. R. P. Nr 30, poz. 275) — cytowana w dalszym ciągu artykułu jako „ustawa” — omówiona została już w szeregu artykułów na łamach prasy prawniczej; nie zostało jednak dotychczas poruszone zagadnienie wpływu przepisów ustawy na prawa i obowiązki radców prawnych gospodarki uspołecznionej, wykonywujących zawód adwokacki.

Zagadnienie to zostanie zapewne należycie uregulowane przez Ministerstwo Sprawiedliwości i Naczelną Radę Adwokacką; artykuł niniejszy stanowi jedynie próbę omówienia niektórych kwestii, nasuwających się w praktyce przy wykonywaniu zawodu oraz niektórych uchwał rad adwokackich, które zachowały swą aktualność i po wejściu w życie nowej ustawy.

Zgodnie z art. 50 ust. 1 ustawy „praca zawodowa adwokata polega na udzielaniu pomocy prawnej, a w szczególności na obronie i zastęp-

stwie stron przed sądami w granicach, określonych przepisami prawnymi a nadto — jeżeli przepisy nie wyłączają zastępstwa adwokackiego — przed urzędami i instytucjami prawa publicznego, jak również na udzielaniu porad i opinii prawnych oraz opracowywaniu aktów prawnych”; natomiast art. 62 ust. 3 stanowi, że „z zawodem adwokata wolno łączyć czynności radcy prawnego we władzach państwowych, jednostkach gospodarki uspołecznionej i organizacjach społecznych”. Mogłoby się wydawać na pierwszy rzut oka, że przepis art. 62 ust. 3 jest zbędny, bowiem pełnienie czynności radcy prawnego w jednostkach gospodarki uspołecznionej mieści się w pojęciu „udzielania pomocy prawnej”, o którym mowa w art. 50 ust. 1. Dlaczego jednak ustawodawca uznał za konieczne wprowadzenie tego przepisu? Wydaje się, że miało to na celu 1) uniemożliwienie rozszerzającej interpretacji pojęcia „pracownik pań-

stwowy", użytego w art. 62 ust. 1 pkt. 1 oraz 2) wyraźne statuowanie zasady, iż pełnienie przez adwokata czynności radcy prawnego w jednostkach gospodarki społecznej jest dopuszczalne — oczywiście z ograniczeniami, o których mowa niżej.

Wyjaśnienie tych wątpliwości było konieczne, bowiem niejednokrotnie można było spotkać się z twierdzeniami, że łączenie czynności radcy prawnego z wykonywaniem zawodu adwokackiego może mieć miejsce tylko w tym przypadku, gdy radca prawny pełni swe funkcje na podstawie umowy zlecenia, a nie umowy o pracę; ponadto pod rządą prawa o ustroju adwokatury z 4 maja 1938 r. można było mieć wątpliwości co do dopuszczalności łączenia z zawodem adwokata czynności radcy prawnego, zatrudnionego na podstawie umowy o pracę we władzach państwowych.

Ze sformułowania art. 62 ust. 3 wynikałoby pozornie wniosek, że „pełnienie czynności radcy prawnego” w jednostce gospodarki społecznej nie stanowi „wykonywania zawodu adwokata”, bowiem ustawa wspomina o „łączeniu” czynności radcy prawnego z zawodem adwokata, a więc rozgranicza oba te pojęcia. Tego rodzaju wykładnia gramatyczna nie jest jednak uzasadniona, bowiem — jak wyżej wspomniano — pełnienie czynności radcy prawnego stanowi właśnie wykonywanie pracy zawodowej adwokata w rozumieniu art. 50 ust. 1 ustawy (udzielanie opinii prawnych, opracowywanie aktów prawnych, zastępstwo przed sądem — o ile zastępstwo to nie zostało zlecone Prokuratorii Generalnej, zastępstwo w państwowym arbitrażu gospodarczym itp.).

Art. 63 ust. 2 ustawy stanowi, iż „adwokaciwi pełniącemu czynności radcy prawnego we władzach państwowych, nie wolno podejmować się udzielania pomocy prawnej osobie fizycznej lub przedsiębiorstwu nieuspołecznionemu”. Pod zakaz z tego artykułu podpadną m. innymi adwokaci - radcy prawni władz naczelnych, terenowych organów jednolitej władzy państwowej, urzędów państwowych (np. Główny Urząd Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk, Główny Urząd Pomiarów Kraju, Urząd do spraw wyznań, Główny Urząd Statystyczny itp.). Oczywiście zakaz ten dotyczyć będzie również radców prawnych centralnych zarządów, które na mocy uchwały Prezydium Rządu z dnia 23.XII.1950 r. (Mon. Pol. z 1951 r. Nr A — 5, poz. 63) zostały włączone w skład ministerstw.

Omawiany zakaz nie posiada mocy wstecznej, w związku z czym — jak to wyjaśniło Ministerstwo Sprawiedliwości w piśmie okólnym w sprawie wykładni art. 63 ust. 2 ustawy (Państwo i Prawo Nr 11 z 1950 r. str. 208) — adwokat pełniący czynności radcy prawnego we władzy państwowej może nadal prowadzić konkretną sprawę sądową, administracyjną lub podatkową, której prowadzenia podjął się przed dniem 27 sierpnia 1950 „, przed tą datą składa-

jąc do akt sądu lub innej władzy pełnomocnictwo, o ile prowadzenie sprawy nie koliduje z ogólnym interesem gospodarki społecznej lub ze szczególnymi obowiązkami służbowymi danego adwokata, jako radcy prawnego we władzach państwowych.

W związku z zakazem przewidzianym w art. 63 ust. 2 wymaga wyjaśnienia kwestia, czy adwokat — radca prawny władzy państwowej może być powoływany do pełnienia funkcji obrońcy z urzędu na podstawie art. 80 KPK lub art. 115 KPC oraz do pracy w bezpłatnej poradni prawnej, prowadzonej przez Radę Adwokacką.

Zagadnienie to było rozważane przez Wydział Wykonawczy Naczelnej Rady Adwokackiej, który w uchwale z dnia 11/22 listopada 1950 r. (protokół Nr 10, poz. 6) zajął następujące stanowisko:

„W przepisie art. 63 ust. 2 należy zaakcentować wyrażenie „podejmować się”. Adwokat „podejmuje się” udzielania pomocy prawnej tylko w przypadku zawarcia z klientem umowy o udzielenie mu pomocy prawnej. Gdy adwokat jest z urzędu wyznaczony obrońcą lub zastępcą albo ma nałożony sobie przez władzę adwokatury obowiązek udzielenia porady prawnej w bezpłatnej poradni prawnej, wówczas nie „podejmuje się” udzielania pomocy prawnej; jego pomoc prawna następuje z urzędu, a w tym przypadku zwolnić może adwokata od udzielenia tej pomocy tylko władza ta, która go wyznaczyła (art. 52 ust. 3).

Przy wykładni art. 63, ust. 2 należy mieć na uwadze, że tylko ten przepis stanowi o zakazie podejmowania się przez adwokata udzielania pomocy prawnej, podczas gdy art. 53, ustanawiając trzy przypadki zakazu udzielania pomocy prawnej, używa wyrażenia „nie wolno udzielać pomocy prawnej”, nie zaś wyrażenia takiego, jakiego używa art. 63 ust. 2, tj. wyrażenia „nie wolno podejmować się udzielania pomocy prawnej”. Różnica tych wyrażeń ma doniosłe znaczenie. We wszystkich trzech przypadkach wskazanych w art. 53 adwokatowi nie wolno udzielić pomocy prawnej bez względu na to, czy jego pomoc ma nastąpić na podstawie zlecenia klienta czy też z urzędu, podczas gdy art. 63 ust. 2 normuje inne zagadnienie, a mianowicie zagadnienie zakazu podejmowania się pomocy prawnej, a więc zakazu udzielania pomocy prawnej na podstawie zlecenia klienta. Ustawę należy tłumaczyć i stosować zgodnie z zasadami Polski Ludowej (art. 1 przepisów ogólnych prawa cywilnego). Zasadą Polski Ludowej jest udostępnienie każdemu pomocy prawnej. Ta pomoc powinna być zwłaszcza zapewniona i uprzywilejowana masom pracującym (art. 2, 72 i 95). Generalne zwolnienie wszystkich adwokatów, którzy pełnią czynności radców prawnych we władzach państwowych, od spełniania obowiązków społecznych bezpłatnego udzielania pomocy prawnej prowadziłoby do

tego, że właśnie masy pracujące, które najczęściej zmuszone są korzystać z pomocy prawnej z urzędu, miałyby utrudniony do niej dostęp". W omawianej uchwale Wydział Wykonawczy Naczelnej Rady Adwokackiej postanowił „uznać za celowe ustalenie we właściwym trybie jednolitej zasady, że adwokat pełniący czynności radcy prawnego we władzach państwowych i uprawniony do wykonywania zawodu adwokata jest obowiązany do udzielania pomocy prawnej osobom fizycznym, jeżeli jego pomoc prawna ma nastąpić z urzędu"; należy oczekiwać, iż w związku z treścią tej uchwały zostaną wydane przez Ministerstwo Sprawiedliwości odpowiednie wyjaśnienia dla sądów.

Adwokaci - radcy prawni jednostek gospodarki społecznej i organizacji społecznych nie zostali objęci generalnym zakazem udzielania pomocy prawnej osobom fizycznym i przedsiębiorstwom nieuspołecznionym. Jednakże adwokaci ci powinni przy podejmowaniu się udzielania pomocy prawnej w konkretnej sprawie rozważyć ze szczególną starannością, czy udzielenie tej pomocy nie będzie stać w kolizji z ogólnym interesem gospodarki społecznej (art. 53 ust. 2 ustawy), bądź też z obowiązkami, nałożonymi na adwokata przez fakt zajmowania stanowiska radcy prawnego w gospodarce społecznej.

Kwestia kolizji wykonywania praktyki z obowiązkami radcy prawnego była niejednokrotnie przedmiotem uchwał rad adwokackich, wydanych pod rządem prawa o ustroju adwokatury z 4.V.1938 r.; niektóre z tych uchwał zachowały nadal swą aktualność. Szczególnie doniosła jest uchwała Wydziału Wykonawczego Naczelnej Rady Adwokackiej z dn. 25.III.1950 r. (protokół Nr. 4, poz. 22) (ogłoszona w Nr. 5—6 z 1950 r. „Państwa i Prawa“ na str. 215/216). Uchwała ta wydana została w związku z przekazaniem Naczelnej Radzie Adwokackiej przez Okręgową Radę Adwokacką w Warszawie zawiadomienia Biura Kontroli Ministerstwa Przemysłu Ciężkiego, iż jeden z adwokatów, sprawujący funkcje radcy prawnego w Centrali Handlowej Przemysłu Elektrotechnicznego w Warszawie, występuje przeciwko Centralnemu Zarządowi Przemysłu Elektrotechnicznego w charakterze pełnomocnika osoby prywatnej. Na tle powyższej sprawy Wydział Wykonawczy Naczelnej Rady Adwokackiej stwierdził, co następuje: „Już w uchwale z dnia 23 października 1948 r. Wydział Wykonawczy wyjaśnił, że zajmowanie przez adwokata stanowiska radcy prawnego instytucji państwowej lub przedsiębiorstwa państwowego nakłada na adwokata nie tylko obowiązek sumiennego załatwiania powierzonych mu spraw, lecz i obowiązek dbania o interesy Skarbu Państwa, reprezentowane przez daną instytucję lub przedsiębiorstwo państwowe.

Jakkolwiek w przypadku tego rodzaju interes Skarbu Państwa jest ograniczony do tego

odcinka, na którym adwokat będący radcą prawnym jest czynny, to jednak nie można zapominać o tym, że w przypadku gdy instytucja publiczna lub przedsiębiorstwo państwowe są podporządkowane wraz z innymi instytucjami lub przedsiębiorstwami państwowej władzy nadrzędnej takiej np. jak Ministerstwo zachodzi pomiędzy nimi wewnętrzny związek, który adwokata - radcę prawnego zobowiązuje do lojalności w pierwszym rzędzie władzy nadrzędnej, następnie zaś i w stosunku do jednostek podległych wspólnej władzy nadrzędnej. Poza tym, tam gdzie zachodzi stosunek zależności lub choćby tylko współzależności może powstać — zwłaszcza jeśli chodzi o przedsiębiorstwo branżowe pokrewne i związane stosunkiem współpracy, domniemanie, iż adwokat, będący radcą prawnym jednego z przedsiębiorstw podległych wspólnej władzy, mógłby przy załatwianiu spraw wchodzących w zakres jego prywatnej praktyki wyzyskać swoje stosunki i znajomości celem uzyskania pomyślniejszego załatwienia sprawy dla swego klienta. Ponieważ adwokat postępowaniem swoim nie może stwarzać nawet pozorów tego, że działa on w sposób niewłaściwy z uchybieniem godności i etyki adwokackiej, przeto adwokat, pozostający na stanowisku radcy prawnego jednego z takich przedsiębiorstw, powinien powstrzymać się od wszelkiej interwencji na terenie innego tego rodzaju przedsiębiorstwa państwowego.

Z tych zasad Wydział Wykonawczy Naczelnej Rady Adwokackiej postanowił:

„uznać za niedopuszczalne załatwienie przez adwokata - radcę prawnego przedsiębiorstwa państwowego jakichkolwiek spraw w zakresie prywatnej praktyki tak na terenie Ministerstwa, któremu podlega dane przedsiębiorstwo, jak i na terenie innych przedsiębiorstw państwowych, podległych temu samemu Ministerstwu, jak również prowadzenie w zakresie prywatnej praktyki spraw sądowych przeciwko temuż Ministerstwu lub współpodległym Ministerstwu przedsiębiorstwom państwowym“.

Na tle powyższych wyjaśnień Naczelnej Rady Adwokackiej należy stwierdzić, że zakaz udzielania pomocy prawnej w przypadku udzielenia jej stronie przeciwnej (art. 53 ust. 1 ustawy) winien być interpretowany jak najszerzej i że adwokat nie tylko nie może podejmować się prowadzenia spraw, których pozytywne załatwienie nie odpowiadałoby interesom instytucji, w której pełni czynności radcy prawnego, ale również nie może załatwiać osobom trzecim spraw, mających jakikolwiek związek z daną instytucją. Analogiczne stanowisko zajął Wyższy Sąd Dyscyplinarny przy Naczelnej Radzie Adwokackiej w wyroku z dnia 14.XII.1946 r. („Państwo i Prawo“ Nr 12 z 1947 r. str. 150).

Zagadnienie dopuszczalności odbywania aplikacji u adwokata ograniczającego się do wykonywania czynności radcy prawnego zostało rozstrzygnięte w uchwale Naczelnej Rady Adwo-

kackiej z dnia 15.IV.1950 r. („Państwo i Prawo“ Nr 8/9 z 1950 r. str. 237), która ustaliła, że „adwokat, który nie prowadzi kancelarii, a ogranicza się jedynie do wykonywania czynności radcy prawnego, w myśl obowiązujących przepisów nie może wykonywać patronatu z braku warunków, mogących zapewnić aplikantowi adwokackiemu należyte wykształcenie“.

W związku z podkreślaną niejednokrotnie przez Naczelną Radę Adwokacką zasadą, iż ograniczenie się adwokata do udzielania porad prawnych jednej lub większej ilości instytucji nie może być podstawą do zwolnienia go od obowiązku udzielania z urzędu bezpłatnej pomocy prawnej (por. cytowaną wyżej uchwałę z dnia 11/22 listopada 1950 r., oraz uchwałę z dnia 18 czerwca 1949 r. ogłoszoną w „Państwie i Prawie“ z 1949 roku, Nr 11, str. 157/8), należałoby omówić kwestię, czy udzielanie tej pomocy w wyżej wskazanych przypadkach nie będzie kolidować z postanowieniami ustawy z dnia 19 kwietnia 1950 r. o zabezpieczeniu socjalistycznej dyscypliny pracy. Kwestia ta była rozważana w uchwale Okręgowej Rady Adwokackiej w Warszawie, z dnia 15.VI.1950 r., która — wychodząc z założenia, iż ustawa z 19 kwietnia 1950 r. ma za zadanie podwyższenie skuteczności pracy celem osiągnięcia wzrostu dobrobytu i kultury mas pracujących, i że byłoby sprzeczne takie stosowanie postanowień ustawy, które by utrudniało wykonywanie przez obywateli ich obowiązków społecznych — stwierdziła, co następuje: „Jednym z ważniejszych zadań i obowiązków adwokata jest bezpłatna

obrona z urzędu osób, którym przyznano prawo ubogich. Obowiązek prowadzenia obrony z urzędu wypływa z przepisów ustaw: art. 68 (obecnie art. 52, ust. 3) o ustroju adwokatury, art. 116 (obecnie 115) KPC, art. 86 i 87 (obecnie art. 79 i 80) KPK. W myśl uchwały Rady Ministrów z dnia 5 maja 1950 r. (Mon. Pol. Nr A—51, poz. 584) za ważną przyczynę opuszczenia pracy poczytuje się między innymi wykonywanie przez pracownika obowiązków lub funkcji, wynikających z przepisów ustaw, dekretów, rozporządzeń i zarządzeń, a nadto wykonywanie przez pracownika zarządzeń właściwych władz. Powyższy przepis stanowi dostateczną podstawę do uznania, iż adwokat — radca prawny, udając się do sądu w sprawie obrony z urzędu nie narusza postanowień ustawy o socjalistycznej dyscyplinie pracy. Trzeba dodać, że z reguły bytność w sądzie będzie usprawiedliwiona wezwaniem sądowym na termin rozprawy. Jeżeli szczególne okoliczności pracy radcy prawnego i warunki umowy o pracę uniemożliwiają mu wykonywanie funkcji obrońcy z urzędu — adwokat taki powinien skreślić się z listy adwokatów“. W celu ostatecznego usunięcia wątpliwości, mogących wyniknąć na tle stosowania ustawy o zabezpieczeniu socjalistycznej dyscypliny pracy w związku z postanowieniami ustawy o ustroju adwokatury wydaje się wskazane, aby zagadnienia te zostały rozstrzygnięte w piśmie okólnym Prezydium Rady Ministrów — podobnie, jak to miało miejsce z innymi zagadnieniami dotyczącymi dyscypliny pracy.

ZDZISŁAW PECHNIK

Formy prawne stosunków zatrudnienia

Jednym z zagadnień, z którym może najczęściej styka się radca prawny przedsiębiorstw państwowych i uspołecznionych, to zagadnienie wynikające z wzajemnego stosunku przedsiębiorstwa z osobami fizycznymi, gdy przedmiotem stosunku jest ludzka praca, gdy przedsiębiorstwo korzysta bezpośrednio z usług człowieka.

Zasięg umów o usługi jest coraz większy, obejmuje nie tylko zwiększoną liczbę i rodzaj kontrahentów, lecz rozszerza się także sama istota zagadnienia.

W aktualnym ustawodawstwie wszelkie przepisy, dotyczące umów o usługi, objęte są przede wszystkim ogólnie przepisami Kodeksu Zobowiązań, a jeżeli chodzi o umowy o pracę w ścisłym znaczeniu, są — poza Kodeksem Zobowiązań — ujęte w szereg przepisów specjalnych. Umowy o usługi w szerokim znaczeniu objęte są przede wszystkim przepisami KZ, a poza tym również przepisami związkowymi i pokrewnymi.

Umowy o świadczenie usług mają charakter dwójaki: odróżniamy świadczenie usług przez przedsię-

biorstwa, normowane przepisami Kodeksu Zobowiązań i Kodeksu Handlowego, od świadczenia usług, spełnianych przez osoby fizyczne, na podstawie umów o pracę, o dzieło, zlecenia i pośrednictwa — normowanych przepisami Kodeksu Zobowiązań i przepisami specjalnymi w zakresie ustawodawstwa pracy.

Interesuje nas stosunek zachodzący przy osobistym świadczeniu usług.

Umowy o usługi w ten sposób pojęte, coraz częściej upodabniają się do umów o pracę. Fakt ten wymaga zmiany ustosunkowania do zagadnienia usług ze względu na istotny składnik świadczenia usługi — pracę, jej wykonywanie, względnie wynik.

Ustawodawca daje asumpt do takiego traktowania tych umów nie tylko w ustawach zasadniczych, lecz i w przepisach specjalnych.

Pełnym wyrazem tego stanowiska jest ustawa o podatku od wynagrodzeń z 4 lutego 1949 r. (Dz. U.R.P. Nr 7, poz. 41); w art. 2 pkt 2 ustawodawca nakłada obowiązek opłacania tego podatku na osoby fizyczne, przyjmując za podstawę wypłacane wynagrodze-

nie, niekoniecznie za pracę. Sprowadzenie obowiązku podatkowego do opłacania go przy pobieraniu wynagrodzenia jest zupełnie nowym ujęciem w stosunku do przepisów poprzednio obowiązujących, zwłaszcza do dawnej ustawy o podatku dochodowym w r. 1936, a także w stosunku do dekretu z r. 1945, znowelizowanego w latach 1947 i 1948.

Dawniejsze ustawodawstwo rozciągało obowiązek podatkowy jedynie do wynagrodzeń za pracę, gdy obecnie nie zakreśla charakteru wynagrodzenia.

I tak: art. 4 powołanej ustawy z roku 1949 w ust. 1 pkt 1 głosi:

— podatkowi podlegają wynagrodzenia otrzymywane przez pracowników na podstawie stosunku służbowego lub umowy o pracę — a w ust. 2 — że dotyczy to osób, które zobowiązały się do wykonania dzieła lub określonej czynności, dla dającego zlecenie pod warunkiem wykonywania usług osobiście.

W rozporządzeniu wykonawczym do ustawy o podatku od wynagrodzeń, wydanym przez Ministra Skarbu dn. 17 marca 1949 r. (Dz. U.R.P. Nr 5, poz. 98) w § 7 podkreślony jest jeszcze wyraźniej stosunek służbowy oraz konieczność *o s o b i s t e g o* świadczenia usług. Cały krąg świata naukowego, racjonalizatorskiego, artystycznego, technicznego, lekarskiego itp. świadczy usługi przedsiębiorstw państwowym bezpośrednio jednostkowo lub nawet zespołowo i te stosunki winny być normowane w ten sposób, by świadczący usługi korzystali z dobrodziejstw ustawodawstwa pracy ustawodawstwa socjalnego. Następstwa, wynikające z umów dla przyjmujących zamówienia dzieła zlecenia lub pośrednictwa wobec udzielającego zamówienie lub zlecenie przedsiębiorstwa, winny być analogiczne do następstw podobnego stosunku pracowników do pracodawcy. Szczególnie bliski umowie o pracę jest stosunek, wynikający z umowy zlecenia i dlatego wydaje się celowe, przy zachowaniu odrębności tych umów i ich skutków, zastrzec dla zleceniobiorców prawa i obowiązki pracowników.

Cztery zasadnicze typy umów o świadczenia usług rozróżnia Kodeks Zobowiązań: 1. o pracę, 2. o dzieło, 3. zlecenia, i 4. pośrednictwa, przy czym to rozróżnienie jest pozostałością systematyki ciągnącej się w prawodawstwie cywilnym od czasu prawa rzymskiego; trzy pozostałe rodzaje umów: przechowania, depozytu i odpowiedzialności utrzymujących hotele nie mogą przy najlepszej woli komentatora uchodzić nawet za quasi umowy o pracę; nie zostaną więc w niniejszym szkicu rozważone, jako nie obejmujące stosunku przedsiębiorstwa korzystającego z działalności osób. Również umowa pośrednictwa coraz mniej w naszym ustroju występująca pozostaje poza kręgiem zainteresowania.

Aby ułatwić porównywanie i rozgraniczenie każdego rodzaju umów, wydaje się celowe uprzytomnienie istotnych obowiązujących przepisów KZ, stosowanych w poszczególnych umowach o usługi, z uwzględnieniem przepisów specjalnych, mających przede wszystkim zastosowanie przy umowach o pracę w ścisłym tego określenia znaczeniu.

Najważniejszą i najczęściej stosowaną umową, a tym samym najtypowszą z wyżej poruszonych stosunków usługowych jest umowa o pracę, dla której źródłem są przepisy art. 441—447 Kodeksu Zobowiązań, a przede wszystkim całe tzw. ustawodawstwo pracy, na które składają się właściwe przepisy Kodeksu Zobowiązań, rozporządzenia Prezydenta RP o umowie o pracę pracowników umysłowych, o umowie o pracę robotników, ustawa o czasie pracy w przemyśle i handlu, ustawa o czasie pracy z całym szeregiem rozporządzeń i okólników Ministra Pracy i Opieki Społecznej, ustawa o urloпах pracowników wraz z rozporządzeniami wykonawczymi, ustawa o zbiorowych układach pracy, ustawa o pracy młodocianych i kobiet, wraz z rozporządzeniami wykonawczymi, właściwe przepisy prawa przemysłowego, dekret o radach zakładowych, przepisy o tajemnicy państwowej i służbowej, ustawa o socjalistycznej dyscyplinie pracy, ustawa o państwowej służbie cywilnej, ustawa o podatku od wynagrodzeń, rozporządzenie o zwalczaniu chorób zawodowych, o bezpieczeństwie i higienie pracy i inne. Zawieranie i przygotowywanie tych umów nie nasuwa prawnikom specjalnych trudności wobec utartej praktyki, bardzo bogatego orzecznictwa oraz faktu, że umowy te zawierane są przeważnie w granicach umów zbiorowych.

W umowach o pracę normowanych przepisami art. 441 — 477 KZ i odpowiednimi przepisami związkowymi, pracownik zobowiązuje się do pełnienia za wynagrodzeniem pracy dla pracodawcy.

W zwrocie „pełnienie“ zawarta jest konieczność wykonywania pracy przez pewien czas (stąd rozróżnienie na okres nieograniczony jak i na czas ściśle określony, z dopuszczalnością pełnienia pracy w okresie próbnym).

Praca musi być pełniona osobiście. Praca, zgodnie z przepisami o czasie pracy, wykonywana jest przez pracownika, w zasadzie w określonym czasie. Płatność wynagrodzenia odbywa się periodycznie, w ściśle ustalonych terminach, przy czym pracownik otrzymuje także wynagrodzenie za pracę niespełnioną, o ile przeszkody w wykonaniu pracy doznał z przyczyn dotyczących pracodawcy.

Ograniczone jest prawo zbywania i zastawu wynagrodzenia. Wynagrodzenie może być uzależnione od wyników pracy (akord). Pracownikowi przysługuje zgodnie z art. 465 KZ urlop szczegółowej unormowany ustawą o urloпах dla pracowników.

Na podstawie przepisów szczególnych pracownikom państwowym przysługuje corocznie 30-dniowy urlop (art. 36 ustawy z 17 lutego 1922 o państwowej służbie cywilnej Dz.U.R.P. z r. 1949 Nr 11, poz. 72), pracownikom umysłowym zatrudnionym w przemyśle i handlu po półrocznej pracy 2-tygodniowy, a po rocznej — miesięczny, a pracownikom fizycznym po roku — 12-dniowy, po trzech latach pracy 15-dniowy, a po 10 latach — miesięczny (art. 2 ustawy z 16 maja 1922 r. o urloпах dla pracowników zatrudnionych w przemyśle i handlu Dz.U.R.P. z r. 1950 Nr 13, poz. 123).

Pracownik, który wypowiedział umowę o pracę traci prawo do urlopu (art. 3 ustawy o urlopach i art. 61 ustawy o państwowej służbie cywilnej).

Kobiecie ciężarnej przysługuje prawo do 12-tygodniowej, płatnej przerwy w pracy (art. 16 p. 2 ustawy o pracy młodocianych i kobiet i art. 39 ustawy o państwowej służbie cywilnej).

Młodocianym pracownikom fizycznym przysługuje po półrocznej pracy 7-dniowy urlop, a po rocznej pracy — 14-dniowy.

Pracodawca w czasie wykonywania pracy przez pracownika musi dbać o warunki pracy i o zabezpieczenie życia i zdrowia pracownika.

Pracownika umysłowego obowiązuje klauzula konkurencyjna zastrzeżona w art. 9 i 10 rozporządzenia o umowie o pracę pracowników umysłowych, zatrudnionych w przemyśle i handlu, pod warunkami zawartymi w powołanych przepisach.

Zakończenie stosunku pracy następuje albo na skutek expiracji umowy zawartej na czas, albo na skutek upływu okresu wypowiedzenia (art. 469 KZ). Ponadto zakończenie stosunku pracy może nastąpić z ważnych powodów (art. 470 KZ). Pracownik zachowuje regres do pracodawcy w wypadku niestosowania lub niewłaściwego stosowania wypowiedzenia przez pracodawcę. Rozwiązanie umowy o pracę pracowników umysłowych następuje w przypadkach przewidzianych art. 31 rozp. o umowie o pracę prac. umysłowych, a wg art. 32 i 37 pracodawcy przysługuje prawo natychmiastowego rozwiązania umowy o pracę; rozwiązanie zaś umowy o pracę robotników następuje w przypadkach przewidzianych art. 10 rozp. o umowie o pracę robotników, przy czym okres wypowiedzenia wynosi 2 tygodnie, a w przypadkach przewidzianych w art. 17 robotnikowi — a w art. 18 pracodawcy — przysługuje prawo natychmiastowego rozwiązania umowy o pracę.

Wypowiedzenie umowy o pracę nie może nastąpić w okresie trwania urlopu, ani w ciągu 3 miesięcy choroby pracownika, a jeżeli chodzi o kobiety ciężarne — w czasie przysługującego im urlopu macierzyńskiego lub porodowego.

Przewidziane jest zawieranie umów zbiorowych dla pracowników. Umowy zbiorowe stosowane są powszechnie i tym samym stosunek umowy indywidualnej jest coraz rzadszy.

Dekret z dnia 26 października 1949 roku o ochronie tajemnicy państwowej i służbowej (Dz.U.R.P. Nr 55 poz. 437) w art. 1 określając tajemnicę państwową, a w art. 2 tajemnicę służbową przyjmuje udostępnienie jej wyłącznie osobom upoważnionym.

W pierwszym rządzie zatem przepisami dekretu objęte są osoby znajdujące się w stosunku pracy i dotyczą ich sankcje za dokonanie przestępstw, przewidzianych w art. 3—10. Natomiast przestępstwa, przewidziane w art. 7, 8 i 10 mogą być dokonane tylko przez urzędników (pracowników) a zatem przy interpretacji gramatycznej, osoby dokonujące tych przestępstw, a znajdujące się w innym stosunku niż pracy (umowy o dzieło, zlecenia, pośrednictwa) nie podlegałyby karze z tej podstawy prawnej. To rozgraniczenie wydaje się niesłuszne i tym więcej wska-

zuje ono na konieczność zrównania różnych umów zatrudnienia z umowami o pracę.

Ustawa z dnia 19 kwietnia 1950 roku o zabezpieczeniu socjalistycznej dyscypliny pracy (Dz.U.R.P. Nr 20, poz. 168) *expressis verbis* mówi tylko o pracownikach, a zatem nie dotyczy ona osób znajdujących się w innym stosunku i dlatego weszła potrzeba bliższego określenia stosunku pracy o ograniczonej ilości godzin pracy (pismo okólne Nr 2 Prezesa Rady Ministrów z 31 maja 1950 r. — Monitor Polski Nr A-66, poz. 776).

W tym stanie rzeczy, zwłaszcza z uwagi na zawierane umowy zbiorowe przygotowanie lub opiniowanie umów o pracę stosuje się w praktyce prawnej nie często i na ogół czynności w tej dziedzinie ograniczają się do przygotowania umów zbiorowych i udzielania opinii o prawach i obowiązkach stron, o zakresie wykonywanej pracy lub spraw związanych z zakończeniem stosunku pracy.

Umowy o pracę powinny zawierać przede wszystkim oznaczenie stron, określenie rodzaju i miejsca pracy, wynagrodzenia i jego rodzaju, zaznaczenie, czy umowa zawarta jest na okres próbny, czy na czas ograniczony, czy też nieograniczony.

Zupełnie inaczej i ze zdolnością przewidywania niedotrzymania warunków przez kontrahentów winny być zawierane umowy o usługi, umowy quasi o pracę. Coraz częściej są one zawierane z ludźmi pracy i stosunek wypływający z tych umów jest w dużej mierze stosunkiem służbowym. Umowy objęte tym działem zagadnień w świecie kapitalistycznym zawierane były przede wszystkim z przedsiębiorcami i dlatego inne było ich ustawienie.

UMOWA O DZIEŁO

Rozpatrując umowy zatrudnienia w kolejności przepisów Kodeksu Zobowiązań, należy przede wszystkim omówić umowy o dzieło nie unormowane związkowymi przepisami. Przedmiotem umowy jest wykonanie przez przyjmującego zamówienie, zamawiający zaś zobowiązany jest do zapłaty wynagrodzenia.

Art. 479 KZ — wykazuje w swej treści wyraźnie analogię elementu zawartego w umowie o dzieło z elementem zawartym w umowie o pracę, którym jest oznaczenie wysokości nieumówionego wynagrodzenia, określając je jako *w y n a g r o d z e n i e o d p o w i a d a j ą c e w a r t o ś c i p r a c y p l u s w y d a t k i p r z y j m u j ą c e g o z a m ó w i e n i e*.

Odchylenia od zasadniczych cech charakteryzujących umowy o pracę zawarte są, jeżeli chodzi o obowiązki przyjmującego zamówienie, w art. 480 do 497 K Z, a mianowicie nie ma obowiązku osobistego wykonania zamówienia, co jest koniecznym warunkiem umowy o pracę. Narzędzia, materiały i środki pomocnicze nie muszą być dostarczane przez zamawiającego (odpowiadającego w umowie o pracę stanowi sku pracodawcy). W przypadkach dostarczenia materiału przez zamawiającego ocena tego materiału należy do przyjmującego zamówienie. Nie ma określonego czasu wykonywania pracy. Ocena należy do za-

mawiającego, który może nie przyjąć dzieła i nawet oddać do ulepszenia lub wykończenia innej osobie na koszt i niebezpieczeństwo zamawiającego. Wykonywanie dzieła często odbywa się u przyjmującego zamówienie lub w miejscu przez niego wybranym, albo wynikającym z treści umowy o dzieło. Za wady wykonywanego dzieła odpowiada przyjmujący zamówienie. Wynagrodzenie za dzieło może ulec, w zależności od wykonania, obniżeniu. Wynagrodzenie za wykonanie dzieła płatne jest nie w statych okresowych terminach, lecz w zasadzie dopiero po wykonaniu dzieła lub w miarę wykonywania. Jeżeli nie było odmiennego zastrzeżenia, zwiększony koszt materiału ani zwiększony wkład, ani czas pracy nie może wpłynąć na zwiększenie wynagrodzenia. Rozwiązanie umowy o dzieło nie wywołuje skutków analogicznych, jak dla pracownika, nie ma określonego terminu wypowiedzenia umowy.

Zasadnicza różnica między umową o pracę a umową o dzieło jest ta, że przedmiotem pierwszej jest praca, a drugiej wynik pracy. Tak więc umowa o dzieło jest umową stojącą na pograniczu umów o pracę i umów wymiennych. Do przesunięcia umów o dzieło do rzędu umów quasi o pracę upoważniać może jedynie słuszna zmiana stanowiska, co do znaczenia i wartości pracy i materiału. W świecie kapitalistycznym materiał posiada wartość pierwszorzędą, a praca drugorzędą; w gospodarce socjalistycznej praca zajmuje pierwsze miejsce, a ponieważ jej wynik jest zasadniczym elementem umowy o dzieło, zatem uzasadnione jest zaliczenie umowy o dzieło do rzędu umów o pracę w szerokim tego słowa znaczeniu. Nie ma umów zbiorowych z przyjmującymi zamówienie. Przyjmującemu zamówienie nie przysługuje prawo urlopu.

Analogia do stosunku pracy widoczna jest wobec brzmienia artykułu 492 KZ, że wynagrodzenie należy się przyjmującemu zlecenie, o ile gotów jest on do wykonania umowy o dzieło, a doznaje przeszkód przy wykonaniu, z przyczyn dotyczących zamawiającego. Wynagrodzenie za wykonane dzieło jest opodatkowane na podstawie dekretu o podatku od wynagrodzeń, a nie wg dekretu o podatku dochodowym, co znów umowę o dzieło zbliża do umowy o pracę.

Zamawiający dzieło może zastrzec sobie klauzulę konkurencyjną. Przyjmującego zamówienie obowiązuje tajemnica państwowa i służbowa w granicach opisanych w rozdziale umów o pracę, nie skutkują natomiast wobec niego przepisy o dyscyplinie pracy.

UMOWA ZLECENIA

Dalszy rodzaj umów, przewidziany przez KZ, obejmuje stosunek niemal równorzędny z umowami o pracę ze względu przede wszystkim na stosunek służbowy zleceniodawcy i zleceniobiorcy z zasadniczym rozróżnieniem, że przedmiotem umowy zlecenia nie jest wykonywanie pracy jako takiej albo wykonywanie określonej czynności lub załatwianie określonej sprawy, wzgl. kompleksu spraw. Kodeks Zobowiązań określa zlecenie jako zobowiązanie przyjęte przez zamawiającego do wykonania określonej czynności dla dającego zlecenie. Przede wszystkim należy pod-

kreślić różnicę między tą umową a umową o dzieło. W tej ostatniej chodzi o wykonanie dzieła, w pewnym sensie przedmiotu, nawet abstrakcyjnego, gdy w umowie zlecenia przedmiotem jest wykonanie czynności niezależnie od osiągnięcia spodziewanego wyniku. Przez czynności należy rozumieć wszelkiego rodzaju działanie ludzkie, zmierzające bezpośrednio lub pośrednio do osiągnięcia zamierzonego celu, jakim w danym wypadku jest istota udzielonego zlecenia. Określona czynność może być jednorazowa, okresowa lub ciągła. Umowa zlecenia może obejmować ogół pewnego rodzaju czynności, jak np. leczenie chorych, administrację, organizację itd.

Art. 502 do 516 KZ normując stosunek zlecenia i podając elementy tego stosunku wskazują jednocześnie na analogie i różnice między umową zlecenia a umową o pracę. Już pierwszy artykuł tego działu Kodeksu Zobowiązań określający umowę zlecenia wyjaśnia, że umowy o świadczenie usług nieuregulowane, jako szczególny rodzaj umowy, podlegają przepisom o zleceniu.

Zaznaczyć należy, że podstawą wszelkich umów o świadczenie usług, a zatem o pracę w najszerszym znaczeniu, jest zlecenie, na którym dopiero opierają się umowy o pracę, o dzieło, pośrednictwa i dlatego przy tych umowach mają dodatkowe znaczenie przepisy o zleceniu, o ile nie są w sprzeczności z przepisami szczególnymi.

Odchylenia, podobne jak w umowach o dzieło, od zasadniczych umów o pracę w ścisłym znaczeniu uwiadcniają się w tym, że przyjmujący zlecenie może powierzyć jego wykonanie osobie trzeciej, że zatem świadczenie nie musi być wykonane osobiście, o ile to nie jest w umowie zastrzeżone, choć w praktyce przeważnie odbywa się zwykle osobiste wykonywanie czynności. Przy umowach zlecenia nie ma stosunku zależności, stanowiącej zgodnie z judykaturą istotę umowy o pracę.

Pracownik jest przy umowie o pracę podporządkowany zleceniom pracodawcy, a przy umowie zlecenia zleceniobiorca może odstąpić od sposobu wykonania wskazanego przez dającego zlecenie. Pracownik bez szczególnego umocowania nie może wykonywać czynności w imieniu i na rzecz pracodawcy, gdy udzielenie zlecenia jest równoznaczne z udzieleniem pełnomocnictwa (art. 94 § 2 KZ).

Zasadą przy umowach zlecenia jest ich odpłatność z tym zastrzeżeniem, że wykonujący może zobowiązać się do wykonania zlecenia bez wynagrodzenia.

Obowiązki przyjmującego zlecenie odpowiadają w dużym stopniu obowiązkom pracującego, jednakże przekraczają je wobec odpowiedzialności za szkody wyrządzone brakiem staranności, od której to odpowiedzialności pracownik jest w zasadzie wolny. Wynagrodzenie za wykonanie zlecenia jest umowne; zdarza się normowanie przez związki zawodowe, nie ściśle pracownicze, wysokości wynagrodzenia np. w budownictwie, u plastyków, dziennikarzy itp. Wynagrodzenie płatne jest w braku odmiennej umowy dopiero po wykonaniu zlecenia, lecz w praktyce okresowo, jak przy stosunku pracy, w ściśle określonych terminach. Umowa zlecenia wygasa z reguły na skutek wykonaniu zlecenia; nie jest przewidziany

ustawowy termin wypowiedzenia, który może być zastrzeżony w umowie, zwłaszcza przy powtarzających się świadczeniach. Aczkolwiek, o ile umowa nie stanowi inaczej, przy umowie zlecenia okres wypowiedzenia nie obowiązuje stron, to każdej ze stron przysługuje prawo domagania się odszkodowania w wypadku zerwania umowy zlecenia na podstawie art. 142, 157 § 1 i 239—242 KZ z wyjątkami, przewidzianymi w art. 503—505 KZ.

Analogie zarówno do stosunku pracy jak i umowy o dzieło wynikają ze wspólnych przepisów, częściowo obligatoryjnych a częściowo fakultatywnych.

Przyjmującego zlecenie obowiązuje tajemnica państwowa i służbowa, uprzednio opisane; mogą do niego mieć zastosowanie przepisy o dyscyplinie pracy. Wynagrodzenie jego podlega opodatkowaniu z dekretu o podatku od wynagrodzeń, a nie na podstawie dekretu o podatku dochodowym. Zatem między umową o pracę a umową zlecenia o świadczenie usług istnieje wielka analogia w istocie tych świadczeń.

Powyższe przepisy o zleceniu mają zastosowanie do umów zlecenia dokonania określonej czynności. Nasuwa się jednak pytanie, jakie przepisy stosować do zlecenia o świadczenie usług nie objętych innymi przepisami, a w szczególności ustawodawstwem pracy, gdy rodzaj świadczeń całkowicie odpowiada stosunkowi pracy. Wydaje się, że te umowy zlecenia, których przedmiotem jest stałe osobiste świadczenie usług, winny zawierać wszelkie przepisy ustawodawstwa pracy, nakładając obowiązki i dając prawa, wynikające z tych przepisów.

Przyjmującemu zlecenie świadczenia stałych usług winny przysługiwać wszystkie przywileje zastrzeżone dla świata pracy. Jakże zatem będą przesłanki do zawarcia umowy zlecenia o świadczenie usług, jakie winny te umowy zawierać normy prawne? Miernikiem czy umowa zlecenia winna być quasi umową o pracę, czy umową zlecenia sensu stricto, jest rozróżnienie zawarte w art. 498 KZ pomiędzy § 1 a § 2.

Stosowanie umów zlecenia ma poważne znaczenie wobec niedostatecznej jeszcze ilości różnego rodzaju specjalistów, którzy winni być zatrudnieni w większym stopniu w przedsiębiorstwach państwowych. a zbyt mała ich ilość nie pozwala stosować wyłącznie umów o pracę. Nie można z drugiej strony pomocy ich pozbawiać tych przedsiębiorstw, które nie mogą zatrudnić ich w pełni. Dotyczy to przede wszystkim lekarzy, doradców fachowych, technologicznych, radców prawnych, dekoratorów itd. Wynagrodzenie wypłacane z tytułu umów zlecenia winno być tak samo, jak wynagrodzenie za pracę, objęte Funduszem Płac. Zyska na tym wydajność pracy, zmniejszą się koszty administracyjne, przy pełnym wykorzystaniu pracownika zatrudnionego na podstawie umowy zlecenia, rozszerzy się zasięg dyscypliny pracy, a osiągnięcie zwiększonej wydajności i wykonywanie planów produkcyjnych będzie szybsze i większe.

Powyższe rozważania nad różnicami i wspólnymi elementami umów o świadczenie usług wykazują, że wszystkie umowy posiadają wspólny pierwiastek — oparte są o wykonywanie pracy i że fakultatywnie stosowanych jest szereg wspólnych dla tych wszystkich umów pierwiastków, a mianowicie: osobiste spełnianie usług, klauzula konkurencyjna, obowiązek zachowania tajemnicy państwowej i służbowej, ten sam system opodatkowania wynagrodzenia, natomiast umowa o pracę w porównaniu z umową zlecenia może mieć prócz prekluzji rozszczeń wszystkie jednorakie składniki i to predysponuje całkowite przesunięcie stosunku z tych umów wynikającego do rzędu umów quasi o pracę, przy zachowaniu odrębności stosunku świadczenia usług.

Wydaje się wskazane ustawodawcze podciągnięcie umów zlecenia do rzędu umów o pracę, przez przyznanie praw i obowiązków stronom w stosunku zlecenia, jakie mają one w stosunku pracy w tych punktach, gdy istota stosunku nie ulega zmianie, a zatem, gdy może być fakultatywnie stosowana, winna nabrać charakteru obligatoryjnego.

ANATOL TUROWICZ

Kilka uwag w sprawie kodyfikacji prawa pracy*)

Aczkolwiek uchwała Rady Ministrów z dnia 5 maja 1950 r. powołująca Komisję do opracowania projektów aktów ustawodawczych, obejmujących nowe prawo pracy nie przesądza, że zadaniem tej Komisji będzie opracowanie projektu kodeksu pracy, wydaje się, że sprawę kodyfikacji prawa pracy w postaci Kodeksu Pracy Polski Ludowej można w chwili obec-

nej uznać za dojrzałą, zwłaszcza jeśli się zważy doniosłość funkcji, jakie przypadają prawu pracy w okresie wykonywania Planu 6-letniego. Okolicznością sprzyjającą kodyfikacji prawa pracy w chwili obecnej jest podjęta na skutek uchwały Prezydium Rządu z 27 września 1950 r. kodyfikacja prawa cywilnego i karnego.

*) Publikowany artykuł nadesłany w ramach ankiety, zainicjowanej przez Redakcję w Nr 9 (27) z roku 1950, na temat nowego prawa pracy, należy traktować jako osobistą wypowiedź Autora. Tym samym artykuł jest materiałem dyskusyjnym, naświetlającym problematykę kodyfikacji prawa pracy, którego nową treść socjalistyczną ma ostatecznie wypracować

powołana na wstępie artykułu Komisja dla opracowania projektów aktów ustawodawczych, obejmujących nowe prawo pracy. Wypowiedź Autora zasługuje szczególnie o tyle na uwagę, że ujmuje ona zagadnienie kodeksu nowego prawa pracy w sposób systematyczny i na tle porównawczym nowego ustawodawstwa pracy w krajach demokracji ludowej i ZSRR.

Opowiadając się za skodyfikowaniem prawa pracy pragniemy w tym miejscu pobieżnie przedstawić pogląd na kilka zagadnień nowego prawa pracy, które, jak się wydaje, miałyby istotne znaczenie dla przyszłego oblicza tej gałęzi prawa.

I. Systematyka kodeksu pracy

Kodeks pracy — jako kodyfikacja bezpośrednio dotycząca istotnych spraw najszerszych rzesz ludu pracującego — powinien dawać możliwie pełny obraz stanu prawnego przez szczegółowe nawet uregulowanie zagadnień, które już w chwili obecnej nadają się do trwałego uregulowania ustawodawczego, a jednocześnie powinien unikać zbędnej kazuistyki.

Kodeks powinien obejmować postanowienia ogólne oraz trzy księgi, z których pierwsza dotyczyłaby stosunków pracy w społecznie organizowanych ośrodkach pracy, druga — stosunku pracy pomocy domowej oraz trzecia — stosunku pracy najemnej. Po księdze trzeciej następowałyby przepisy końcowe. Przepisy wprowadzające, które zawierałyby przepisy derogacyjne, zmiany w obowiązujących przepisach oraz przepisy przejściowe, powinny stanowić odrębną ustawę pt. „Przepisy wprowadzające kodeks pracy”. Postanowienia ogólne poprzedzające podział na księgi powinny zawierać jako minimum: a) określenie podstawowej funkcji prawa pracy, b) naczelną zasadę wykładni oraz c) „słowniczek”, wyjaśniający znaczenie podstawowych pojęć kodeksu.

Podstawową funkcję nowego prawa pracy pojmujemy w ten sposób, że prawo pracy służy interesom ludu pracującego w rozwijaniu socjalistycznego systemu gospodarczego oraz w organizowaniu i rozwijaniu socjalistycznych stosunków społecznych.

Naczelną zasadę wykładni, wzorując się częściowo na istniejącym sformułowaniu art. 1 przepisów ogólnych prawa cywilnego¹⁾, określilibyśmy następująco: „przepisy prawa pracy należy tłumaczyć i stosować zgodnie z zasadami ustroju i celami Państwa Ludowego oraz zgodnie z postępującym rozwojem zasad socjalistycznego współżycia w zespole pracowniczym”. Proponowana treść „słowniczka” omówiona jest niżej.

Księga pierwsza (stosunki pracy w społecznie organizowanych ośrodkach pracy) powinna dzielić się na działy poświęcone następującym zagadnieniom: I — umowie zbiorowej, II — dyscyplinie pracy i regulaminom pracy, III — przepisom ogólnym o treści stosunku pracy, obejmującym rozdziały o nawiązaniu, zawieszeniu i ustaniu stosunku pracy, zmianie treści tego stosunku oraz o umowie o pracę, IV — współzawodnictwu pracy, V — wynalazczości pracowniczej²⁾, VI — normowaniu pracy, VII — wynagrodzeniu za pracę i formom jego regulacji, VIII — czasowi pracy, IX — bezpieczeństwu i higienie pracy, X — pracy młodocianych i kobiet, XI — szkoleniu zawodowemu.

¹⁾ Ustawa z 18 lipca 1950 r. (Dz. U. R. P. Nr 34, poz. 311).

²⁾ Treść działu V (wynalazczość pracownicza) proponujemy, zdaje się, wbrew uchwale Grupy Prawa Pracy Podsekcji Prawa I Kongresu Nauki, która to uchwała jak gdyby opowiada się przeciwko włączaniu tego zagadnienia do prawa pracy (vide: „Państwo i Prawo” 1950 r. Nr 12, str. 134).

XII — ubezpieczeniu społecznemu, XIII — odpowiedzialności majątkowej pracowników oraz XIV — rozstrzyganiu sporów ze stosunku pracy i ubezpieczenia społecznego.

Księga druga (stosunek pracy pomocy domowej) uregulowałaby rodzaj zajęcia tej grupy pracowników, której stosunek pracy ze względu na jego specyfikę wymagałby odrębnego uregulowania. Mówiąc ściślej przez „pomoc domową” w tym kontekście rozumieć należy osobę fizyczną, która wzamian za umówione świadczenia pełniąc pracę w cudzym lokalu wyłącza inną osobę w czynnościach z zakresu zapewnienia domownikowi osobistej opieki lub prac domowych.

W proponowanej księdze drugiej można byłoby ewentualnie uregulować obok stosunku pracy pomocy domowej sensu stricto w znaczeniu wyżej określonym również stosunek pracy takich pracowników, których praca ma cechy pomocy osobistej. Do grupy tej należałby taki pracownik, który w zamian za umówione świadczenia pełni pracę na rzecz osoby, której wyłącznym źródłem utrzymania jest wynagrodzenie za pracę, twórczość w zakresie kultury albo uposażenie służbowe. Grupa ta obejmowałaby więc takich pracowników, jak np. lektora zatrudnionego przez ociemniałego dziennikarza, kierowcę zatrudnionego przez będącego właścicielem samochodu pracownika („wynagrodzenie za pracę”) lub wojskowego („uposażenie służbowe”) itp.³⁾

Księga trzecia obejmowałaby stosunki pracy najemnej, a więc głównie stosunki pracy w przedsiębiorstwach gospodarki nieuspołecznionej i indywidualnych gospodarstwach rolnych.

Przepisy tej księgi określałyby zakres zastosowania przepisów księgi pierwszej do stosunków pracy najemnej oraz zawierałyby postanowienia szczególne w miejsce tych przepisów księgi pierwszej, które nie mogłyby mieć zastosowania do tych stosunków.

II. Terminologia

Dotychczasowy „zakład pracy” należałoby w nowym prawie pracy, a przynajmniej w jego części dotyczącej regulacji stosunków pracy w administracji państwowej i jednostkach gospodarki uspołecznionej, zastąpić przez określenie „ośrodek pracy”. To samo dotyczy terminu „pracodawca”, który powinien bądź w ogóle zniknąć z nowego prawa, bądź co najwyżej utrzymać się jedynie w przepisach dotyczących stosunków pracy w przedsiębiorstwach gospodarki nieuspołecznionej (proponowana księga trzecia). Natomiast byłoby konieczne wprowadzenie do nowego prawa pracy „zatrudniającego” obok „kierownictwa ośrodka pracy”. Określenie „zatrudniający” miałoby w księdze pierwszej znaczenie inne niż w dalszych częściach kodeksu. Pomijając w tym miejscu kwestię czy nie należałoby „pracownika umysłowego” zastąpić przez „pracownika biurowego”, „pracownika inżyniersko-technicznego” i jeszcze jakąś trzecią grupę pracowników, wydaje się, że nakreślone wyżej zmiany terminologiczne (które w istocie byłyby

³⁾ Przedmiot księgi drugiej w tym rozszerzonym ujęciu należałoby może ściślej określić jako stosunek pracy pomocy osobistej albo jako stosunek pracy domowej i pomocy osobistej.

nle tylko zmianami terminologicznymi) na obecnym etapie rozwoju stosunków społeczno-gospodarczych w Polsce uważać można za konieczne.

Co do treści „słowniczka“ proponujemy, by za „ośrodek pracy“ w rozumieniu nowego prawa uznać władzę, urząd, instytucję i przedsiębiorstwo państwowe, centralę spółdzielczo-państwową, organizację polityczną, społeczną, spółdzielczą i zawodową oraz spółkę, w której Państwo lub osoba prawna administracji publicznej albo gospodarki uspołecznionej⁴⁾ posiada udział przekraczający 50% kapitału zakładowego, jak również każdą inną osobę prawną administracji publicznej i gospodarki uspołecznionej⁵⁾.

„Zatrudniającym“ byłby organ ośrodka pracy, kierujący wykonywaniem obowiązków ośrodka pracy wobec jego zespołu pracowniczego oraz osoba fizyczna, która zatrudnia pomoc domową.

Byłaby to minimalna treść „słowniczka“ dotyczącego całości kodeksu.

III. Ogólna treść stosunku pracy

Z czternastu zagadnień, jakie wyliczono wyżej kreśląc proponowany układ księgi pierwszej, większość wymaga uregulowania ustawodawczego od podstaw, reszta zaś, jak przepisy o zabezpieczeniu socjalistycznej dyscypliny pracy, wynalazczości pracowniczej i normowaniu pracy, które są dorobkiem prawodawczym najświeższej daty, przez włączenie ich do kodeksu zyskałyby niewątpliwie na przejrzystości przez zharmonizowanie z całokształtem ustawodawstwa pracy. Miejsce centralne wśród zagadnień wymagających rewizji obecnego stanu prawnego należy przyznać zagadnieniom ogólnej treści stosunku pracy, a w szczególności umowie o pracę. Pragnąc dotknąć pobieżnie tego zagadnienia ograniczyć się wypadnie w dalszych uwagach jedynie do zagadnień, które na wstępie wymieniono jako nawiązanie, zawieszenie i ustanie stosunku pracy oraz do umowy o pracę.

W chwili obecnej stosunek pracy powstaje z umowy o pracę lub innych zdarzeń, z którymi prawo łączy jego powstanie lub — wyrażając się precyzyjniej — z umowy o pracę lub innych zdarzeń, których następstwem w myśl przepisów prawa jest jego powstanie. Tym innym zdarzeniem — według tego, co w nauce prawa pracy jest bezsporne — jest mianowanie. Sporna jest natomiast kwestia konstytutywności dla stosunku pracy takich aktów, jak akt wyboru czy nakaz pracy. Przyjmując, że nowemu prawu pracy będą znane te co najmniej dwa sposoby nawiązywania stosunku pracy (umowa i mianowanie) — gdyż nic nie przemawia za wprowadzeniem wyłączności umownych stosunków pracy — oraz przyjmując, że obydwa rodzaje stosunków zarówno umowny, jak i bezumowny (z nominacji) uregulowane zostaną

w jednym akcie ustawodawczym — co byłoby najbardziej celowe i praktyczne — szczególnego znaczenia nabiera zagadnienie wzajemnego ustosunkowania w przyszłym ustawodawstwie tych dwóch sposobów nawiązywania stosunku pracy.

Istniejące w ustawodawstwie polskim, pochodzącym w zasadniczym swym trzonie z okresu międzywojennego, rozróżnienie prywatno-prawnej umowy o pracę i publiczno-prawnego stosunku służbowego nie powinno utrzymać się, gdyż dzisiaj już staje się rzeczą coraz mniej wątpliwą, że wynikający z aktu nominacji pracownika państwowego tzw. stosunek służbowy jest w istocie swej stosunkiem pracy zastępującym na jednolite w zasadzie uregulowanie z resztą analogicznych stosunków i to niezależnie od tego, czy się go zakwalifikuje jako stosunek pracy *sui generis*, czy też jako zwykły stosunek pracy połączonej z równoległym stosunkiem administracyjno-prawnym⁶⁾.

Ustawodawcze przekreślenie rozróżnienia prywatno-prawnego i publiczno-prawnego stosunku pracy wymagałoby jednocześnie:

a) określenia pojęcia umowy o pracę dostosowanego do jej nowej roli jako jednego tylko ze sposobów nawiązywania stosunku pracy w uspołecznionych ośrodkach pracy oraz

b) wydzielenia elementów wspólnych stosunkowi wynikającemu z umowy o pracę i stosunkowi pracy wynikającemu z nominacji w grupę przepisów regulujących podstawową treść stosunku pracy pracowników uspołecznionych ośrodków pracy.

Umowa o pracę z wyłącznego w prawie pochodzącym z okresu międzywojennego sposobu nawiązania prywatno-prawnego stosunku pracy stałaby się w nowym jednolitym prawie pracy jednym z co najmniej dwóch sposobów nawiązywania tego stosunku w uspołecznionych ośrodkach pracy. W związku z tym, o przede wszystkim w konsekwencji zmienionego układu stosunków społeczno-gospodarczych w Polsce, pojęcie umowy o pracę wymaga dostosowania do nowych warunków. Jesteśmy zdania, że dla określenia umowy o pracę zawieranej w uspołecznionych ośrodkach pracy istotne jest to, że **przez umowę o pracę pracownik zobowiązuje się do współpracy w zespole pracowniczym ośrodka pracy, zaś zatrudniający zobowiązuje się do spełniania wobec pracownika obowiązków nałożonych na zatrudniającego przez władzę ludową.**

W tym określeniu umowy o pracę pominięto powtarzający się we wszystkich kodeksowych określeniach tej umowy element odpłatności świadczeń pracownika. Czynimy to dlatego, że element odpłatności nie jest specyficzną cechą umowy o pracę, lecz jest on właściwy każdemu stosunkowi pracy bez względu na sposób nawiązania tego stosunku. Odpłatność świadczenia pracy w ustroju socjalistycznym, jak również w krajach demokracji ludowej, pojmowana

⁴⁾ Określenia „osoba prawna administracji publicznej albo gospodarki uspołecznionej“ użyto w celu uniknięcia określenia „osoba prawna prawa publicznego“ pomimo, iż pojęcie, jakie wprowadzono zastępuje jest pojęciem, którego zakres krzyżuje się z zakresem pojęcia „osoby prawnej prawa publicznego“.

⁵⁾ Z przytoczonego określenia wynika inne znaczenie „ośrodka pracy“ niż to, jakie ma „zakład pracy“ i tylko dla uproszczenia mowa wyżej o zastąpieniu tego ostatniego przez „ośrodek pracy“.

⁶⁾ Niezwykle interesujące poglądy w tej ostatniej kwestii wypowiedzieli dwaj wybitni przedstawiciele radzieckiej nauki prawa S. S. Studenikin i A. E. Pászernstnik w pracach wydanych w zbiorze pod tytułem „Woprosy sowietskowo administratiwnowo prava“ — Wydawnictwo Akademii Nauk ZSRR — Moskwa 1949 r.

jako prawo każdego obywatela do wynagrodzenia za pracę odpowiadającego ilości i jakości wykonanej pracy, będąc podstawową zasadą dystrybucji dochodu narodowego, zawarta jest *implicite* w zagwarantowanym w konstytucji⁷⁾ i przez istniejący system gospodarczy prawie do pracy.

Podkreślenie natomiast odpłatności świadczenia pracy w określeniu umowy o pracę zawieranej poza uspołecznionymi ośrodkami pracy nie byłoby rażące.

Pewnych zagadnień — wymagających, zdaniem naszym, uregulowania w nowym prawie pracy w sposób, jaki szkicowo niżej omawia się — nie należałoby łączyć ani z umownym stosunkiem pracy, ani też ze stosunkiem pracy wynikającym z nominacji, lecz powinno się uregulować w grupie przepisów wspólnych wszystkim stosunkom pracy w uspołecznionych ośrodkach pracy, dopuszczając w niektórych przypadkach w granicach tej wspólnej grupy niezbędne zróżnicowanie sposobu regulacji. Do zagadnień tych zaliczylibyśmy nawiązanie, zawieszenie i ustanie stosunku pracy, przejściową zmianę rodzaju zatrudnienia, przeniesienia i delegacje, z których trzy ostatnie zagadnienia jako mniej istotne pominięto w dalszych uwagach.

Przepisy o nawiązaniu stosunku pracy powinny:

- a) określać moment stanowczy dla nawiązania stosunku pracy,
- b) określać przypadki, w jakich akty zmierzające do nawiązania stosunku pracy skutku tego nie wywołują,
- c) zawierać zakaz nawiązywania stosunku pracy w określonych przypadkach oraz
- d) określać rodzaje stosunków pracy ze względu na czas ich trwania.

Przepis dot. a) mógłby stwierdzać, że stosunek pracy nawiązuje się z chwilą przystąpienia pracownika do wykonywania pracy. Co do b) należałoby stwierdzić, że stosunku pracy nie nawiązuje się z pracownikiem, który pozostaje:

1. w innym stosunku pracy w tymże ośrodku pracy;
2. w stosunku pracy w innym ośrodku pracy, dopóki kierownictwo tego ośrodka nie wyrazi na piśmie zgody na zajęcie uboczne⁸⁾).

Przepis taki wymagałby uzupełnienia w postaci przepisu zamieszczonego w rozdziale o umowie o pracę, przewidującego nieważność jako umów o pracę takich umów, które zmierzają do nawiązania stosunku pracy w określonych wyżej warunkach.

Zakaz określony pod c) powinien zabraniać nawiązywania stosunku pracy z:

1. osobą, która nie ukończyła lat 15;

⁷⁾ Art. 22 konstytucji Albańskiej Republiki Ludowej, art. 73 konstytucji Bułgarskiej Republiki Ludowej, art. 27 ust. 1 konstytucji Republiki Czechosłowackiej, art. 15 konstytucji Niemieckiej Republiki Demokratycznej, art. 19 konstytucji Rumuńskiej Republiki Ludowej, art. 9 ust. 4 konstytucji Węgierskiej Republiki Ludowej, art. 118 konstytucji ZSRR; w Polsce Deklaracja Sejmu Ustawodawczego z 22.II.1947 r. w przedmiocie realizacji praw i wolności obywatelskich (pkt „j“).

⁸⁾ Por. § 1 Uchwały RKL ZSRR z 11 marca 1933 r. w sprawie uporządkowania kumulacji stanowisk (Sobranije zakonow i rasporiazenij rabocze-krestianskowo pravitelstwa SSSR — skrót: SZ SSSR — 1933 r. Nr 19, str. 110).

2. osobą karaną sędownie za przestępstwo popełnione z chęci zysku, jeżeli praca miałaby być związana z powierzaniem tej osobie odpowiedzialności za środki majątkowe⁹⁾;

3. osobą, która miałaby wykonywać pracę podporządkowaną lub kontrolowaną przez pracownika tegoż ośrodka pracy pozostającego z tą osobą w stosunku bliskiego pokrewieństwa lub powinowactwa albo też sama być zwierzchnikiem lub kontrolować pracę takiego pracownika¹⁰⁾.

Za stosunek bliskiego pokrewieństwa lub powinowactwa w rozumieniu takiego przepisu wystarczyłoby uznać wynikający z urodzenia lub przysposobienia stosunek pokrewieństwa lub powinowactwa z ojcem, matką, bratem, siostrą, synem, córką, małżonkiem swoim lub jednej z tych osób oraz z rodzicami, rodzeństwem i dzieckiem swego małżonka.

Uzupełnieniem tego byłaby delegacja umożliwiająca w drodze rozporządzenia określanie przypadków, w jakich zakaz ten nie miałby zastosowania.

W kwestii wzmiankowanej wyżej pod d) należałoby dopuścić możliwość nawiązywania stosunku pracy na okres oznaczony, na czas nieoznaczony oraz na czas wykonywania oznaczonej pracy.

Sprawę określenia kategorii pracowników państwowych, z którymi stosunek pracy mógłby być nawiązywany wyłącznie w drodze nominacji, należałoby przewidzieć dla rozporządzenia.

Przepisy o zawieszeniu stosunku pracy uregulowałyby zawieszanie tego stosunku z mocy samego prawa oraz przypadki dopuszczalności zawieszenia przez zatrudniającego.

Zawieszenie stosunku pracy następowałoby z mocy samego prawa:

1. przez przerwanie pracy w związku z powołaniem pracownika do spełnienia obowiązków wojskowych oraz
2. na okres od nastania okoliczności dających zatrudniającemu prawo rozwiązania stosunku pracy lub żądania jego rozwiązania — do chwili rozwiązania, jeżeli w okresie tym pracownik nie pracuje.

Możliwość zawieszenia stosunku pracy zachodziłaby:

1. przez zwolnienie od zajęć w związku z powołaniem pracownika w drodze wyboru do spełnienia czynności przejściowo uniemożliwiających wykonywanie pracy;
2. przez udzielenie pracownikowi bezpłatnego urlopu, w warunkach w prawie określonych.

Pozostawanie w zawieszonym stosunku pracy nie pozbawiałoby pracownika cech jednostki uczestniczącej w procesie budowy socjalizmu, związanych z pozostawaniem w tym stosunku, a skutkowałoby jedy-

⁹⁾ Por. art. 7 ust. 3 ustawy z 17 lutego 1922 r. o państwowej służbie cywilnej (Dz. U. R. P. Nr 11, poz. 72) oraz „Trudowe zakonodatelstwo SSSR”, Wydawnictwo Prawnicze, Moskwa 1941 r., str. 46—47.

¹⁰⁾ Por. art. 8 i 9 powołanej wyżej ustawy o państwowej służbie cywilnej oraz art. 2 Uchwały RKL RSFSR z 21 grudnia 1922 r. Tymczasowe przepisy o służbie w instytucjach i przedsiębiorstwach państwowych (Sobranije zakonienij i rasporiazenij rabocze-krestianskowo pravitelstwa RSFSR — skrót: SU — 1923 r. Nr 1, str. 8).

nie na okres zawieszenia ustania prawa do wynagrodzenia. Konstrukcja ta usuwałaby szereg wątpliwości, jakie w podobnych przypadkach wynikają, jak się zdaje, z niedopowiedzeń tekstów ustawowych.

Przepisy o ustaniu stosunku pracy powinny różnicować ustanie tego stosunku przez wygaśnięcie oraz przez rozwiązanie.

Stosunek pracy wygaszałby:

1. ze śmiercią pracownika;
2. z upływem ustalonego terminu lub ukończeniem prac, dla których wykonania był nawiązany;
3. przez porozumienie.

Przepisy o rozwiązaniu stosunku pracy uregulowałyby:

- a) rozwiązanie stosunku pracy na wniosek pracownika,
- b) przypadki dopuszczalności rozwiązania stosunku pracy przez zatrudniającego lub na jego wniosek przez inne właściwe organa,
- c) zakaz nadawania rozwiązaniu stosunku pracy mocy wstecznej,
- d) tryb rozwiązywania stosunku pracy z pracownikiem będącym członkiem rady zakładowej,

e) obowiązek wydania zaświadczenia po rozwiązaniu stosunku,

f) przedłużenie wygasłego stosunku pracy *via facti*.

Sposób uregulowania zagadnień wyliczonych pod lit. a, b, d, e, i f można byłoby oprzeć na istniejącym wzorze, jaki stanowią przepisy art. 19—23 kodeksu pracy z 1950 r. Rumuńskiej Republiki Ludowej¹¹⁾, przy czym należałoby jedynie przeprowadzić pewne zróżnicowanie postanowień ze względu na specyfikę stosunków pracy wynikających w następstwie wyboru lub nominacji¹²⁾.

Przedstawiona wyżej systematyka przepisów pozostawiałaby do uregulowania w rozdziale poświęconym umowie o pracę jedynie zagadnienia:

- a) określenia umowy o pracę,
- b) zakazu nadawania umowie o pracę mocy wstecznej,
- c) zasad wykładni umowy o pracę oraz
- d) umowy o pracę na okres próbny.

¹¹⁾ Buletinul Oficial al Republicii Populare Române 1950 r. Nr 50, str. 591.

¹²⁾ Powołane przepisy kodeksu rumuńskiego dotyczą umownego stosunku pracy.

Przegląd ustawodawstwa gospodarczego

za czas od dnia 15 stycznia 1951 r. do dnia 15 lutego 1951 r. (Dz. U.R.P. Nr 1—7) z uwzględnieniem uchwał, zarządzeń, instrukcji i okólników ogłoszonych w Monitorze Polskim, Biuletynie PKPG i Dziennikach Urzędowych.

PLANOWANIE

Nr A-4 Monitora Polskiego pod poz. 42 przynosi uchwałę Nr 3 Rady Ministrów z dnia 3 stycznia 1951 r. o Planie inwestycyjnym na 1951 rok. Uchwała określa ogólną wartość zaplanowanych inwestycji w 1951 r. na zł 23.103.435.910, ustala wysokość rezerw w Planie i sposób dysponowania nimi, źródła sfinansowania nakładów inwestycyjnych objętych Planem, tryb zwiększenia ogólnej sumy Planu oraz zawiera upoważnienia dla Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego do włączania do Planu innych środków i do przenoszenia środków w ramach Planu.

W tymże numerze pod poz. 49 opublikowano uchwałę Nr 4 Prezydium Rządu z dnia 3 stycznia 1951 r. w sprawie planowego i sprawnego przygotowania realizacji inwestycji w 1951 r. Uchwała wskazuje terminy, w jakich powinny być dokonane przygotowania do inwestycji w 1951 r., a w szczególności przygotowanie dokumentacji technicznej i prawnej, zawarcie porozumień wstępnych i umów z przedsiębiorstwami budowlano-materiałowymi oraz umów z dostawcami maszyn, urządzeń i wyposażenia. Uchwała nakłada obowiązki na inwestorów różnych resortów i różnych szczebli.

W Nr. A-6 Monitora Polskiego pod poz. 76 ogłoszono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego i Ministra Finansów z dnia 30 grudnia 1950 r. w sprawie zasad trybu włączania do Planu inwestycyjnego na rok 1951 planu inwestycji, polegających na zwiększeniu wartości podstawowego stada z własnej hodowli w Państwowych Gospodarstwach Rolnych. Zarządzenie określa, co może być zaliczone do stada podstawowego (środków trwałych) w Pań-

stwowch Gospodarstwach Rolnych, sposób obliczania wartości tego stada, sposób sporządzenia wniosków dotyczących planowego zwiększenia wartości stada podstawowego z własnej hodowli, źródła sfinansowania zwiększenia wartości stada oraz sposób przeprowadzenia obliczenia rzeczywistego zwiększenia wartości stada podstawowego z własnej hodowli pod koniec roku. Do zarządzenia dołączone są: tablica cen, zasady klasyfikacji inwentarza podstawowego oraz formularz wniosku.

W Nr. A-8 Monitora Polskiego pod poz. 124 ogłoszono uchwałę Nr 27 Rady Ministrów z dnia 24 stycznia 1951 r. w sprawie dyscypliny w zakresie działalności inwestycyjnej, objętej planami inwestycyjnymi począwszy od planu inwestycyjnego na rok 1951. Uchwała zwraca uwagę na konieczność przestrzegania zasad dyscypliny w zakresie rzeczowej i finansowej realizacji planów inwestycyjnych, podaje te zasady dotyczące przestrzegania przyznanych limitów oraz wykonywania inwestycji i nakładające obowiązki zarówno na inwestorów, jak i na wykonawców oraz określa sankcje dla winnych nieprzestrzegania tych zasad.

W Nr. A-8 Monitora Polskiego pod poz. 127 zamieszczono uchwałę Nr 60 Prezydium Rządu z dnia 30 stycznia 1951 r. w sprawie zmiany uchwały Prezydium Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 2 stycznia 1950 r. w sprawie systemu sfinansowania inwestycji w r. 1950. Zmiana polega na nadaniu nowego brzmienia § 22 dotyczącego sporządzania faktur, wtóropisów i rozliczeń. (vide PUG Nr 4/22, str. 84).

W Nr. A-9 Monitora Polskiego pod poz. 140 ogłoszono uchwałę Nr 45 Rady Ministrów z dnia 24 stycznia 1951 r. w sprawie inwestycji poza limitowych. Uchwała zezwala urzędowi, instytutom, zakładom i przedsiębiorstwom państwowym, jednostkom zrównanym w zakresie finansowania in-

westyjcy z przedsiębiorstwami państwowymi, centralom spółdzielczo-państwowym, spółdzielniom oraz organizacjom politycznym, społecznym, zawodowym i religijnym na dokonywanie drobnych nakładów na inwestycje poza ustalonymi dla nich w planach inwestycyjnych limitami inwestycyjnymi, określając rozmiary i warunki tych nakładów.

W Nr. 1 Biuletynu PKPG pod poz. 3 opublikowano zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 18 grudnia 1950 r. w sprawie opracowania wskaźnikowych planów terenowego przemysłu materiałów budowlanych na rok 1951. W związku z nową organizacją przemysłu materiałów budowlanych wprowadzoną uchwałą Prezydium Rządu z dnia 21 października 1950 r. (vide PUG Nr 1/31, str. 30) zarządzenie określa dla zakładów tego przemysłu sposób sporządzenia Planu Inwestycyjnego, Planu Przemysłowo-Finansowego i Wskaźnikowego Planu Przemysłowego.

W tymże numerze pod poz. 4 ogłoszono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 19 grudnia 1950 r. w sprawie danych w zakresie potrzeb i możliwości wykonywania remontów maszyn, budynków i innych urządzeń w 1951 r. Zarządzenie nakłada na jednostki gospodarki społecznej obowiązek sporządzenia zestawienia potrzeb i możliwości wykonywania remontów maszyn, budynków i innych urządzeń zgodnie z „Nomenklaturą remontów” stanowiącą załącznik do zarządzenia. Zarządzenie określa sposób sporządzenia zestawień i zestawień zbiorczych oraz tryb i terminy przesyłania ich do PKPG. Do zarządzenia dołączone są również wzory zestawień.

W tymże numerze pod poz. 7 zamieszczono pismo okólne Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 14 grudnia 1950 r. w sprawie ustalenia szczegółowych zasad realizacji zarządzenia Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 27 października 1950 r. w sprawie trybu dystrybucji i zaopatrzenia w materiały w roku 1951 (vide PUG Nr 1/31 str. 23). W myśl pisma organizacje zbytu opracowują szczegółowe bilanse materiałowe, które będą stanowiły podstawę do zawierania umów planowych. Pismo wyjaśnia niektóre przepisy, zarządzenia w szczególności dotyczące przesyłania wycinków bilansów materiałowych.

W tymże numerze pod poz. 8 opublikowano pismo okólne Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 15 grudnia 1950 r. w sprawie składowania do banków finansujących inwestycje zatwierdzonych wniosków do Planu Inwestycyjnego na rok 1951. Pismo wyjaśnia, że w okresie I kwartału 1951 r. nastąpi wymiana wniosków złożonych do dnia 31 grudnia 1950 r. (tymczasowych) i zastąpienie ich nowymi wnioskami (ostatecznymi), w których z klauzula wykonalności została już dostosowana do zmian metodologii planowania oszczędności w inwestycjach. Pismo wyjaśnia tryb wymiany wniosków.

W tymże numerze pod poz. 9 ogłoszono pismo okólne Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 18 grudnia 1950 r. w sprawie zasad i trybu sporządzania planów przedsiębiorstw państwowego przemysłu terenowego materiałów budowlanych oraz finansowania tych przedsiębiorstw w pierwszym okresie działalności. Pismo nakazuje przedsiębiorstwom państwowym przemysłu terenowego materiałów budowlanych opracowanie w terminie 3-miesięcznym od rozpoczęcia działalności (nie wcześniej jednak jak od dnia 1 stycznia 1951 r.) planów przemysłowo-financeowych na rok 1951. Pis-

mo zawiera wytyczne do opracowania tych planów. Pismo nakazuje również przedkładanie bankom finansującym planów okresowych. (vide PUG Nr 1/31 str. 30).

W Nr. 2 Biuletynu PKPG pod poz. 16 opublikowano zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 5 stycznia 1951 r. w sprawie opracowania 6-letnich planów rozwoju gospodarczego. Dołączona do zarządzenia instrukcja zawiera postanowienia dotyczące planów jednostek gospodarczych, planów rozwoju województw i powiatów, planu rozdziału robót budowlano-montażowych i planu sporządzenia dokumentacji technicznej, udziału jednostek sporządzających plany rozwoju w opracowaniu planu budownictwa mieszkaniowego, planu obniżenia kosztów własnych, planu bezpieczeństwa i higieny pracy, planu akcji socjalnej oraz ustalenia zapotrzebowania na pracowników z wyższym i średnim wykształceniem zawodowym.

W tymże numerze pod poz. 21 zamieszczono pismo okólne Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 8 stycznia 1951 r. w sprawie listy artykułów, na które mają być sporządzone bilanse szczegółowe. Pismo wydane w wykonaniu zarządzenia Przewodniczącego PKPG z dnia 27 października 1950 r. w sprawie trybu dystrybucji i zaopatrzenia w materiały w 1951 r. (vide PUG Nr 1/31 str. 23) zawiera w załącznikach listy artykułów produkowanych przez przedsiębiorstwa podległe poszczególnym resortom.

Patrz. „Leśnictwo” — plan zadrzewiania dróg publicznych oraz brzegów wód,

„Sprawozdawczość i Statystyka” — sprawozdania z wykonania narodowych planów gospodarczych.

PRZEMYSŁ

Dziennik Ustaw R. P. Nr 2, poz. 8 przynosi rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 stycznia 1951 r. w sprawie koncesjonowania garbarń futrzarskich.

Rozporządzenie wprowadza dla garbarń futrzarskich zarówno istniejących jak i nowopowstałych obowiązek uzyskania koncesji udzielanej przez Ministra Przemysłu Lekkiego w porozumieniu z Przewodniczącym Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego. Równocześnie ustala się tryb uzyskiwania koncesji, treść aktu koncesji oraz termin do składania podań o udzielenie koncesji na dalsze prowadzenie istniejącej garbarń futrzarskiej z tym, że w razie niewnieśienia podania w terminie lub odmowy udzielenia koncesji istniejące garbarnie zaprzestaną swej działalności.

Przepisów rozporządzenia nie stosuje się do garbarń futrzarskich, stanowiących przedmiot działalności lub część składową przedsiębiorstw społecznych.

ROLNICTWO

W Nr. 16 Dziennika Urzędowego Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych z 1950 r. pod poz. 129 opublikowano pismo okólne z dnia 18 grudnia 1950 r. w sprawie wytycznych o sposobach postępowania lekarzy weterynaryjnych przy stwierdzeniu wad głównych. Pismo zawiera szczegółowe wytyczne dotyczące poszczególnych chorób u zwierząt.

Patrz. „Planowanie” — włączanie do Planu Inwestycyjnego zwiększenia wartości podstawowego stada.

„Komunikacja i łączność” — oszczędność paliw w resorcie rolnictwa i reform rolnych,

„Obrót Towarowy” — ceny i warunki sprzedaży nawozów sztucznych,

„Finanse” — kredytowanie akcji likwidacji odłogów,

„Podatki i daniny publiczne” — podatek grun-
to- wy na r. 1951,

„Gospodarka Nieruchomościami” — zamiana
i przydział budynków przy zakładaniu spółdzielni
produkcyjnych,

„Oświata i Nauka” — Inżynierski Kurs Meliora-
cji Rolnych.

LEŚNICTWO

W Nr. A-3 Monitora Polskiego pod poz. 39 opubli-
kowano uchwałę Prezydium Rządu z dnia 23 grud-
nia 1950 r. w sprawie zadrzewienia dróg
publicznych, brzegów wód otwar-
tych i zamkniętych oraz parków
wiejskich, znajdujących się na
gruntach będących w posiadani-
u Państwa lub instytucji uspo-
łecznionej. Uchwała zobowiązuje Ministrów:
Komunikacji, Rolnictwa i Reform Rolnych oraz Leś-
nictwa, każdego w jego zakresie działania, do przepro-
wadzenia planowych zadrzewień przy wszystkich drogach
z twardą nawierzchnią i ważniejszych drogach
gruntowych, przy wodach zamkniętych i otwartych
oraz w parkach, do rozbudowy szkolek drzewnych, do
pielęgnacji zadrzewień oraz do opracowania rocznych
planów zadrzewień. Ponadto uchwała przewiduje
przeprowadzenie odpowiedniej akcji propagandowej.

BUDOWNICTWO

W Nr. A-4 Monitora Polskiego pod poz. 48 opu-
blikowano uchwałę Nr 2 Prezydium Rządu z dnia
3 stycznia 1951 r. w sprawie kontynuowa-
nia akcji robót rozbiórkowych
w 1951 r. Uchwała nakazuje kontynuowanie w 1951 r.
akcji robót rozbiórkowych mającej na celu odzysk ce-
gły i przewiduje ilości odzyskanej cegły w poszczegól-
nych województwach w łącznej sumie 500.000.000 sztuk.
Akcją kieruje Pełnomocnik Akcji Robót Rozbiórkow-
ych. Uchwała zawiera ponadto postanowienia doty-
czące przewozu i rozdziału odzyskanej cegły.

W Nr. 2 Biuletynu PKPG pod poz. 11 opublikowa-
no zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komii-
sji Planowania Gospodarczego z dnia 27 grudnia
1950 r. w sprawie stosowania blachy
cynkowej w budownictwie. W myśl
zarządzenia używanie blachy cynkowej do krycia da-
chów jest w zasadzie niedozwolone, a dopuszczalne
jedynie w wyjątkowych uzasadnionych przypad-
kach — za zezwoleniem kierownika wydziału budow-
nictwa prezydium właściwej wojewódzkiej rady na-
rodowej.

W Nr. 16 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Bu-
downictwa z 1950 r. pod poz. 189 ogłoszono zarzą-
dzenie Ministra Budownictwa z dnia 18 grudnia 1950 r.
w sprawie zmiany Instrukcji Tym-
czasowej Nr 2/K. Zmiana dotyczy obowiązków
inspektora nadzoru w zakresie opiniowania kosztorysu.

W tymże numerze pod poz. 190 zamieszczono za-
rządzenie Ministra Budownictwa z dnia 18 grudnia
1950 r. w sprawie zmiany Instrukcji
Tymczasowej Nr 3/K. Zmiana dotyczy
obowiązków kierownika robót w zakresie sporządza-
nia kosztorysu.

W tymże numerze pod poz. 195 ogłoszono instruk-
cję Ministra Budownictwa z dnia 23 grudnia 1950 r.
w sprawie sporządzania projektów
typowych przez Biura Projektów,
podległe Ministrowi Budownictwa.
Instrukcja zawiera definicję projektu typow-
ego i projektu powtarzalnego, przepisy dotyczące
wykonania projektów typowych i powtarzalnych,
organizacji pracowni projektowania typowego i pow-
tarzalnego, zasad sporządzania projektu wstępnego,
technicznego i rysunków roboczych oraz nadzoru au-
torskiego przy realizacji budynków typowych i pow-
tarzalnych.

W tymże numerze ogłoszono pismo okólne z dnia
10 sierpnia 1950 r. w sprawie sporządzania
kosztorysów urzędowych. Pismo
wprowadza zmiany w okólniku Nr 11 z dnia 11 kwiet-
nia 1949 r. o sposobie sporządzania kosztorysów
urzędowych dotyczące robót pomocniczych.

W tymże numerze pod poz. 200 zamieszczono
pismo okólne z dnia 20 listopada 1950 r. w sprawie
koordynacji inwestycji Planu
6-letniego. Pismo przewiduje zwoływanie
przez Prezydium Wojewódzkich Rad Narodowych kon-
ferencji z udziałem zainteresowanych inwestorów,
a mających na celu uzgodnienie lokalizacji i koordy-
nacji aktualnych inwestycji.

W tymże numerze pod poz. 201 opublikowano pismo
okólne Nr 2 z dnia 13 grudnia 1950 r. Pismo wyjaśnia
poszczególne przepisy rozporządzenia Ministra Bu-
downictwa z dnia 17 listopada 1950 r. w sprawie
tymczasowych umówowych przepi-
sów budowlanych (vide PUG Nr 1/31,
str. 23).

„Patrz „Planowanie“: — przygotowanie realizacji
inwestycji w 1951 r.

„Ceny“: — wycena i podstawy kalkulacji kosztorysów.

„Praca“: — normy nakładu pracy przy sporządza-
niu dokumentacji technicznej.

**„Organizacja Przedsiębiorstw Gospodarki Uspołecz-
nionej“:** — przekazanie radom narodowym Powiatow-
ych Przedsiębiorstw Budowlanych.

KOMUNIKACJA I ŁĄCZNOŚĆ

Dziennik Ustaw RP Nr 4, poz. 26 zamieszcza usta-
wę z dnia 8 stycznia 1951 r. o transporcie
drogowym.

Ustawa zawiera określenie transportu drogowego
i przewiduje wykonywanie go jako transportu zarob-
kowego na podstawie umowy o przewóz lub o dzieło
przez przedsiębiorcę jego pojazdami albo na pod-
stawie umowy najmu pojazdu do wykonania transpor-
tu przez najemcę, lub jako transportu niezarobko-
wego — własnymi lub użyczonymi pojazdami dla wła-
snych potrzeb. Zarobkowy transport wykonują w za-
sadzie powołane w tym celu przedsiębiorstwa państwo-
we w zakresie i na warunkach, ustalonych przez Mi-
nistra Komunikacji; w przypadkach zaś, gdy przed-
siębiorstwa państwowe nie mogą zaspokoić miejscow-
ych potrzeb transportowych, zezwolenia na transport
publiczny mogą być udzielane innym osobom, przede
wszystkim spółdzielniom. Tryb i warunki udzielania
zezwoleń oraz powołane do tego władze określi Mi-
nister Komunikacji w drodze rozporządzenia w po-
rozumieniu z Ministrami: Bezpieczeństwa Publicz-
nego, Handlu Wewnętrznego, Handlu Zagranicznego
i Gospodarki Komunalnej. Ustawa przewiduje wyda-
nie regulaminów, które określają przepisy szczególne
zarobkowego transportu na drogach publicznych oraz
powołanie przy prezydium wojewódzkich rad naro-
dowych komisji, koordynujących regionalnie trans-
port na drogach publicznych jak również koordynują-
cych ten transport z przewozami kolejowymi, wodnymi
i lotniczymi. Ustawa wymienia rodzaje niezarobko-
wego transportu, do których nie stosują się przepisy
ustawy, wyłącza również spod ich działania transport
ładunków pocztowych dokonywany pojazdami dro-
gowymi zarządu pocztowego lub pojazdami wynaje-
tymi przez zarząd pocztowy specjalnie do tych prze-
wozów, wprowadza sankcje karne za wykroczenia
przeciwko zakazom lub nakazom wydanym na pod-
stawie ustawy oraz uchyla moc obowiązującą usta-
wy z dnia 14 marca 1932 r. o zarobkowym przewo-
zie osób i towarów pojazdami mechanicznymi (Dz.
U.R.P. Nr 32, poz. 336 ze zmianami) i ustawy z dnia
22 marca 1933 r. o zarobkowym przewozie osób poja-
zdami mechanicznymi w obszarze gminy miejskiej (Dz.
U.R.P. Nr 32, poz. 273 i Nr 8, poz. 619).

W tymże numerze Dziennika Ustaw RP pod poz.
29 ogłasza się rozporządzenie Rady Ministrów z dnia

8 stycznia 1951 r. w sprawie zakazu lub ograniczenia używania niektórych pojazdów mechanicznych.

Rozporządzenie dotyczy samochodów i ciągników z silnikami o napędzie innym aniżeli elektryczny, parowy lub zasilany gazem generatorowym, świetlnym i ziemnym. Wymienia ono pojazdy mechaniczne, których używania zakazuje się bądź wszystkim osobom fizycznym i prawnym z wyjątkiem wykonujących transport zarobkowy, bądź osobom fizycznym i prawnym, taki transport wykonującym, bądź też osobom fizycznym i przedsiębiorstwom nieuspołecznionym. Rozporządzenie wprowadza jednocześnie ograniczenia ruchu na drogach publicznych samochodów osobowych w transporcie zarobkowym oraz innych samochodów należących do osób fizycznych i przedsiębiorstw nieuspołecznionych, przy czym używanie samochodów osobowych, należących do osób fizycznych lub przedsiębiorstw nieuspołecznionych w transporcie niezarobkowym ogranicza się do 200 km przebiegu w ciągu każdego miesiąca kalendarzowego.

Rozporządzenie wprowadza również ograniczenie ruchu samochodów ciężarowych i ciągników.

Dziennik Ustaw RP Nr 6, poz. 52 przynosi ustawę z dnia 18 stycznia 1951 r. o zniesieniu Państwowej Rady Komunikacyjnej.

Znosi się Państwową Radę Komunikacyjną, powołaną do życia dekretem z dnia 6 listopada 1946 r. (Dz. U.R.P. Nr 64, poz. 351) i uchyla się powyższy dekret.

W Nr. A-2 Monitora Polskiego pod poz. 18 ogłoszono zarządzenie Nr 3 Prezesa Rady Ministrów z dnia 8 stycznia 1951 r. w sprawie określenia niektórych kategorii środków przewozowych, które nie podlegają dostarczeniu na rzecz wojska i służby bezpieczeństwa publicznego w czasie pokoju. Zarządzenie wyłącza spod tego obowiązku środki przewozowe pozostające w dyspozycji państwowych zakładów leczniczych dla zwierząt. Zwolnienie to nie ma zastosowania w czasie stanu wyjątkowego, w przypadkach klęsk żywiołowych oraz w przypadkach, gdy interes obrony Państwa lub bezpieczeństwa publicznego wymaga dostarczenia środków przewozowych, a dostarczenie ich przez inne jednostki jest niemożliwe.

W Nr. 14 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych z 1950 r. opublikowano 4 zarządzenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 2 listopada 1950 r.:

pod poz. 114 — w sprawie akcji uświadamiającej konieczności oszczędności w zakresie paliw płynnych

pod poz. 115 — w sprawie właściwego szkolenia w gospodarce i oszczędnościach materiałów pędnych,

pod poz. 116 — w sprawie właściwego wykorzystania środków transportowych i

pod poz. 117 — w sprawie przestrzegania norm zużycia paliwa i smarów.

Zarządzenia te zawierają przepisy wykonawcze dla resortu Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych do uchwały Prezydium Rządu z dnia 6 września 1950 r. w sprawie oszczędności paliw i smarów w gospodarce samochodowej i rolnej (vide PUG Nr 10/28 str. 277).

W tymże numerze pod poz. 128 opublikowano zarządzenie Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 23 grudnia 1950 r. w sprawie przewozu, przeładunku i magazynowania materiałów niebezpiecznych i łatwopalnych, wybuchowych, trujących, żrących, zakaźnych w transporcie samochodowym. Zarządzenie to zawiera przepisy wykonawcze dla resortu rolnic-

stwa i reform rolnych do uchwały Prezydium Rządu z dnia 4 października 1950 r. (vide PUG Nr 12/30 str. 340). Dołączone do zarządzenia „zasady przewozu“ zawierają szczegółowe przepisy w tym przedmiocie.

OBRÓT TOWAROWY

Dziennik Ustaw R. P. Nr 2, poz. 15 zawiera rozporządzenie Ministra Handlu Wewnętrznego z dnia 2 listopada 1950 r. w sprawie obrotu zbożem i głównymi przetworami zbożowymi.

Rozporządzenie określa, co stanowi w rozumieniu jego przepisów zboże i główne przetwory zbożowe, wymienia jako hurtowych dystrybutorów: 1) „Centralę Spożywczą“, 2) Centralę Rolniczą Spółdzielni „Samopomoc Chłopska“ i powiatowe związki gminnych spółdzielni „Samopomoc Chłopska“ oraz określa pojęcie detalicznych odbiorców. Skup i sprzedaż zboża powierza się na zasadzie wyłączności przedsiębiorstwu państwowemu „Polskie Zakłady Zbożowe“, które dokonuje skupu bądź przez podległe mu placówki terenowe, bądź też za pośrednictwem gminnych spółdzielni „Samopomoc Chłopska“ upoważnionych przez wymienione przedsiębiorstwo do skupu. „Polskie Zakłady Zbożowe“ dostarczają główne przetwory zbożowe w ramach planu dystrybucji zatwierdzonego przez właściwe władze: a) hurtowym dystrybutorom, b) instytucjom wskazanym przez Ministra Handlu Wewnętrznego i c) na zaopatrzenie państwowego przemysłu. Zaopatrzenie instytucji wskazanych przez Ministra Handlu Wewnętrznego oraz zaopatrzenie państwowego przemysłu następuje bezpośrednio przez „Polskie Zakłady Zbożowe“, hurtowa zaś dystrybucja głównych przetworów zbożowych na obszarze całego Państwa w celu zaopatrzenia detalicznych odbiorców powierza się na zasadzie wyłączności hurtowym dystrybutorom. Rozporządzenie podaje szczegółowe przepisy dotyczące organizacji zaopatrzenia detalicznych odbiorców przez hurtowych dystrybutorów, reguluje sprawę posiadania niezbędnych zapasów głównych przetworów zbożowych w zakładach żywienia zbiorowego, piekarniach oraz sklepach detalicznych, normuje sprawę opakowania i magazynowania głównych przetworów zbożowych. Z dniem wejścia w życie rozporządzenia utraciły moc obowiązującą: 1) rozporządzenie Ministrów Aprowizacji oraz Przemysłu i Handlu z dnia 28 sierpnia 1947 r. w sprawie unormowania obrotu zbożem i głównymi produktami przemiału. Dz. U.R.P. Nr 61, poz. 348) i 2) rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 11 października 1948 r. w sprawie dystrybucji głównych przetworów zbożowych (Dz. U.R.P. Nr 54, poz. 425).

W tymże numerze Dziennika Ustaw RP pod poz. 16 zamieszczono rozporządzenie Ministra Handlu Wewnętrznego z dnia 30 listopada 1950 r. w sprawie przemiału zboż.

Rozporządzenie rozróżnia młyny handlowe, którymi są młyny i kaszarnie, stanowiące własność przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Zakłady Zbożowe“ lub pozostające pod zarządem tego przedsiębiorstwa oraz młyny gospodarcze, którymi są wszystkie inne młyny i kaszarnie, oraz samodzielne śrutowniki. W młynach handlowych przemienia się zboże, nabyte na własny rachunek (przemiał handlowy), w młynach gospodarczych przemienia się zboże na zlecenie producentów rolnych, członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych i osób, które otrzymały zboże z tytułu wynagrodzenia za pracę lub nabyły je zgodnie z układem o pracę (przemiał gospodarczy).

Rozporządzenie ustala typy przemiału dla poszczególnych zbóż oraz podaje szczegółowe przepisy, dotyczące przemiału handlowego i gospodarczego. Z dniem wejścia w życie rozporządzenia utraciły moc obowiązującą: 1) rozporządzenie Ministra Handlu Wewnętrznego z dnia 26 października 1949 r. o zakazie przemiału pszenicy na mąkę pszenną 50% (vide PUG Nr 12/18 str. 248) i 2) rozporządzenie Ministra Handlu

Wewnętrznego z dnia 4 stycznia 1950 r. w sprawie przemianu zbóż (vide PUG Nr 3/21 str. 56).

W Nr. A-6 Monitora Polskiego pod poz. 81 opublikowano zarządzenie Ministra Handlu Wewnętrznego z dnia 28 grudnia 1950 r. o zmianie zarządzenia z dnia 7 kwietnia 1950 r. w sprawie ustalenia rodzajów i gatunków oraz określenia składników wędlin, w wyrobów wędliniarskich i konserw mięsnych (vide PUG Nr 6/24 str. 146). Zmiana polega na wprowadzeniu nowych gatunków wędlin i konserw z podaniem ich receptur.

W Nr. 1 Biuletynu PKPG pod poz. 5 opublikowano zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 22 grudnia 1950 r. w sprawie wysokości rabatów (marż) hurtowych i składowych na 1951 rok. Do zarządzenia dołączony jest wykaz dopuszczalnych marż, określający głównego dystrybutora, którego dotyczy, grupę towarową, wysokość marży (rabatu) hurtowej i ewentualnie składowej oraz podstawę obliczenia marży.

W Nr. 2 Biuletynu PKPG pod poz. 13 ogłoszono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 30 grudnia 1950 r. w sprawie wysokości rabatów (marż) hurtowych i składowych na 1951 r. Zarządzenie to stanowi uzupełnienie do zarządzenia omówionego wyżej podając wykaz Nr 2 rabatów hurtowych i składowych na 1951 rok.

W tymże numerze pod poz. 14 ogłoszono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 30 grudnia 1950 r. w sprawie wysokości rabatów (marż) detalicznych na 1951 r. Zarządzenie to uzupełnia zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 5 grudnia 1950 r. (vide PUG Nr 2/32, str. 58) podając wykaz Nr 2 rabatów detalicznych na 1951 r.

W tymże numerze pod poz. 15 zamieszczono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 1 stycznia 1951 r. w sprawie cen i warunków sprzedaży nawozów sztucznych w sezonie wiosennym 1950/1951. Zarządzenie utrzymuje w mocy dotychczasowe ceny i rabaty oraz powierza całość spraw związanych z dystrybucją nawozów sztucznych produkcji krajowej Centrali Handlowej Przemysłu Chemicznego (Biuro Sprzedaży Nawozów Sztucznych), nawozów zaś importowanych—Centrali Rolniczej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska”. Sprzedaż nawozów w okresie od 1.III do 31.V.1951 r. nie podlega ograniczeniom, w okresie zaś do 10.III. 1951 r. nawozy mogą być sprzedawane tylko odbiorcom określonym w zarządzeniu.

CENY

W Nr. 16 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Budownictwa z 1950 r. pod poz. 192 opublikowano zarządzenie Ministra Budownictwa z dnia 18 grudnia 1950 r. w sprawie cennika dla wyceny kosztorysów urzędowych. W myśl zarządzenia podstawą wyceny kosztorysów urzędowych sporządzanych w biurach projektowych stanowi Cennik Robót Budowlanych i Instalacyjnych na r. 1950. Dla robót nieobjętych cennikiem należy ceny jednostkowe ustalać każdorazowo na podstawie kalkulacji zgodnie z obowiązującymi przepisami.

W tymże numerze pod poz. 199 zamieszczono pismo okólnie z dnia 29 listopada 1950 r. w sprawie podstaw kalkulacji cen kosztorysowych w latach 1946—1949. Pismo wyjaśnia, jakie ceny kosztorysowe obowiązywały w latach 1946—1949 dla dokonania rozliczeń za roboty budowlane wykonane w tym okresie zgodnie z zarządzeniem Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 20 października

1950 r. w sprawie ostatecznego odbioru robót budownictwa inwestycyjnego wykonanych przed rozpoczęciem Planu 6-letniego (vide PUG Nr 1/31, str. 25).

Patrz „Obrót Towarowy“: — ceny i warunki sprzedaży nawozów sztucznych.

— marże hurtowe, detaliczne i składowe.

DOSTAWY, ROBOTY I USŁUGI

W Nr. A-2 Monitora Polskiego pod poz. 19 zamieszczono zarządzenie Ministra Komunikacji z dnia 22 grudnia 1950 r. w sprawie udzielania zamówień osobom, nie wymienionym w § 8 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 lutego 1949 r. Zarządzenie upoważnia Kolejowe Zakłady Gastronomiczne do udzielania zamówień do wysokości 15.000 zł osobom nie wymienionym w § 8 powołanego rozporządzenia bez potrzeby stwierdzenia odmowy przyjęcia zamówienia przez jednostki do tego upoważnione.

W Nr. 16 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Budownictwa z 1950 r. pod poz. 198 zamieszczono Wykaz spółdzielni, którym mogą być udzielane zamówienia na równi z przedsiębiorstwami państwowymi ogłoszony w związku z okólnikiem Nr 29 z 24.VIII. 1949 r. w sprawie zamówień udzielanych spółdzielniom (Dz. Urz. Min. Bud. Nr 12, poz. 99). Wykaz obejmuje pięć spółdzielni, którym mogą być udzielane zamówienia na roboty budowlane i instalacyjne na równi z przedsiębiorstwami państwowymi.

FINANSE

Dziennik Ustaw RP Nr 2, poz. 13 publikuje rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 stycznia 1951 r. w sprawie trybu ujawniania w księgach wieczystych przeliczenia wierzytelności hipotecznych.

Sady, prowadzące księgi wieczyste, przeliczają wierzytelności hipoteczne w wykonaniu art. 8 ustawy z dnia 28 października 1950 r. o zmianie systemu pieniężnego (vide PUG Nr 12/30, str. 343) i ujawniają w księgach wieczystych dokonane przeliczenia. Rozporządzenie ustala, kiedy przeliczenia dokonuje się z urzędu, a kiedy na wniosek. Rozporządzenie weszło w życie z dniem ogłoszenia z mocą obowiązującą od dnia 30 października 1950 r.

W Dzienniku Ustaw RP Nr. 4, poz. 31 ukazało się rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 29 grudnia 1950 r. w sprawie określenia przedsiębiorstw i osób obowiązanych do uczestniczenia w obrocie bezgotówkowym ze względu na obowiązek prowadzenia ksiąg (vide PUG Nr 11/29, str. 303).

Rozporządzenie to obejmuje obowiązkiem uczestniczenia w obrocie bezgotówkowym poza podmiotami wymienionymi w art. 1 ust. 1 pkt. 1 ustawy z dnia 1 lipca 1949 r. (Dz. URP z 1949 r. Nr 41, poz. 294 i z 1950 r. Nr 44, poz. 402) również przedsiębiorstwa, zakłady i osoby wykonujące zajęcia zawodowe, które mają obowiązek prowadzenia bądź ksiąg handlowych, przewidzianych w dziale I rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 17 grudnia 1949 r. o księgach handlowych i podatkowych, bądź ksiąg podatkowych, przewidzianych w § 30 tegoż rozporządzenia, bądź też ksiąg szczególnego typu, przewidzianych w działach II i III rozporządzeń Ministra Skarbu z dnia 7 maja 1949 r. o obowiązku prowadzenia ksiąg szczególnego typu przez podatników, prowadzących przedsiębiorstwa kawiarniane i cukierniczo-kawiarniane oraz z dnia 6 grudnia 1949 r. o obowiązku prowadzenia ksiąg szczególnego typu przez podatników, prowadzących przedsiębiorstwa gastronomiczne.

W Nr. A-4 Monitora Polskiego pod poz. 44 zamieszczono uchwałę Nr 7 Rady Ministrów z dnia 3 stycznia 1951 r. w sprawie zasad systemu finansowego banków państwo-

w y c h. Uchwała reguluje organizację finansową banków a w szczególności ich środki finansowe, środki trwałe, amortyzację, finansowanie robót kapitałowych oraz podział nadwyżek i pokrywanie niedoborów.

W Nr. A-6 Monitora Polskiego pod poz. 80 opublikowano zarządzenie Ministra Finansów z dnia 12 stycznia 1951 r. w sprawie Jednolitego Planu Kont dla jednostek administracyjnych utrzymywanych z budżetów. Dołączony do zarządzenia Jednolity Plan Kont zawiera podział na klasy, grupy i podgrupy.

W tymże numerze pod poz. 84 zamieszczono instrukcję Ministra Finansów z dnia 19 grudnia 1950 r. zawierającą instrukcję z dnia 1 września 1950 r. w sprawie zasad i warunków kredytowania akcji likwidacji odłogów i ugorów (vide PUG z 1950 r. Nr 10/28, str. 278). Zmiana dotyczy wysokości oprocentowania ulgowych kredytów na zagospodarowanie odłogów i ugorów.

W tymże numerze pod poz. 85 ogłoszono okólnik Ministra Finansów z dnia 18 grudnia 1950 r. w sprawie sporządzenia sprawozdań i księgowania przekroczeń budżetowych w jednostkach administracyjnych prowadzących księgowość według planu kont. Okólnik wyjaśnia sposób sporządzania miesięcznych i rocznych „rachunków działalności”.

W Nr. A-7 Monitora Polskiego pod poz. 107 zamieszczono zarządzenie Ministra Finansów z dnia 20 stycznia 1951 r. w sprawie przyjmowania i wymiany uszkodzonych lub zartartych znaków pieniężnych. Zarządzenie określa, jakie uszkodzone lub zartarte banknoty albo monety nie mają mocy prawnej środka płatniczego oraz warunki ewentualnej wymiany tych banknotów i monet w Narodowym Banku Polskim.

W Nr. 33 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Finansów z 1950 r. pod poz. 195 opublikowano zarządzenie Ministra Finansów z dnia 20 grudnia 1950 r. w sprawie kompetencji banków w zakresie finansowania i kontroli inwestycji objętych PPI na rok 1951 oraz przedsiębiorstw wykonawstwa inwestycyjnego. Zarządzenie rozgranicza kompetencje między Bankiem Inwestycyjnym, Bankiem Rolnym i Bankiem Komunalnym w zakresie finansowania i kontroli inwestycji przewidzianych w 1951 r.

W tymże numerze pod poz. 200 (jak również w Nr. 2 Biuletynu PKPG pod poz. 15) zamieszczono okólnik z dnia 12 grudnia 1950 r. w sprawie analitycznej księgowości inwestycyjnej. Okólnik wyjaśnia, jakiego rodzaju kartoteki powinny być prowadzone przez inwestorów.

Patrz „Planowanie”: — składanie do banków wniosków do Planu Inwestycyjnego.

— dyscyplina w zakresie działalności inwestycyjnej.

„Spółdzielczość” — zatwierdzanie wytycznych gospodarki finansowej organizacji spółdzielczości.

„Gospodarka Majątkiem Państwowym”: — ubezpieczenie środków trwałych.

— umarzanie nieściągalnych wierzytelności.

PODATKI I DANINY PUBLICZNE

Dziennik Ustaw RP Nr 2, poz. 10 ogłasza rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 8 stycznia 1951 r. w sprawie obowiązku uiszczenia zaliczki na podatek gruntowy za rok 1951.

Rozporządzenie wprowadza dla podatników podatku gruntowego obowiązek uiszczenia bez wezwania organu finansowego w terminie do dnia 28 lutego 1951 r. zaliczki na podatek gruntowy za rok 1951

w wysokości 60% wymiaru podatku ustalonego za rok 1950.

Przy ustalaniu kwoty zaliczki i sposobu jej uiszczenia uwzględnia się ulgi w podatku gruntowym, przyznane aczestnikom rolniczych spółdzielni produkcyjnych lub zrzeszeń umrawy ziemi oraz obniża się wysokość zaliczki podatnikom, którzy w terminie do dnia 31 grudnia 1950 r. dokonali dostaw zboża w ramach planowego skupu, natomiast podwyższa się tym podatnikom, którzy nie dokonają tej dostawy w terminie do 28 lutego 1951 r.; podatnicy ci obowiązani są uiszczyć w życie całość zaliczki lub jej część odpowiadającą równowartości niedostarczonego zboża.

Dziennik Ustaw RP Nr 3, poz. 17 ogłasza rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 stycznia 1951 r. w sprawie ustalenia ulgowej stawki podatku gruntowego mia rok 1951 dla rolniczych zrzeszeń spółdzielczych.

Mocą tego rozporządzenia dla gospodarstw rolnych, prowadzonych przez spółdzielnie produkcyjne typu rolniczych zrzeszeń spółdzielczych ustala się na rok 1951 ulgowa stawka podatku gruntowego w wysokości 4,5% podstawy opodatkowania.

W Dzienniku Ustaw RP Nr 5, poz. 42 ogłoszono rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 8 stycznia 1951 r. w sprawie poboru w formie ryczałtów podatku obrotowego i dochodowego od drobnych rzemieślników.

Rozporządzenie przewiduje pobór w roku podatkowym 1951 podatku obrotowego i dochodowego w formie ryczałtu od osób wykonujących poszczególne rzemiosła wymienione w rozporządzeniu, uzależniając przy tym tę formę poboru podatku od szeregu warunków, w tymże rozporządzeniu przytoczonych.

Stawki zryczałtowanego podatku podano w treści rozporządzenia, które zawiera nadto przepisy regulujące termin płatności zryczałtowanego podatku, obowiązki składania deklaracji ustalonego wzoru dla uzyskania ubrawnienia do zryczałtowanej formy podatku i obowiązek meldowania o okolicznościach, uzasadniających zmianę stawki podatkowej lub powstanie obowiązku podatkowego na zasadach ogólnych.

W tymże numerze Dziennika Ustaw RP pod poz. 43 ukazało się rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 11 stycznia 1951 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów dekretu o postępowaniu podatkowym.

Rozporządzenie to, jak wynika z tytułu przynosi szczegółowe przepisy wykonawcze do poszczególnych artykułów dekretu z dnia 16 maja 1946 r. o postępowaniu podatkowym m. in. zmianę sposobu poboru podatku od lokali (Dz. U.R.P. z 1950 r. Nr 56, poz. 506).

W Nr. A-4 Monitora Polskiego pod poz. 45 ogłoszono uchwałę Nr 8 Rady Ministrów z dnia 3 stycznia 1951 r. zatwierdzającą zarządzenie Ministra Skarbu z dnia 10 marca 1950 r. w sprawie opodatkowania w r. 1950 dochodów (zysków bilansowych) przedsiębiorstw państwowych i państwowo-społdzielczych, objętych zasadami systemu finansowego. Wobec zatwierdzenia tego zarządzenia przepisy dekretu z dnia 26 października 1950 r. o zobowiązaniach podatkowych (vide PUG Nr 12/30, str. 345) dotyczące przychodu i kosztów uzyskiwania przychodów nie mają zastosowania do przedsiębiorstw państwowych objętych tym zarządzeniem.

W tymże numerze pod poz. 46 opublikowano uchwałę Nr 9 Rady Ministrów z dnia 3 stycznia 1951 r. w sprawie zmiany zarządzenia Ministra Skarbu z dnia 15 lutego 1950 r. w sprawie poboru w roku 1950 podatku obrotowego od przedsiębiorstw państwowych i państwowo-społdzielczych, objętych zasadami systemu finansowego (vide PUG Nr 4/22, str. 87 i Nr 12/30, str. 346). Zmiana dotyczy opodatkowania Cen-

trałnego Zarządu Przemysłu Naftowego i Państwowego Monopoli Spirytusowego.

W Nr. A-5 Monitora Polskiego pod poz. 66 zamieszczono zarządzenie Ministra Finansów z dnia 11 stycznia 1951 r. o obowiązku ustanowienia i zgłoszenia organom finansowym przez władze i urzędy państwowe oraz podmioty gospodarki społecznej osób działających w ich imieniu i odpowiedzialnych za prawidłowy pobór w drodze inkasa podatku od lokali oraz za terminowe wpłacanie (przelewanie) pobranego podatku na rachunek właściwego organu finansowego. Zgłoszenie powinno być dokonane w terminie właściwym dla dokonania pierwszej wpłaty (przelewu) pobranego podatku na rachunek organu finansowego, następnie w terminie dwutygodniowym od daty zajęcia zmiany w osobie odpowiedzialnego za pobór podatku.

W Nr. 33 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Finansów z 1950 r. pod poz. 197 ogłoszono zarządzenie Ministra Finansów z dnia 30 grudnia 1950 r. zmieniające zarządzenie Ministra Skarbu z dnia 30 grudnia 1949 r. o ustaleniu wzorów ksiąg podatkowych Nr 1, 2, 3, 4 i 5 oraz wzoru arkusza kontrolnego wpłat czynszu (Dz. Urz. Min. Sk. Nr 42 poz. 287). Zmiana dotyczy objaśnień do księgi podatkowej Nr 3 dla wolnych zawodów.

W tymże numerze pod poz. 204 zamieszczono okólnik z dnia 23 grudnia 1950 r. w sprawie wyjaśnienia niektórych przepisów zarządzenia Ministra Skarbu z dnia 30 grudnia 1949 r. o ustaleniu wzorów ksiąg podatkowych Nr 1, 2, 3, 4 i 5 oraz wzoru arkusza kontrolnego wpłat czynszu (Dz. Urz. Min. Sk. Nr 42 poz. 287). Okólnik zawiera objaśnienia do księgi podatkowej Nr 1 i Nr 2.

W tymże numerze pod poz. 206 opublikowano okólnik z dnia 30 grudnia 1950 r. w sprawie wyjaśnienia zakresu obowiązku prowadzenia księgi podatkowej Nr 3 (księgi przychodów i rozchodów). Okólnik wyjaśnia, że do prowadzenia księgi podatkowej Nr 3 obowiązani są podatnicy wykonujący zajęcia zawodowe oraz nie obowiązani do prowadzenia ksiąg handlowych podatnicy prowadzący przedsiębiorstwa usług nietowarowych.

W Nr. 1 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Finansów pod poz. 1 opublikowano okólnik z dnia 30 grudnia 1950 r. w sprawie podatku od wynagrodzeń, od premii i wynagrodzeń za pracę w godzinach nadliczbowych oraz w dni świąteczne pracowników zatrudnionych w halach maszyn w państwowych urzędach, instytucjach oraz przedsiębiorstwach i zakładach gospodarki społecznej. Okólnik wyjaśnia sposób obliczania podatku od wynagrodzeń przewidzianych uchwałą Prezydium Rządu z dnia 8 listopada 1950 r. w sprawie premiowania maszynistek (vide PUG Nr 1/31 str. 29).

W tymże numerze pod poz. 2 opublikowano okólnik z dnia 2 stycznia 1951 r. w sprawie kwalifikacji społecznych przedsiębiorstw budowlanych w zakresie art. 7 dekretu o podatku obrotowym. W związku z tym przepisem poprzednio obowiązującego dekretu z dnia 25 października 1948 r. o podatku obrotowym okólnik wyjaśnia, jakie przedsiębiorstwa należy uważać za budowlane.

W tymże numerze pod poz. 3 zamieszczono okólnik z dnia 8 stycznia 1951 r. w sprawie wysokości wpłat za karty rejestracyjne przy zgłoszeniu obowiązku podatkowego zarówno po wejściu w życie jak i przed wejściem w życie dekretu

z dnia 26 października 1950 r. o zmianie dekretu o postępowaniu podatkowym, które należy pobierać w wysokości podanej w tym dekrete, a nie w dekrete o podatku obrotowym z 1948 r., co nie uzasadnia żądania dopłaty do już pobranych opłat.

W tymże numerze pod poz. 4 ogłoszono okólnik z dnia 10 stycznia 1951 r. w sprawie uznania za koszty uzyskania przychodów świadczeń na rzecz odbudowy Warszawy ponoszonych w 1951 r. Treść okólnika wyczerpana jest w tytule.

W tymże numerze pod poz. 5 zamieszczono okólnik z dnia 15 stycznia 1951 r. w sprawie kart rejestracyjnych dla rzemieślników, dokonujących sprzedaży towarów własnej produkcji na targach i jarmarkach. Okólnik, zapowiadając opublikowanie w Dzienniku Ustaw rozporządzenia Ministra Finansów o wykonaniu dekretu o postępowaniu podatkowym (patrz wyżej), wyjaśnia, że nie należy żądać wykupienia kart rejestracyjnych od sprzedających towary własnej produkcji na targach i jarmarkach.

W Nr. 2 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Finansów pod poz. 6 opublikowano zarządzenie Ministra Finansów z dnia 26 stycznia 1951 r. o ustaleniu wzorów druków przewidzianych w przepisach o poborze w drodze inkasa podatku od lokali. Do zarządzenia dołączone są wzory druków wraz z objaśnieniami.

W tymże numerze pod poz. 7 ogłoszono okólnik z dnia 16 stycznia 1951 r. w sprawie zaświadczeń o uregulowaniu wszelkich zobowiązań wobec Skarbu Państwa. Okólnik określa, co ma zawierać podanie o wydanie zaświadczenia o uregulowaniu wszelkich zobowiązań wobec Skarbu Państwa oraz tryb i warunki wydawania tych zaświadczeń.

PRACA

Dziennik Ustaw R.P. Nr 4, poz. 28 publikuje ustawę z dnia 18 stycznia 1951 r. o dniach wolnych od pracy.

Ustawa wymienia dni wolne od pracy, uchylając moc wszystkich przepisów regulujących odmiennie sprawę dni wolnych od pracy.

Dziennik Ustaw R.P. Nr 5, poz. 40 zawiera ustawę z dnia 6 stycznia 1951 r. o stosunkach służbowych nauczycieli szkół artystycznych i zakładów szkolenia artystycznego.

Do nauczycieli szkół i szkolnych zakładów artystycznych, podległych Ministrowi Kultury i Sztuki, z wyjątkiem wyższych szkół artystyczno-akademickich, stosuje się przepisy ustawy z dnia 1 lipca 1926 r. o stosunkach służbowych nauczycieli (Dz. U. R. P. z 1932 r. Nr 104, poz. 873, z 1933 r. Nr 85, poz. 660, z 1938 r. Nr 27, poz. 243 i z 1947 r. Nr 60, poz. 332) ze zmianami wynikającymi z przepisów powołanej w tytule ustawy. Przepisom tej ustawy nie podlegają osoby, pełniące służbę nauczycielską na podstawie umowy (nauczyciele kontraktowi).

W Nr. 2 Biuletynu PKPG pod poz. 20 opublikowano pismo okólne Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 31 grudnia 1950 r. w sprawie interpretacji przepisów ustawy z dnia 19.4.1950 o zabezpieczeniu socjalistycznej dyscypliny pracy. Pismo okólne podaje do wiadomości i stosowania pismo Prezesa Rady Ministrów Nr OS 0110/63, które w związku ze zwolnieniem przez zakłady pracy emerytów Zakładu Ubezpieczeń Społecznych zatrudnionych w niepełnym wymiarze godzin wyjaśnia, że przepisy o zabezpieczeniu socjalistycznej dyscypliny pracy nie wykluczają zatrudnienia pracowników w niepełnym wymiarze godzin.

W Nr. 17 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej z 1950 r. pod poz. 115 ogłoszono pismo okólne z dnia 25 listopada 1950 r. w sprawie

rejestracji poszukujących pracy. Pismo wyjaśnia w związku z rejestracją poszukujących pracy przez oddziały (referaty) zatrudnienia jaką pracę można uznać za odpowiednią dla poszczególnych kategorii pracowników.

W Nr. 16 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Budownictwa z 1950 r. pod poz. 188 zamieszczone zarządzenie Ministra Budownictwa z dnia 30 listopada 1950 r. w sprawie ustanowienia „Norm nakładu pracy przy sporządzeniu dokumentacji technicznej w zakresie planowania miast i osiedli”. Zadaniem norm jest: usprawnienie pracy zespołów, zapewnienie stałego postępu w dziedzinie techniki prac nad planowaniem miast i osiedli oraz zwiększenie wydajności pracy przy jednoczesnym podniesieniu jej poziomu. Do zarządzenia dołączona jest instrukcja zawierająca zasady stosowania norm, same zaś normy zostały powielone i rozesłane.

PLACE

W Dzienniku Ustaw R.P. Nr 7, poz. 58 zamieszczono rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 stycznia 1951 r. w sprawie uposażenia i automatycznego przechodzenia nauczycieli do wyższych grup uposażenia.

Rozporządzenie ustala stawki uposażenia zasadniczego oraz zasady zaszerzowania i przechodzenia do wyższych grup uposażenia nauczycieli i wychowawców objętych art. 4 pkt. 4 ustawy z dnia 4 lutego 1949 r. o uposażeniu pracowników państwowych i samorządowych oraz przewodniczących gmin miejskich i wiejskich (Dz. U.R.P. Nr 7, poz. 39). Nadto zawiera ono przepisy o dodatku lokalnym dla osób pełniących służbę na określonych obszarach Państwa oraz przewiduje dodatki funkcyjne i służbowe dla nauczycieli, wychowawców, nauczycieli zawodu i asystentów zatrudnionych w szkołach, zakładach, przedszkolach i na kursach podległych Ministrowi Oświaty i Prezesowi Centralnego Urzędu Szkolenia Zawodowego.

Z dniem wejścia w życie rozporządzenia straciły moc obowiązującą przepisy w sprawach rozporządzeniem unormowanych, a w szczególności: 1) rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 lutego 1949 r. w sprawie uposażenia i automatycznego przechodzenia nauczycieli do wyższych grup uposażenia (Dz. U.R.P. z 1949 r. Nr 14, poz. 85 i z 1950 r. Nr 39, poz. 353) i rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 sierpnia 1950 r. w sprawie dodatków funkcyjnych i służbowych (Dz. U.R.P. Nr 46, poz. 421) w stosunku do nauczycieli wychowawców szkół i zakładów podległych Ministrowi Oświaty oraz Prezesowi Centralnego Urzędu Szkolenia Zawodowego (vide PUG Nr 11/29, str. 306).

W Nr. A-5 Monitora Polskiego pod poz. 68 opublikowano zarządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 27 grudnia 1950 r. w sprawie ustalenia wykazu zakładów szkolenia inwalidów, których nauczycielom i wychowawcom przysługują dodatki funkcyjne i służbowe. Wykaz obejmuje 5 zakładów szkolenia inwalidów.

W Nr. A-8 Monitora Polskiego pod poz. 125 ogłoszono uchwałę Nr 32 Rady Ministrów z dnia 24 stycznia 1951 r. w sprawie przyznania pracownikom Biura Współpracy Gospodarczej Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego dodatków specjalnych za znajomości języków obcych. Dodatek wynosi 10% uposażenia zasadniczego za biegłą znajomość jednego języka obcego oraz 7% za znajomość dalszych obcych języków.

GOSPODARKA NIERUCHOMOŚCIAMI

Dziennik Ustaw R. P. Nr 3, poz. 19 przynosi rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów oraz Ministrów Budownictwa i Finansów z dnia 29 grudnia 1950 r. w sprawie trybu powoływania rzecz

czoznawców w postępowaniu ustalającym odszkodowanie za nieruchomości, wyłączone dla realizacji narodowych planów gospodarczych.

Rozporządzenie przewiduje układanie list rzeczoznawców dla każdego województwa oraz dla m. st. Warszawy i m. Łodzi. Do list tych wpisuje rzeczoznawców prezydium wojewódzkiej rady narodowej w liczbie od 12 do 24, z której to liczby jedną czwartą część wyznacza samo, jedną czwartą powołuje spośród kandydatów zgłoszonych przez Zarząd Oddziału Wojewódzkiego Związku „Samopomoc Chłopska” i połowę w równych częściach spośród kandydatów organizacji, wskazanych przez Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych oraz Ministra Budownictwa. Rozporządzenie określa warunki, jakim rzeczoznawca powinien odpowiadać, ustala tryb powoływania i skreślenia z listy rzeczoznawców nie wyznaczonych przez prezydium wojewódzkiej rady narodowej, treść przyrzeczenia, składanego przez rzeczoznawców oraz podaje przepisy dotyczące wyłączenia rzeczoznawców.

W Nr. 14 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych z 1950 r. pod poz. 112 opublikowano zarządzenie Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 4 października 1950 r. wydane za zgodą Prezesa Rady Ministrów, w sprawie uznania za wygasłe niektórych umów dzierżawnych lub praw użytkowania nieruchomości ziemskich, przejętych na podstawie ustawy z dnia 20 marca 1950 r. (vide PUG Nr 5/23, str. 116). W myśl zarządzenia umowy dzierżawy lub prawa użytkowania nieruchomości przejętych na podstawie ustawy o przejęciu przez Państwo dóbr marnej ręki, poręczeni proboszczom posiadania gospodarstw i utworzeniu Funduszu Kościelnego mogą być przez prezydium powiatowych rad narodowych uznane za wygasłe z wyjątkiem przypadków, gdy dzierżawcą jest chłop bezrolny, małorolny lub średniorolny.

W Nr. 16 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych pod poz. 123 ogłoszono zarządzenie Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 27 października 1950 r. w sprawie obrotu i zamiany budynków przy zakładaniu spółdzielni produkcyjnych. W myśl zarządzenia przy zakładaniu spółdzielni produkcyjnych niedopuszczalna jest zamiana budynków, tak mieszkalnych jak i gospodarczych pomiędzy osadnikami-spółdzielcami i niespółdzielcami. Zarządzenie określa następnie w jakich przypadkach spółdzielniom produkcyjnym mogą być przydzielane budynki gospodarcze osadników oraz określa tryb i warunki tych przydziałów.

GOSPODARKA LOKALAMI I NAJEM LOKALI

W Dzienniku Ustaw R. P. Nr 2, poz. 7 ukazało się rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 stycznia 1951 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie mieszkań służbowych i mieszkań pracowniczych.

Zmiana dotyczy terminów przydziału lokali mieszkalnych zajmowanych w dniu dokonania przydziału przez pracowników oraz przydziału lokali przez nowego pracodawcę w przypadku przejścia pracownika do służby (pracy) u innego pracodawcy w okresie od dnia otrzymania mieszkania do dnia wejścia w życie rozporządzenia z dnia 21 czerwca 1950 r. (vide PUG Nr 8/26, str. 212).

UBEZPIECZENIA, EMERYTURY, RENTY, ZASIŁKI

Dziennik Ustaw R. P. Nr 3, poz. 21 zawiera rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 19 grudnia 1950 r. w sprawie wyznaczania władz powołanych do przyjmowania roszczeń i ustalania warunków do zaopatrzenia inwalidzkiego.

Władzą powołaną do przyjmowania roszczeń do zaopatrzenia inwalidów i wniosków o uznanie osób za zaginione bez własnej winy na terenie i w czasie działań wojennych tudzież do przeprowadzania postępowania wyjaśniającego w tych sprawach są prezydja wojewódzkich rad narodowych. Władzami powołanymi do ustalania warunków do zaopatrzenia inwalidzkiego są inwalidzkie komisje rewizyjno-lekarskie w pierwszej instancji, a inwalidzkie komisje odwoławcze w drugiej i ostatniej instancji. Komisje te działają przy prezdyjach wojewódzkich rad narodowych.

Rozporządzenie określa skład komisji oraz uchyla moc obowiązującą rozporządzenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej i Ministra Skarbu z dnia 28 czerwca 1948 r. w sprawie wyznaczania władz powołanych do przyjmowania roszczeń i ustalania warunków do zaopatrzenia inwalidzkiego (Dz. U. R. P. Nr 35, poz. 241).

Dziennik Ustaw R. P. Nr 7, poz. 60 ogłasza rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 19 stycznia 1951 r. w sprawie sposobu dokonywania zgłoszeń w zakresie ubezpieczeń społecznych, uiszczania składek i kontroli czynności zakładów pracy.

Rozporządzenie to dotyczy wszystkich pracowników, podlegających obowiązkowi ubezpieczenia w zakresie jakiegokolwiek rodzaju ubezpieczeń społecznych, nie wyłączając ubezpieczenia dodatkowego górników. Podaje ono przepisy dotyczące rejestracji zakładów pracy we właściwych obwodach Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, podawania stanu zatrudnienia, wydawania legitymacji i dokonywania w nich wpisów, sposobu i terminu uiszczania składek oraz kontroli czynności zakładów pracy przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych i związki zawodowe. Rozporządzenie weszło w życie z dniem 1 lutego 1951 r. i jednocześnie utraciły moc: 1) rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dnia 28 grudnia 1933 r. o sposobie dokonywania zgłoszeń w zakresie ubezpieczeń społecznych, o uiszczaniu i kontroli czynności pracodawców (Dz. U. R. P. Nr 103, poz. 318 i z 1938 r. Nr 12, poz. 84) i 2) rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dnia 19 lipca 1935 r. o sposobie dokonywania zgłoszeń i uiszczaniu składek za pracowników, podlegających tylko ubezpieczeniu od wypadków w zatrudnieniu i chorób zawodowych z wyjątkiem pracowników rolnych (Dz. U. R. P. Nr 54, poz. 355).

W Nr. A-5 Monitora Polskiego pod poz. 64 zamieszczono uchwałę Nr 15 Prezydium Rządu z dnia 10 stycznia 1951 r. w sprawie wysokości świadczeń emerytalnych dla górników, zatrudnionych pod ziemią. Uchwała określa kategorie pracowników, których dotyczy, warunki uzyskania renty górniczej oraz jej wysokość w zależności od grupy zarobkowej i ilości lat pracy. Renta górnicza zastępuje rentę z powszechnego ubezpieczenia emerytalnego i pensję z dodatkowego ubezpieczenia górniczego. Uchwała określa również uprawnień wdów i sierot do renty przysługującej zmarłemu.

URZĄDZENIA SOCJALNE I OPIEKA SPOŁECZNA

W Nr. 1 Biuletynu PKPG pod poz. 6 ogłoszono pismo okólne Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 5 grudnia 1950 r. w sprawie kierowania i przewożenia dzieci do prewentoriów przeciwgruźliczych i domów zdrowia. Pismo wydane w porozumieniu z Ministerstwem Zdrowia i Centralną Radą Związków Zawodowych stanowi, że wnioski lekarskie o skierowanie dzieci do prewentoriów po podcyfrowaniu przez referenta socjalnego przesyła się do ostatecznego zakwalifikowania do Centralnej Wojewódzkiej Poradni Przeciwgruźliczej, a wnioski o skierowanie do domów zdrowia — do Centralnej Wojewódzkiej Poradni Ochrony Macierzyństwa i Zdrowia Dziecka. Przewożenie dzieci odbywa się na koszt prewentorium lub domu zdrowia.

W tymże numerze pod poz. 10 zamieszczono pismo okólne Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 10 grudnia 1950 r. w sprawie zgłaszania obiektów kolonijnych. Pismo stanowi, że typowane przez zakłady pracy obiekty na akcję wczasów letnich w 1951 r. należy zgłaszać do Wydziału Oświaty Prezydium Powiatowej Rady Narodowej. Ponadto zakłady pracy powinny zgłaszać liczbę dzieci przewidzianych do korzystania z wczasów letnich na terenie województwa.

ZDROWIE

Dziennik Ustaw Nr 1, poz. 1 zawiera ustawę z dnia 8 stycznia 1951 r. o przejęciu aptek na własność Państwa.

Mocą tej ustawy apteki, które nie stanowią własności Państwa, podlegają przejęciu na własność Państwa wraz ze wszystkimi składnikami majątkowymi oraz nabytymi przez właściciela (dzierżawcę) w związku z prowadzeniem apteki patentami, licencjami, znakami towarowymi i użytkowymi. Apteka przechodzi na własność Państwa na podstawie orzeczenia Ministra Zdrowia. Nieruchomości związane z apteką nie podlegają przejęciu, jednakże lokale zajmowane dotychczas dla potrzeb apteki przechodzą w używanie Państwa za czynszem przyjętym w danej miejscowości dla lokali użytkowych.

Z dniem wejścia w życie ustawy rozwiązuje się umowa dzierżawy apteki lub jej części składowej; prawa rzeczowe przysługujące osobom trzecim a ciążące na aptece lub jej części wygasają; nie dotyczy to przypadków, gdy dzierżawcą jest przedsiębiorstwo państwowe oraz praw rzeczowych przysługujących jednostkom gospodarki uspołecznionej oraz zobowiązań powstałych w związku z prowadzeniem apteki, a mających swe źródło w stosunku najmu pracy lub umowie o dzieło. Nie podlegają przejęciu zobowiązania podatkowe właścicieli (dzierżawców) powstałe w związku z prowadzeniem apteki.

Ustawa reguluje sprawę zaopatrzenia właścicieli (dzierżawców) przejętych aptek, którzy niezdolni są do zarabkowania a zamieszkują na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej i posiadają obywatelstwo polskie, nakładając na właścicieli (dzierżawców) aptek, będących farmaceutami obowiązek objęcia pracy w aptece z dniem wejścia w życie ustawy, zawieszając na okres jednego roku prawo rozwiązania stosunku pracy przez osoby zatrudnione w dniu wejścia w życie ustawy w aptekach podlegających przejęciu oraz przewiduje na okres jednego roku od wejścia w życie ustawy możliwość zobowiązania powyższych osób, będących farmaceutami, na podstawie nakazu wydanego przez prezydium wojewódzkiej rady narodowej, do objęcia określonego stanowiska w dotychczasowej aptece bądź w innej położonej w miejscu zamieszkania farmaceuty. Z dniem wejścia w życie ustawy do czasu zakończenia postępowania dotyczącego przejęcia aptek ustanawia się nad aptekami podlegającymi przejęciu zarząd państwowy, wykonywany na zasadach dekretu z dnia 16 grudnia 1918 r. w przedmiocie przymusowego zarządu państwowego. Ustawa przewiduje nadto sankcje karne za czynności przedsięwzięte w celu udaremnienia bądź utrudnienia przejęcia apteki oraz za samowolne opuszczenie lub odmowę podjęcia, a także uchylenie się od wykonywania pracy wbrew postanowieniom ustawy.

W tymże numerze Dziennika Ustaw R. P. znajduje się ustawę z dnia 8 stycznia 1951 r. o aptekach.

Ustawa podaje określenie apteki i cele, jakim ma służyć, stanowiąc przy tym, że apteki z wyjątkiem aptek wyłącznie przeznaczonych do wydawania leków w zakresie lecznictwa zwierzat, są zakładami społecznymi służby zdrowia.

Apteki dzielą się na otwarte, przeznaczone do zaopatrywania na zasadach handlowych w leki i inne artykuły wszystkich zgłaszających się, i zakładowe — przeznaczone do zaopatrywania określonej grupy bądź

grup ludności. Zależnie od zakresu i rodzaju wykonywanych czynności apteki dzielą się na typy. Ustawa normuje sprawę kwalifikacji personelu aptecznego, zatrudnionego przy wykonywaniu czynności fachowych, sprawy kierownictwa apteką i nadzoru nad aptekami, zawiera przepisy dotyczące uruchomienia i prowadzenia aptek otwartych i zakładowych oraz przewiduje sankcje karne za naruszenie postanowień ustawy bądź przepisów na jej podstawie wydanych.

Z dniem wejścia w życie ustawy tracą moc obowiązującą wszystkie dotychczasowe przepisy w zakresie nią unormowanym, a w szczególności: 1) ustawa z dnia 25 marca 1938 r. o wykonywaniu zawodu aptekarskiego (Dz. U. R. P. Nr 23, poz. 202), 2) art. 13 ustawy z dnia 15 czerwca 1939 r. o publicznej służbie zdrowia (Dz. U. R. P. Nr 54, poz. 342) i 3) art. 1 ust. 4, art. 24 oraz Dział III ustawy z dnia 28 października 1948 r. o zakładach społecznych służby zdrowia i planowej gospodarce w służbie zdrowia (Dz. U. R. P. Nr 55, poz. 434 i z 1950 r. Nr 36, poz. 327).

Pod następną pozycją 3 tegoż Dziennika. Ustaw R.P. ogłoszono ustawę z dnia 8 stycznia 1951 r. o zniesieniu izb aptekarskich.

Ustawa znosi Naczelną Izbę Aptekarską oraz Okręgowe Izby Aptekarskie, których majątek przechodzi na własność Skarbu Państwa. Minister Zdrowia powoła likwidatora majątku izb aptekarskich i w porozumieniu z Ministrem Finansów ustali jego prawa i obowiązki. Uchyła się ustawę z dnia 15 czerwca 1939 r. o izbach aptekarskich i dekret z dnia 8 listopada 1946 r., o organizacji samorządu zawodowego lekarskiego, lekarsko-dentystycznego i aptekarskiego.

Pod poz. 4 tegoż numeru Dz. U.R.P. zamieszczono ustawę z dnia 8 stycznia 1951 r. o środkach farmaceutycznych i odurzających oraz artykułach sanitarnych.

Ustawa dzieli środki farmaceutyczne na surowce farmaceutyczne i leki, podaje określenie jednych i drugich, ustala warunki, w których środki farmaceutyczne bądź artykuły sanitarne uważa się za zepsute, podrobione lub sfałszowane, reguluje sprawę wyrobu i obrotu środków farmaceutycznych, artykułów sanitarnych i środków odurzających oraz sprawę nadzoru nad wyrobem, jakością, przechowywaniem i wprowadzaniem do obrotu tych środków i artykułów a nadto wprowadza sankcje karne za naruszenie poszczególnych przepisów ustawy.

Patrz „Oświata i nauka“. — Rada Naukowa przy Ministrze Zdrowia.

OŚWIATA I NAUKA

Dziennik Ustaw R.P. Nr 5, poz. 38 zamieszcza ustawę z dnia 8 stycznia 1951 r. o tworzeniu i nstytutów naukowo-badawczych dla potrzeb gospodarki.

Właściwi ministrowie, do których zakresu działania należą poszczególne dziedziny gospodarki narodowej, mogą tworzyć lub wydzielać z administracji państwowej instytuty naukowo-badawcze w drodze zarządzeń, wydawanych w porozumieniu z Ministrem Szkół Wyższych i Nauki oraz z Ministrem Finansów i za zgodą Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego.

Zadaniem Instytutów jest prowadzenie w dziedzinie technicznej, organizacyjnej i ekonomicznej prac naukowo-badawczych, mających na celu postęp techniczny i gospodarczy w poszczególnych gałęziach gospodarki narodowej. Zwierzchni nadzór nad instytutem sprawuje właściwy minister. Na czele instytutu stoi dyrektor. W każdym instytucie czynna będzie Rada Naukowa, która ma za zadanie opiniowanie projektu budżetu, działalności i planu prac instytutu, inicjowanie prac naukowo-badawczych oraz inne czynności określone w statucie. Statut nadaje instytutowi w drodze zarządzenia właściwy minister w porozumieniu z ministrami: Szkół Wyższych i Nauki oraz Finansów, innymi zainteresowanymi ministrami i za zgodą Przewodniczącego Państwowej Komisji Plano-

wania Gospodarczego. Ustawa reguluje sprawy finansowe instytutów, sorawę składania w imieniu instytutów oświadczeń w zakresie ich praw i obowiązków majątkowych, przewiduje zastępstwo sądowe instytutów przez Prokuraturę Generalną Rzeczypospolitej Polskiej, normuje sprawę stosunku służbowego pracowników instytutów oraz sprawę likwidacji instytutu.

Z dniem wejścia w życie ustawy straciły moc obowiązującą: dekret z dn. 25 października 1948 r. o tworzeniu Głównych Instytutów Naukowo-Badawczych Przemysłu (Dz. U.R.P. Nr 50, poz. 388) i art. 13 ust. 3 dekretu z dn. 28 października 1947 r. o mleczarstwie (Dz. U.R.P. Nr 67, poz. 416).

Nr A-3 Monitora Polskiego pod poz. 40 zawiera uchwałę Prezydium Rządu z dnia 23 grudnia 1950 r. w sprawie powołania Rady Naukowej przy Ministrze Zdrowia. Rada ma na celu nadanie socjalistycznego kierunku badaniom naukowym w zakresie medycyny, zapewnienia należytego planowania i kontroli wykonania planów na tym odcinku, a ponadto wszechstronne wykorzystanie zdobyczy naukowych przy realizacji zadań służby zdrowia. Uchwała określa zadania i skład Rady.

W Nr. A-4 Monitora Polskiego pod poz. 51 ogłoszono zarządzenie Ministra Szkół Wyższych i Nauki z dnia 28 grudnia 1950 r. w sprawie utworzenia Inżynierskiego Kursu Melioracji Rolnych przy Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Absolwenci kursu otrzymują stopień inżyniera melioracji rolnych. Do zarządzenia dołączony jest statut kursu wraz z programem nauczania.

W Nr. A-7 Monitora Polskiego pod poz. 108 opublikowano zarządzenie Ministra Szkół Wyższych i Nauki oraz Ministra Zdrowia z dnia 13 stycznia 1951 r. w sprawie przyznawania stypendiów z wyuczajnych dla pomocniczych sił naukowych. W myśl zarządzenia studenci pełniący obowiązki młodszych asystentów i zastępców asystentów mogą pobierać stypendia zwyczajne tylko w przypadku, gdy pracują na połowie etatu asystenckiego.

SPÓŁDZIELCZOŚĆ

W Nr A-4 Monitora Polskiego pod poz. 43 ogłoszono uchwałę Nr 5 Rady Ministrów z dnia 3 stycznia 1951 r. w sprawie określenia rozdziału właściwości i zasad współdziałania Centralnego Urzędu Drobnej Wytórczości i Centralnego Związku Spółdzielczego. Uchwała zawiera podział kompetencji tych dwóch organizacji w odniesieniu do spółdzielczości w zakresie: działalności gospodarczej, polityki kadr i spraw pracowniczych, szkolenia, spraw organizacyjnych, prac naukowo-badawczych, kontroli oraz reprezentowania spółdzielczości.

W Nr. A-9 Monitora Polskiego pod poz. 139 opublikowano uchwałę Nr 44 Rady Ministrów z dnia 24 stycznia 1951 r. w sprawie zatwierdzenia wytycznych gospodarki finansowej jednostek organizacyjnych spółdzielczości. Uchwała odnosi się do wszystkich spółdzielni i organizacji spółdzielczych z wyjątkiem rolniczych spółdzielni produkcyjnych oraz spółdzielni kredytowych i zawiera przepisy dotyczące: organizacji finansowej, funduszy celowych, podziału czystej nadwyżki, opłacania podatku obrotowego i dochodowego oraz finansowania inwestycji i kapitałnych reanotów.

SPRAWOZDAWCZOŚĆ I STATYSTYKA

W Nr. A-3 Monitora Polskiego pod poz. 41 ogłoszono zarządzenie Ministra Zdrowia z dnia 30 grudnia 1950 r. w sprawie mianownictwa i obrotu i przyczyn zgonu. Zarządzenie nakłada na zakłady społeczne służby zdrowia stosowania przy sprawozdaniach i statystyce mianownictwa

chorób i przyczyn zgonów, stanowiącego załącznik do zarządzenia.

W Nr. A-4 Monitora Polskiego pod poz. 50 zamieszczono uchwałę Nr 10 Prezydium Rządu z dnia 3 stycznia 1951 r., w sprawie okresowych sprawozdań z wykonania narodowych planów gospodarczych. W myśl uchwały Przewodniczący Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego przedstawiać będzie Prezydium Rządu sprawozdania z wykonania narodowego planu gospodarczego na podstawie sprawozdań właściwych ministrów. Sprawozdania ministrów powinny być omówione i przyjęte przez kolegia ministerstw. Wojewódzkie Komisje Planowania Gospodarczego przedstawiać będą sprawozdania kwartalne z wykonania planów prezydiów wojewódzkich rad narodowych. Uchwała określa terminy przedstawiania sprawozdań.

ORGANIZACJA PRZEDSIĘBIORSTW GOSPODARKI USPOŁECZNIONEJ

W Nr. A-6 Monitora Polskiego pod poz. 82 opublikowano zarządzenie Ministra Żeglugi z dnia 30 grudnia 1950 r. w sprawie zastępstwa sądowego przez Prokuratorów Generalną Rzeczypospolitej Polskiej przedsiębiorstw państwowych, podległych Ministrowi Żeglugi. Zarządzenie zleca Prokuratorowi Generalnej zastępstwo sądowe przedsiębiorstw podległych Ministrowi Żeglugi w sprawach przed Sądem Najwyższym i sądami wojewódzkimi. W innych sprawach zastępstwo może być zlecone Prokuratorowi, gdy dyrektor przedsiębiorstwa uzna to za celowe. Jednocześnie traci moc obowiązującą poprzednie zarządzenie w tym zakresie z dnia 3 marca 1950 r. (vide PUG Nr 5/23, str. 120 z 1950 r.).

W Nr. A-8 Monitora Polskiego pod poz. 126 zamieszczono uchwałę Nr 30 Prezydium Rządu z dnia 24 stycznia 1951 r. w sprawie przekazania radom narodowym Budowlanych Przedsiębiorstw Powiatowych. Uchwała nakazuje przekazanie wszystkich przedsiębiorstw państwowych pn. „Powiatowe Przedsiębiorstwo Budowlane” powiatowym radom narodowym. Przekazanie nastąpi w trybie i na zasadach określonych uchwałą Rady (Ministrów z dnia 6 grudnia 1950 r. — Instrukcja Nr 13 (vide PUG Nr 2/32, str. 63).

W tymże numerze pod poz. 131 ogłoszono okólnik Ministra Budownictwa Miast i Osiedli z dnia 22 stycznia 1951 r. w sprawie Budowlanych Przedsiębiorstw Powiatowych. Okólnik wydany w związku z powyższą uchwałą zawiera wytyczne dla prezydiów Rad Narodowych odnośnie Powiatowych Przedsiębiorstw Budowlanych do czasu ich przekazania.

W Nr. A-9 Monitora Polskiego pod poz. 141 opublikowano uchwałę Nr 41 Prezydium Rządu z dnia 21 października 1950 r. w sprawie zasad organizacji terenowego przemysłu materiałów budowlanych (vide PUG, Nr 1/31, str. 30). Zmiany dotyczą wytwórni mat. trzcinowych i kopalń gliny malarskiej.

Patrz: „Finanse” — system finansowy banków,

— Jednolity Plan Kont dla jednostek utrzymywanych z narzutów.

ORGANIZACJA URZĘDÓW

Dziennik Ustaw R.P. Nr 2, poz. 9 zawiera rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 stycznia 1951 r. w sprawie ustalenia siedziby i właściwości terytorialnej wyższego organu zarządu górniczego.

Rozporządzenie ustala jako siedzibę wyższego urzędu górniczego miasto Katowice; terytorialny zakres działania wyższego urzędu górniczego obejmuje cały obszar Państwa. Traci moc rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 grudnia 1947 r. o ustaleniu siedzib i właściwości terytorialnej wyższych urzędów górniczych (Dz.U.R.P. z 1948 r. Nr 2, poz. 4).

W Dzienniku Ustaw R.P. Nr 5, poz. 39 publikuje się ustawę z dnia 8 stycznia 1951 r. o zniesieniu powiatowych i wojewódzkich komisji osadnictwa rolnego.

Rozporządzenie znosi powiatowe i wojewódzkie komisje osadnictwa rolnego, działające na podstawie dekretu z dnia 6 września 1946 r. o ustroju rolnym i osadnictwie na obszarze Ziemi Odzyskanych i byłego Wolnego Miasta Gdańska (Dz.U.R.P. Nr 49 poz. 279) i przekazuje sprawy należące dotychczas do zakresu działania tych komisji powiatowym i wojewódzkim komisjom ziemskim, ustanowionym dekretem z dnia 13 września 1946 r. o organizacji komisji ziemskich (Dz.U.R.P. Nr 61, poz. 340).

W Nr. A-5 Monitora Polskiego pod poz. 60 ogłoszono uchwałę Nr 10 Rady Ministrów z dnia 10 stycznia 1951 r. o zmianie instrukcji Nr 8 w sprawie organizacji wewnętrznej i etatów wydziałów prezydiów rad narodowych (vide PUG Nr 7/25, str. 184, Nr 8/26 str. 214, Nr 10/28, str. 282, Nr 11/29, str. 309, Nr 12/30, str. 349 i Nr 1/31, str. 31). Zmiany dotyczą organizacji wydziałów komunikacyjnych.

W tymże numerze pod poz. 61 opublikowano uchwałę Nr 25 Rady Ministrów z dnia 15 stycznia 1951 r. o zmianie instrukcji Nr 2 w sprawie składu, podziału pracy i trybu działania Prezydiów Rad Narodowych (vide PUG Nr 7/25, str. 183 i Nr 1/31, str. 31) — zmiana dotyczy wydziałów finansowego oraz podatków miejskich.

W tymże numerze pod poz. 62 zamieszczono uchwałę Nr 26 Rady Ministrów z dnia 15 stycznia 1951 r. o zmianie instrukcji Nr 3 w sprawie tworzenia wydziałów i referatów prezydiów rad narodowych (vide PUG Nr 7/25, str. 184, Nr 10/28, str. 282, Nr 11/29, str. 309 i Nr 1/31, str. 31). Zmiana polega na utworzeniu wydziałów podatków miejskich.

Tenże numer pod poz. 63 przynosi uchwałę Prezydium Rządu z dnia 23 grudnia 1951 r. w sprawie włączenia w skład ministerstw centralnych zarządów. Uchwała stanowi, że z dniem 1 stycznia 1951 r. centralne zarządy stają się organami ministrów i wchodzi w skład właściwych ministerstw jako jednostki budżetowe pod nazwą „centralne zarządy”. Centralne zarządy są to jednostki operatywnego nadzoru, koordynacji, kontroli i ogólnego kierownictwa wszystkich przedsiębiorstw o jednakowym lub pokrewnym rodzaju działalności albo przedmiocie produkcji. Centralne zarządy posiadają ponadto niektóre uprawnienia jednostek na rozrachunku gospodarczym np. w zakresie zawierania umów, zaopatrzenia, zbytu itp. Szczegółowy zakres uprawnień Centralnych Zarządów określi zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego w porozumieniu z Ministrem Finansów. Uchwała określa również główne zadania Centralnych Zarządów. W myśl uchwały departamenty w ministerstwie dzielą się na komórki funkcjonalne i komórki usługowe. Uchwała określa główne zadania tych komórek obydwóch rodzajów.

W Nr. A-6 Monitora Polskiego pod poz. 78 zamieszczono zarządzenie Ministra Finansów z dnia 9 grudnia 1950 r. w sprawie zniesienia oraz zmiany okręgów niektórych okręgowych i rejonowych urzędów likwidacyjnych. Zarządzenie wymienia urzędy likwidacyjne, które zostają zniesione oraz urzędy, które przejmują kompetencje zniesionych urzędów. Jednocześnie traci moc obowiązującą poprzednie zarządzenie Ministra Skarbu w tym zakresie z dnia 3 grudnia 1949 r. (vide PUG Nr 2/20, str. 36).

W Nr. A-6 Monitora Polskiego pod poz. 79, ogłoszono zarządzenie Ministra Finansów z dnia 11 stycznia 1951 r. w sprawie ustanowienia kas

specjalnych i specjalnych poborców w niektórych prezydiach rad narodowych oraz kas specjalnych w urzędach celnych. Zarządzenie określa, w jakich prezydiach rad narodowych utworzone będą kasy i specjaliści poborcy oraz zakres działania tych kas i poborców oraz kas w urzędach celnych.

W Nr. A-9 Monitora Polskiego pod poz. 134 opublikowano uchwałę Nr 36 Rady Ministrów z dnia 24 stycznia 1951 r. w sprawie trybu powoływania komisji resortowych i wynagradzania za udział w posiedzeniach. Uchwała dotyczy komisji (komitetów, rad, delegacji itp.) we władzach, urzędach i instytucjach administracji państwowej z wyjątkiem przewidzianych w przepisach ustaw i dekretych oraz powoływanych uchwałami Rady Ministrów lub przez rady narodowe w trybie uchwały Rady Państwa z dnia 12 maja 1950 r. (vide PUG Nr 7/15, str. 176) i określa tryb powoływania komisji, ich skład oraz wynagrodzenie członków.

W tymże numerze zamieszczono:

pod poz. 135 — uchwałę Nr 37 Rady Ministrów z dnia 24 stycznia 1951 r. o zmianie Instrukcji Nr 2 w sprawie składu, podziału pracy i trybu działania prezydiów rad narodowych (patrz wyżej),

pod poz. 136 — uchwałę Nr 38 Rady Ministrów z dnia 24 stycznia 1951 r. o zmianie Instrukcji Nr 3 w sprawie tworzenia wydziałów i referatów prezydiów rad narodowych (patrz wyżej),

pod poz. 137 — uchwałę Nr 39 Rady Ministrów z dnia 24 stycznia 1951 r. o zmianie Instrukcji Nr 8 w sprawie organizacji wewnętrznej i etatów wydziałów prezydiów rad narodowych (patrz wyżej).

Zmiany dotyczą działów: kultury fizycznej i zatrudnienia.

W tymże numerze pod poz. 138 ogłoszono uchwałę Nr 43 Rady Ministrów z dnia 24 stycznia 1951 r. w sprawie zmiany tymczasowego statutu organizacyjnego Ministerstwa Górniczego (vide PUG Nr 6/24, str. 152). Zmiany dotyczą niektórych wydziałów oraz Departamentu Energo-Mechanicznego.

W tymże numerze pod poz. 142 opublikowano uchwałę Nr 51 Prezydium Rządu z dnia 24 stycznia 1951 r. w sprawie udziału przedstawicieli ministerstw i urzędów centralnych na niektórych sesjach Wojewódzkich Rad Narodowych oraz posiedzeniach Prezydiów Wojewódzkich Rad Narodowych. Uchwała zaleca prezydiom wojewódzkich rad narodowych zawiadamianie o posiedzeniach prezydium i sesjach rady zainteresowanych ministerstw i urzędów centralnych.

W Nr. 2 Biuletynu PKPG pod poz. 12 opublikowano zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 30 grudnia 1950 r. w sprawie wyznaczania w Urzędzie Patentowym Rzeczypospolitej Polskiej wydziałów do załatwiania spraw pracowniczych wynalazków, wzorów i usprawnień oraz utworzenia w tym urzędzie Wydziału Udoskonaleń Technicznych i Samodzielnego Referatu Prawnego. Zarządzenie reguluje kompetencje Wydziału Zgłoszeń Wynalazków, Wydziału Zgłoszeń Wzorów i Wydziału Usprawnień Pracowniczych w Urzędzie Patentowym RP a ponadto stanowi, że tworzy się w Urzędzie Patentowym Wydział Udoskonaleń Technicznych mający za zadanie załatwianie spraw pracowniczych, udoskonaleń technicznych oraz Samodzielny Referat Prawny mający za zadanie za-

łatwianie spraw prawnych związanych z działalnością Urzędu.

Patrz: „Oświata i Nauka“: — Rada Naukowa przy Ministerstwie Zdrowia,

„Spółdzielczość“: — współdziałanie Centralnego Urzędu Drobnej Wytwórczości z Centralnym Związkiem Spółdzielczym.

GOSPODARKA MAJĄTKIEM PAŃSTWOWYM

W Nr. A-4 Monitora Polskiego pod poz. 47 ogłoszono uchwałę Nr 1 Prezydium Rządu z dnia 3 stycznia 1951 r. w sprawie ubezpieczenia środków trwałych przedsiębiorstwa przemysłu państwowego oraz przedsiębiorstw i jednostek budżetowych. W myśl uchwały z dniem 1 stycznia 1951 r. nie podlegają obowiązkowi ubezpieczenia środki trwałe (budynki, maszyny, aparaty, urządzenia) przedsiębiorstw na rozrachunku gospodarczym wielkiego i średniego przemysłu państwowego oraz wszystkich przedsiębiorstw i jednostek budżetowych. Sposób finansowego wyrównywania szkód losowych ustali zarządzenie Przewodniczącego PKPG wydane w porozumieniu z Ministrem Finansów. Umowy ubezpieczenia tracą moc.

W Nr. A-6 Monitora Polskiego pod poz. 77 ogłoszono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 12 stycznia 1951 r. zmieniające instrukcję w sprawie wzajemnego przekazywania maszyn, urządzeń technicznych, środków transportowych i innych przedmiotów majątku trwałego przez urzędy, instytucje i przedsiębiorstwa państwowe. (vide PUG Nr 8/26, str. 214 z 1950 r. i z 1951 r. Nr 2/32, str. 63). Zmiany dotyczą przesyłania odpowiedzi o przekazaniu i sprawdzaniu dopuszczalności przejęcia przedmiotu przekazania oraz ewentualnego zablokowania konta lub zmniejszania limitów w związku z przekazaniem.

W Nr. 2 Biuletynu PKPG pod poz. 18 opublikowano okólnik Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 17 stycznia 1951 r. w sprawie wydawania decyzji o umorzeniu nieściągalnych wierzytelności przedsiębiorstw państwowych. Okólnik wyjaśnia, kto uprawniony jest do wydawania decyzji przewidzianych w ustawie z dnia 19 kwietnia 1938 r. o umarzaniu prywatnoprawnych wierzytelności państwowych (Dz.U.R.P. Nr 26, poz. 228 i z 1949 r. Nr 9, poz. 43) w odniesieniu do nieściągalnych „wierzytelności” przedsiębiorstw państwowych.

RÓŻNE

Dziennik Ustaw Nr 2, poz. 11 przynosi rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 3 stycznia 1951 r. w sprawie wywozu mienia ruchomego z obszaru Ziemi Odzyskanych.

Rozporządzenie uchyla moc obowiązującą rozporządzenia Ministra Ziemi Odzyskanych z dnia 17 lutego 1948 r. w sprawie zakazu wywozu mienia ruchomego z obszaru Ziemi Odzyskanych (Dz.U.R.P. Nr 11, poz. 82 oraz Nr 49, poz. 376). Wywóz poniemieckich maszyn, narzędzi i urządzeń technicznych z obszaru Ziemi Odzyskanych wymaga z niektórymi, określonymi w rozporządzeniu wyjątkami, zezwolenia prezydium właściwej wojewódzkiej rady narodowej.

W Dzienniku Ustaw R.P. Nr 4, poz. 25 znajdujemy ustawę z dnia 8 stycznia 1951 r. o obywatelstwie polskim.

Ustawa ustala zasadę, że obywatel polski nie może być równocześnie obywatelem innego państwa, określa, jakie osoby z dniem wejścia w życie ustawy uznaje się lub nie uznaje się za obywateli polskich, stanowi, że zawarcie związku małżeńskiego przez oby-

watela polskiego z osobą nie będącą obywatelem polskim nie powoduje zmian w obywatelstwie małżonków oraz, że zmiana obywatelstwa jednego z małżonków nie pociąga za sobą zmiany w obywatelstwie drugiego małżonka. Poza tym reguluje sprawę nabycia obywatelstwa polskiego przez dzieci i cudzoziemców oraz sprawę utraty obywatelstwa polskiego, przy czym nabycie obywatelstwa obcego pociąga za sobą utratę obywatelstwa polskiego. O nadaniu i utracie obywatelstwa polskiego rozstrzyga Rada Państwa.

Dotychczasowe przepisy w przedmiotach uregulowanych omawianą ustawą tracą moc.

Dziennik Ustaw R.P. Nr 4, poz. 35 podaje rozporządzenie Ministra Handlu Wewnętrznego z dnia 29 grudnia 1950 r. w sprawie zasad wyboru miejsc, budowy i urządzeń zakładów utylizacyjnych.

Rozporządzenie zawiera szczegółowe przepisy normujące sprawy wymienione w tytule oraz stanowi, że istniejące zakłady utylizacyjne powinny być w ciągu trzech lat od dnia wejścia w życie rozporządzenia

dostosowane do wymagań w nim zawartych. Prezydium wojewódzkiej rady narodowej może wykpnąć (tego obowiązku poszczególnym zakładom odroczyć na dalsze 2 lata, a Minister Handlu Wewnętrznego może zwolnić poszczególne istniejące zakłady od obowiązku dostosowania się do niektórych przepisów rozporządzenia.

W Nr. A-2 Monitora Polskiego pod poz. 20 ogłoszono Okólnik Nr 2 Prezesa Rady Ministrów z dnia 10 stycznia 1951 r. w sprawie zasad opracowywania aktów prawnych podlegających ogłoszeniu w Monitorze Polskim. Okólnik wyjaśnia, jakiego rodzaju akta mogą być publikowane w Monitorze Polskim oraz zawiera wskazówki odnośnie ich redakcji, przy czym zarządzenia pod względem formy powinny odpowiadać zasadom techniki legislacyjnej przewidzianym dla rozporządzeń. Akt prawny ogłoszony w Monitorze Polskim może być uchylony, zmieniony lub sprostowany tylko przez ogłoszenie odpowiedniego aktu w Monitorze Polskim.

Orzecznictwo w sprawach gospodarczych

Sąd Najwyższy

Izba Cywilna

1. Rozwiązanie przez pracodawcę umowy o pracę z pracownikiem, który zaprzestał pracy z powodu aresztowania

1. Nie znajduje oparcia w przepisach obowiązujących zasada, według której pracownikowi aresztowanemu pod zarzutem przestępstwa i zwolnionemu dla braku cech przestępstwa lub dla braku dowodów winy, należy się wynagrodzenie za cały czas, przez który nie pełnił pracy wskutek przebywania w areszcie; kwestia należności tego wynagrodzenia przedstawiałaby się jednak inaczej, jeśli pracownik przebywał w areszcie na skutek niesłusznego oskarżenia go przez współpracowników, a to niesłuszne oskarżenie może być uznane za fakt, z którego wynika obowiązek naprawienia szkody i gdy za tę szkodę pracodawca jest odpowiedzialny.

2. Niepełnienie pracy przez dłuższy okres czasu z przyczyn dotyczących pracownika może stanowić ważną przyczynę niezwłocznego rozwiązania umowy o pracę, chociażby przerwa w pracy nie wynikała z winy pracownika.

3. Oświadczenie pracodawcy, że korzysta z uprawnienia do niezwłocznego rozwiązania umowy o pracę nie ma mocy wstecznej.

4. Oświadczenie pracodawcy, że korzysta z uprawnienia do niezwłocznego rozwiązania umowy, jest dokonane z chwilą, kiedy doszło do pracownika w taki sposób, że mógł o nim powziąć wiadomość.

Sąd Najwyższy na rozprawie kasacyjnej dnia 17 stycznia 1950 r. w sprawie Arkadiusza D. przeciwko Gminie m. st. Warszawy o wynagrodzenie za pracę po rozpoznaniu kasacji pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 22 kwietnia 1949 r. o d r z u c i ł, zaskarżony wyrok u c h y ł i ł i sprawę... Sądowi Okręgowemu w Warszawie do ponownego rozpoznania przy uwzględnieniu kosztów instancji kasacyjnej o d e s ł a ł.

Z u z a s a d n i e n i a

Arkadiusz D. wystąpił przeciwko Gminie m. st. Warszawy z powództwem o 340,466 zł, z tytułu wynagrodzenia za pracę. Według twierdzeń pozwu, powód objął dnia 16 marca 1945 r. stanowisko kierownika warsztatów samochodowych. Dnia 24 września 1945 r. został aresztowany. Postanowieniem z dnia 15 października 1946 r. postępowanie karne przeciwko niemu uległo umorzeniu wobec braku cech przestępstwa.

Dnia 28 października tegoż roku powód złożył do Dyrekcji Miejskich Zakładów Komunikacyjnych podanie o wypłatę zaległych poborów i o wyznaczenie funkcji służbowych. Podanie nie odniosło skutku, a powód został ponownie aresztowany. Postanowieniem z dnia 14 lutego 1947 r. dochodzenie uległo umorzeniu z powodu braku dowodów winy. Jeszcze przed umorzeniem pierwszej sprawy karnej Dyrekcja Miejskich Zakładów Komunikacyjnych pismem z dnia 20 lipca 1946 r. zawiadomiła powoda, że zgodnie z decyzją Prezydenta Miasta został zwolniony z pracy z dniem 1.X.1945 r. za nieusprawiedliwioną nieobecność.

Dnia 13 marca 1947 r. decyzją tę anulował Prezydent Miasta.

Dnia 15 marca 1947 r. powód został przeniesiony na inne stanowisko w Zarządzie Miejskim. Pismem z dnia 30 kwietnia 1947 r. powód otrzymał zawiadomienie, że zostaje zwolniony ze służby w Zarządzie Miejskim z dniem 1 sierpnia 1946 r. z wypłaceniem trzechmiesięcznego wynagrodzenia za brak wypowiedzenia w terminie ustawowym. Na podstawie powyższych twierdzeń, powód wnosi o zasądzenie na jego rzecz od Gminy m. st. Warszawy wynagrodzenia za cały czas, za który nie otrzymywał poborów. Obliczenie należności jest udokumentowane załącznikami do pozwu.

Pozwana Gmina m. st. Warszawy nie uznawała roszczeń powoda i wnosiła o oddalenie pozwu.

Sąd Pracy w Warszawie uwzględnił powództwo do wysokości 215.510 zł. Rozpoznając sprawę na skutek apelacji obu stron, Sąd Okręgowy w Warszawie zaskarżony wyrok zatwierdził. W uzasadnieniu Sąd Okręgowy uznał za ustalone, że powód był zatrudniony w pozwanej Gminie m. st. Warszawy od marca 1945 r. do kwietnia 1947 r. Przerwa w pracy w 1945 roku i w 1946 r. nie nastąpiła z winy powoda, lecz na skutek niesłusznego oskarżenia powoda przez pracowników Miejskich Zakładów Komunikacyjnych. Okoliczność, że decyzja Zarządu Miejskiego o anulowaniu poprzedniej decyzji zwalniającej powoda z pracy nie została powodowi doręczona, jest zdaniem Sądu bez znaczenia... W skardze kasacyjnej Gmina m. st. Warszawy wnosi o uchylenie wyroku II instancji z powodu obrazy art. 29 i 32 rozp. Prez. Rzpl. z dn. 16 marca 1928 r. o umowie o pracę pracowników umysłowych art. 50 i 189 k.z. oraz art. 351 k.p.c. Według wywodów skargi, błędny jest pogląd Sądu Okręgowego, iż dla oceny skutków prawnych niestawieństwa powoda do pracy jest istotne czy niestawieństwo wynikło z winy powoda, czy też nie było wywołane jego winą. Zdaniem skarżącej znaczenie rozstrzygające ma tylko

okoliczność, czy niestawiennictwo było wywołane winą Gminy jako pracodawcy, gdyż tylko winą Gminy mogłaby uzasadnić jej obowiązek do wypłacenia powodowi poborów za okres czasu, w którym nie pełnił pracy. Aresztowanie powoda przez właściwe władze nie może być poczytywane Gminie za winę. Powodowi nie należy się przeto wynagrodzenie za czas nieobecności w pracy, skoro został z pracy zwolniony z dniem 1 października 1945 r. za nieusprawiedliwioną nieobecność. Powołanie się przez Sąd Okręgowy na okoliczność, że decyzja o zwolnieniu powoda z dniem 1.X.1945 r. została później anulowana, obraża art. 50 i 189 k.z. Skoro bowiem decyzja o anulowaniu poprzedniej decyzji nie była powodowi doręczona, jak to sam przyznaje, powód nie nabył żadnych praw w związku z tą późniejszą decyzją.

...Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

...Gdy chodzi o przytoczone w skardze zarzuty, to uzasadniony jest zarzut skierowany przeciwko pogładowi Sądu Okręgowego, że dla oceny skutków prawnych niestawiennictwa powoda do pracy jest istotne czy niestawiennictwo wynikało z winy powoda, czy też nie może ono być poczytywane powodowi za winę. Dalsze wywody skargi dotyczące obowiązku pracodawcy do wypłacenia wynagrodzenia pracownikowi nie pełniącemu pracy grzeszą brakiem ścisłości, gdyż wbrew twierdzeniom skarżącej obowiązek taki może istnieć także w szeregu przypadków, kiedy pracodawca nie ponosi żadnej winy (zob. np. art. 19, 20 rozp. Prez. Rzpl. o umowie o pracę pracowników umysłowych; por. art. 445 458, 459 k.z.). Jednakże teza, według której pracownikowi aresztowanemu pod zarzutem przestępstwa i zwolnionemu dla braku cech przestępstwa lub dla braku dowodów winy, należy się wynagrodzenie za cały czas, przez który nie pełnił pracy wskutek przebywania w areszcie, nie znajduje oparcia w przepisach obowiązujących. Według art. 19 rozp. Prez. Rzpl. o umowie o pracę pracowników umysłowych, pracownik mimo niepełnienia pracy zachowuje prawo do wynagrodzenia, jeżeli nie może pełnić pracy wskutek choroby lub nieszcześliwego wypadku, ćwiczeń wojskowych, sprawowania obowiązków ławnika albo wykluczenia od zajęć przez władze sanitarne. Według art. 20 tegoż rozporządzenia pracownik zachowuje prawo do wynagrodzenia przez krótki okres czasu, jeżeli nie może pełnić obowiązków z innych ważnych przyczyn. Według art. 458 k.z., którego przepisy stosuje się jedynie w przedmiotach przepisami szczególnymi nie objętych (art. 46 k.z.) pracownik, dla którego stosunek pracy stanowi wyłączenie lub główne źródło utrzymania, zachowuje prawo do wynagrodzenia, jeżeli z ważnych powodów i bez swej winy doznał przeszkody w pełnieniu pracy; jednakże w braku korzystniejszych dla pracownika przepisów szczególnych lub postanowień umownych, uprawnienie to jest ograniczone terminem dwutygodniowym. Słusznie więc zarzuca skarżąca, że Sąd Okręgowy — przyznając powodowi wynagrodzenie za cały niemal półtoraroczny okres, w ciągu którego powód nie pełnił pracy wskutek przebywania w areszcie — obciążył skarżącą obo-

wiązkiem, któremu brak podstawy w przepisach prawa. Toteż zaskarżony wyrok nie mógłby być utrzymany w mocy, chociażby stosunek pracy między pozwaną Gminą a powodem istniał bez przerwy — jak to uznaje Sąd Okręgowy — przez cały czas, kiedy powód przebywał w areszcie. Sprawa przedstawiałaby się inaczej, gdyby pozwana Gmina ponosiła odpowiedzialność cywilną za fakt aresztowania pracownika, będący przyczyną przerwy w pełnieniu pracy. Sąd Okręgowy stwierdza w zaskarżonym wyroku, że niepełnienie pracy przez powoda nastąpiło wskutek niesłusznego oskarżenia powoda przez pracowników miejskich Zakładów Komunikacyjnych. Jednakże brak w wyroku ustaleń czy to niesłuszne oskarżenie powoda może być uznane za fakt, z którego wynika obowiązek naprawienia wyrządzonej powodowi szkody, ani czy odpowiedzialność za tę szkodę może obciążać Gminę.

Zarzuty skargi kasacyjnej dotyczące ustaleń Sądu Okręgowego, że powód był zatrudniony w Zarządzie pozwanej Gminy aż do zwolnienia go z pracy z dniem 30 kwietnia 1947 r., nie są uzasadnione. Skarżąca twierdzi, że zwolnienie powoda nastąpiło z dniem 1.X.1945 r. Istotnie jak wynika z akt sprawy (k. 11) i niekwestionowanych ustaleń sądów meriti, pismem z dn. 20 lipca 1946 r. powód został zawiadomiony, że decyzją Prezydenta m. st. Warszawy jest zwolniony z pracy z dniem 1 października 1945 r. za nieusprawiedliwioną nieobecność. Niepełnienie pracy przez dłuższy okres czasu z przyczyn dotyczących pracownika może bezsprzecznie stanowić „ważną przyczynę niezwłocznego rozwiązania umowy o pracę w rozumieniu art. 32 pkt. d) rozp. Prez. Rzpl. o umowie o pracę pracowników umysłowych, chociażby przerwa w pracy nie wynikała z winy pracownika (arg. ust. ost. powołanego artykułu). Jednakże oświadczenie pracodawcy, iż korzysta z uprawnienia do niezwłocznego rozwiązania umowy, nie ma mocy wstecznej, a zgodnie z przepisem art. 30 k.z. jest dokonane z chwilą, kiedy doszło do pracownika w taki sposób, że mógł o nim powziąć wiadomość. Zresztą według akt sprawy (k. 42) i ustaleń sądów meriti, decyzja z dnia 20 lipca 1946 r. została anulowana decyzją z dn. 13 marca 1947 r. Skarżąca zarzuca, iż decyzja z 13 marca 1947 r. nie była powodowi doręczona i że wobec tego — nie mogła mieć skutków prawnych. Jednakże według niekwestionowanych ustaleń sądów meriti, powód po zwolnieniu z aresztu pozostał nadal pracownikiem Zarządu Miejskiego i pracował do dnia 30 kwietnia 1947 r. Z tych ustaleń Sąd Okręgowy mógł wyciągnąć wniosek, że oświadczenie pracodawcy anulujące poprzednią decyzję o zwolnieniu powoda z pracy doszło do powoda w sposób czyniący zadość przepisowi art. 30 k.z.; żaden przepis prawny nie przewiduje bowiem dla takiego przypadku szczególnej formy zawiadomienia, które może przeto nastąpić także per facta conclusio.

Z powyższych zasad należało orzec, jak w sentencji.

(Wyrok z dnia 17 stycznia 1950 r. Wa.C.207/49).

Główna Komisja Arbitrażowa

1. Rozszerzenia zgłaszane w postępowaniu arbitrażowym o zwrot sumy zapłaconej w wykonaniu decyzji wydanej w postępowaniu administracyjnym

Komisja arbitrażowa nie jest właściwą do rozpoznawania sporów, które w myśl przepisów obowiązujących winny być rozstrzygane w trybie postępowania administracyjnego; w szczególności komisja arbitrażowa nie jest właściwą do rozstrzygania sporów o zwrot kwoty, uiszczonej tytułem równowartości zepsutych towarów na podstawie decyzji władzy administracyjnej wydanej w trybie postępowania administracyjnego na mocy przepisów o reglamentowaniu zaopatrywaniu ludności w przedmioty powszechnego użytku.

Główna Komisja Arbitrażowa na posiedzeniu w dniu 27.X.1950 r. pozostawiła bez uwzględnienia zażalenie Rejonu Lasów Państwowych w X na orzeczenie OKA w Ł z dn. 6.X.50 r., odrzucające jego wniosek przeciwko WRN w X o zapłatę sumy zł N.

Z u z a s a d n i e n i a

W ramach dekretu z dnia 27 czerwca 1946 roku o reglamentowaniu zaopatrywaniu ludności w przedmioty powszechnego użytku (Dz.U.R.P. Nr. 37 poz. 217) b. Dyrekcja Lasów Państwowych w X otrzymała do przeprowadzenia pewną ilość produktów. Część tych produktów uległa zepsuciu i w związku z tym Wydział Apropowizacji Urzędu Wojewódzkiego w X opierając się na ustaleniach Komisji Kontrolno-Kwalifikacyjnej

powołanej do życia zarządzeniem Ministra Aproprowizacji z dnia 28 lipca 1948 roku (Dz. U. M. Apr. nr 6 poz. 31) decyzjami z dnia 28 maja 1949 roku oraz 25 lipca 1949 roku obciążył kwotą zł 98.331 Dyrekcję tytułem równowartości za zepsute towary.

Od powyższych decyzji Dyrekcja Lasów Państwowych w X odwołała się pismem z dnia 10 sierpnia 1949 roku do Likwidatora Agend Ministerstwa Aproprowizacji. Decyzje Wydz. Aproprowizacji zostały zatwierdzone pismem Likwidatora z dnia 24 listopada 1949 roku.

Wobec tego, że Dyrekcja nie uregulowała należności, sprawa została przekazana do egzekucji w trybie administracyjnym.

We wniosku swym do Komisji Arbitrażowej Rejon Lasów Państwowych wnosi o merytoryczne zbadanie zasadności roszczenia, tj. winy Lasów Państwowych w zepsuciu produktów żywnościowych i zasądzenia równowartości wyegzekwowanej kwoty.

Okręgowa Komisja Arbitrażowa wniosek odrzuciła, stojąc na stanowisku, że decyzja Wydziału Aproprowizacji Urzędu Wojewódzkiego miała charakter aktu władzy o charakterze administracyjnym i wobec tego spór na tle aktu władzy nie podlega właściwości państwowych komisji arbitrażowych.

Główna Komisja Arbitrażowa podziela całkowicie stanowisko Okręgowej Komisji Arbitrażowej i podkreśla nadto, co następuje:

W wyżej powołanym dekreście (art. 3 p. 6) i wydanym na tej podstawie zarządzeniu Ministra Aproprowizacji z dnia 28 lipca 1948 roku (§§ 20, 21 i 22) w wypadku stwierdzenia winy instytucji składającej przewidziano nałożenie na nią w trybie art. 75 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 roku o postępowaniu administracyjnym (Dz. U. R. P. nr 36, poz. 341), obowiązek uiszczenia równowartości zepsutych towarów.

Skoro więc ustalenie obowiązku pokrycia równowartości szkody przekazano władzy administracyjnej — przeto w pełni znajduje zastosowanie przepis art. 2 p. 3 dekretu z 5.VIII.1949 roku o państwowym arbitrażu gospodarczym (Dz. U. R. P. Nr 46 poz. 340), w myśl którego do właściwości państwowych komisji arbitrażowych nie należą sprawy przekazane z mocy ustaw szczególnych — w tym wypadku dekretu z 27 czerwca 1946 roku — innym władzom.

Nr Rep. III. Z. — 1/50.

2. Stosowanie art. 188 KZ w stosunkach między jednostkami gospodarki socjalistycznej a przedsiębiorstwami prywatnymi

Art. 188 KZ reguluje wzajemne stosunki przedsiębiorstw kapitalistycznych w obrębie sektora prywatnego, a nie może dotyczyć stosunku gospodarki socjalistycznej do prywatnych przedsiębiorstw.

Przewodniczący PKPG decyzją z dnia 15.XI.1950 r. z urzędu zmienił orzeczenie OKA w Warszawie, którego mocą zasądzono od Spółdzielni Pracy Y na rzecz Spółdzielni X sumę zł Z z tytułu odpowiedzialności za zobowiązania przedsiębiorstwa prywatnego przejętego przez Spółdzielnię Pracy Y.

Z u z a s a d n i e n i a

Spółdzielnia X wystąpiła przeciwko Spółdzielni Pracy Y o zapłatę zł Z z tytułu odpowiedzialności za zobowiązania przedsiębiorstwa prywatnego przejętego przez Spółdzielnię Pracy Y.

Okręgowa Komisja Arbitrażowa w Warszawie uznała roszczenia za uzasadnione i zasądziła od pozwanej sumę zł Z wraz z ustawowymi odsetkami. Uzasadnienie tego orzeczenia było następujące:

„Przedsiębiorstwo M należące do ob. N w 1948 r. otrzymało od Spółdzielni Y makulaturę, za którą zostało winne resztującą należność w kwocie zł Z. Po przejęciu Spółdzielni Y na mocy uchwały Rady Mi-

nistrów z dn. 20.XI.48 r. wnioskodawca wystąpił przeciwko stronie pozwanej o zasądzenie od niej wspomnianej kwoty, podnosząc, że Spółdzielnia Pracy Y przyjęła wszelkie aktywa i passywa b. przedsiębiorstwa M, które zostało zlikwidowane.

Okręgowa Komisja Arbitrażowa ustaliła, co następuje:

Strona pozwana, na zasadzie sporządzonych wspólnie z b. właścicielem przedsiębiorstwa M ob. N protokołów zdawczo-odbiorczych z dnia 8.XI.49 r. nabyła od niego znajdującą się na placu przedsiębiorstwa M masę towarową. Za podstawę oszacowania wartości nabytej masy przyjęto urzędową cenę 1 kg każdego sortymentu towaru. Ponadto strona pozwana nabyła urządzenie biurowe oraz użytkuje znajdujące się na placu przedsiębiorstwa M, 2 szopy drewniane, stanowiące własność ob. N. Strona pozwana w związku z nabyciem masy towarowej i urządzeń biurowych uznaje należność ob. N do wysokości nabytego mienia, która to należność wynosi około 2,5 miliona złotych. Strona pozwana na poczet tej należności wypłaciła zgłaszającym się wierzycielom b. przedsiębiorstwa M, sumę ponad 1 milion 190 tys. złotych. Dalsza wypłata należności jego wierzycielom została wstrzymana z polecenia Związku Spółdzielni Pracy.

Okręgowa Komisja Arbitrażowa zważywszy, że przez stronę pozwaną zostały nabyte istotne składniki b. przedsiębiorstwa M, jak masa towarowa, urządzenia biurowe oraz zostały przejęte pozostałe składniki, mianowicie plac i szopy drewniane, uznała, że w tych warunkach nastąpiło nabycie przez nią przedsiębiorstwa, stanowiącego własność ob. N.

W związku z tym strona pozwana ponosi odpowiedzialność za długi przedsiębiorstwa na równi z b. jego właścicielem do wysokości nabytego mienia. Skoro więc wierzytelność wnioskodawcy jest wierzytelnością powstałą w związku z prowadzeniem przedsiębiorstwa należącego do ob. N roszczenie wnioskodawcy jest słuszne.

Przewodniczący Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z urzędu zmienił orzeczenie Okręgowej Komisji Arbitrażowej w Warszawie i wniosek oddalił.

W uzasadnieniu tej decyzji zostało podane:

Z materiałów sprawy nie wynika, aby pozwana spółdzielnia przejęła przedsiębiorstwo prywatnego właściciela. Istotniejsze jednak jest, że w ogóle konstruowanie stosunku między przedsiębiorcą prywatnym a sektorem socjalistycznym jako przejęcia przedsiębiorstwa w rozumieniu art. 188 k.z. jest całkowicie niedopuszczalne i w żadnym wypadku nie może mieć miejsca. Odpowiedzialność jednostki gospodarki społecznej za zobowiązania przedsiębiorcy prywatnego mogłaby opierać się jedynie na interpretowanym bardzo ściśle (jako przepis wyjątkowy) ewentualnym postanowieniu specjalnej ustawy (np. art. 18 ust. 6 dekretu z 26.X.1950 r. o zobowiązaniach podatkowych), albo też — równie wyjątkowo — na specjalnym akcie prawnym przejęcia ściśle określonego zobowiązania. W tym ostatnim wypadku musi być jednak zawsze starannie rozważona sprawa ważności takiego aktu, a w szczególności zgodności jego z dyrektywami organów nadrzędnych, a to ze względu na znaczną możliwość nadużyć. Oba wypadki mogą być jednak tylko wyjątkowe i podlegają najściślejszej wykładni oraz najskrupulatniejszej kontroli. Opieranie się na art. 188 k.z. i konstruowanie na tej podstawie jakiegokolwiek następstwa prawnego lub odpowiedzialności o charakterze ogólnym za zobowiązania przedsiębiorstwa prywatnego jest niedopuszczalne jako sprzeczne z istotą stosunku gospodarki socjalistycznej do tzw. sektora prywatnego. Dotyczący wzajemnego stosunku przedsiębiorstw kapitalistycznych art. 188 k.z. nie może dotyczyć stosunku gospodarki socjalistycznej do sektora prywatnego.

Wobec powyższego orzeczenie Okręgowej Komisji Arbitrażowej należało zmienić i wniosek oddalić.

Nr Rep. III.2.OA—29/50.

Trybunał Ubezpieczeń Społecznych

1. Art. 137 ustawy o ubezp. społ.

Pojęcie wypadku w zatrudnieniu

Lekkomyślne spowodowanie wypadku przez pracownika nie wyłącza uznania takiego wypadku za wypadek w zatrudnieniu, jeżeli tylko istnieje dostateczny związek przyczynowy między wypadkiem a zatrudnieniem (Tr. 566/50).

Z uzasadnienia

Ścisłe gramatyczna tylko wykładnia, opierająca się wyłącznie na brzmieniu art. 137 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym, a w szczególności na wyrazach „wypadek przy pracy” prowadziłaby do wniosku, że chodzi tu o wypadki zdarzające się przy samym wykonywaniu pracy. Gdy się jednak weźmie pod uwagę, że ustawa objęła ochroną ubezpieczeniową także wypadki w drodze do pracy i z pracy, wskazuje to na intencję ustawodawcy objęcia ochroną ubezpieczeniową w ogóle wypadków pozostających w odpowiednim związku z zatrudnieniem, chociażby nie zdarzyły się bezpośrednio przy wykonywaniu pracy.

Dlatego też dojść należy do wniosku, że za wypadek przy pracy w rozumieniu art. 137 ust. 1 uważać należy nie tylko wypadki zdarzające się przy samym wykonywaniu pracy, lecz także niektóre wypadki, zdarzające się w czasie pobytu w zakładzie pracy, tj. przed rozpoczęciem pracy i po jej ukończeniu, o ile wypadki te stoją w odpowiednim związku z zatrudnieniem w danym zakładzie pracy wzgl. z pracą dla danego zakładu pracy.

Oczywiste jest, że nie wszystkie wypadki, zdarzające się w zakładzie pracy i w czasie przeznaczonym na pracę, stają się automatycznie wypadkami w zatrudnieniu z tego tylko powodu, że zachodzi związek miejscowy tych wypadków z zatrudnieniem. Sam tylko związek miejscowy i czasowy nie może być wystarczający, konieczny jest bowiem odpowiedni tzn. nie jakikolwiek, nie zbyt luźny, związek przyczynowy z zatrudnieniem.

Granice tego związku, jego rozmiary i nasilenie oceniać należy na podstawie całokształtu okoliczności, wśród których zdarzył się wypadek. Zachodzi związek przyczynowy między wypadkiem a zatrudnieniem, jeżeli przyczyna, wpływająca w sposób decydujący na zajście wypadku podczas przerwy

w pracy, są urządzenia danego zakładu wzgl. miejsca pracy, wykazujące szczególne niebezpieczeństwo, zwłaszcza dla osób nieobeznanych z tymi urządzeniami. Właściwością urządzeń kuźni jest gromadzenie stanożego żelarnia, które stanowi pomocniczy surowiec w pracy kowalstwa. Jeżeli więc wśród tego żelarnia, nagromadzonego w kuźni lub też opodal, skarżący znalazł pocisk, to ze względu na urządzenia danego zakładu pracy, istnieje związek przyczynowy między jego wypadkiem, a pracą w kuźni. Inaczej oceniać by można kwestię związku przyczynowego, gdyby skarżący znalazł pocisk poza zakładem pracy wzgl. jego najbliższym otoczeniem i przyniósł go do zakładu pracy, chociaż także w tym wypadku należałoby mieć jeszcze na uwadze, że wypadek zdarzył się w kuźni młodocianemu pracownikowi, pozostawionemu bez dozoru.

Dopuszczenie do pracy młodocianego ucznia w miejscu przedstawiającym szczególne niebezpieczeństwo — bez względu na to, czy pracodawca o tym niebezpieczeństwie wiedział, czy też nie wiedział — nie może powodować obciążenia poszkodowanego skutkami wypadku, chociażby wypadek był przezeń spowodowany, lecz wyłącznie przez brak doświadczenia, właściwy młodemu wiekowi. Brak doświadczenia życiowego i naturalna lekkomyślność w wieku młodzieńczego nie pozbawiają wypadku cech wypadku w zatrudnieniu, jeżeli inne okoliczności nie wyłączają związku wypadku z pracą.

Przepis art. 461 kodeksu zob. nakłada na pracodawcę obowiązek poczynienia odpowiednich zarządzeń dla zabezpieczenia życia i zdrowia pracowników w zakresie pomieszczeń i urządzeń pracy. Jeżeli obowiązek ten odnosi się do wszystkich pracowników, tym więcej powinien być starannie wykonywany w stosunku do pracowników młodocianych.

Pozostawienie młodocianego pracownika bez dozoru w zakładzie pracy może uzasadniać prawo instytucji ubezpieczeniowej dochodzenia od pracodawcy równowartości świadczeń, spowodowanych przez pracodawcę rozmyślnie lub też przez zaniedbanie obowiązków ochrony życia i zdrowia pracowników (art. 195 ustawy o ubezp. społ.), nie pozbawia jednak pracownika ochrony ubezpieczeniowej z tego powodu, że pozostawiony bez dozoru spowodował lekkomyślnie wypadek.

INWESTYCJE

O dyscyplinie inwestycyjnej

Jednym z podstawowych założeń socjalistycznej gospodarki planowej w zakresie działalności inwestycyjnej jest przestrzeganie dyscypliny inwestycyjnej, tj. wykonywanie jednostkowych planów inwestycyjnych zgodnie z ich założeniami tak pod względem rzeczowym, jak i finansowym.

Sześcioletni Plan rozwoju gospodarczego i budowy podstaw socjalizmu w Polsce wyznacza gospodarce narodowej w zakresie inwestycji konkretnie ustalone zadania, stanowiące bazę dla rozwinięcia zadań produkcyjnych i usługowych, określonych w innych działach gospodarki narodowej.

Roczny Plan Inwestycyjny, w oparciu o założenia Planu 6-letniego, wytycza konkretne zadania roczne, przeznaczając stosowną część dochodu narodowego na uzyskanie określonych efektów produkcyjnych i usługowych, będących podstawą wyjściową dla zadań Narodowego Planu Gospodarczego na rok następny.

Rozpoczynanie inwestycji pozaplanowych wypacza zaplanowane kierunki działalności inwestycyjnej, osłabiając ich efektywność przez angażowanie kadr roboczych oraz środków materiałowych i finansowych na wykonywanie zadań przedwczesnych lub niecelowych.

Minister Jędrzychowski, wskazując na V Plenum KC PZPR, na rozpoczynanie przez niektórych inwestorów

wielkich nieraz inwestycji pozaplanowych, z naciskiem podkreślił, że „walka o efektywność inwestycji wymaga wzmocnienia dyscypliny inwestycyjnej, wymaga przezwyciężenia do końca fałszywego poglądu, który jeszcze pokutuje w terenie, że samowolne inwestowanie nie jest rzeczą karygodną” (Nowe Drogi Nr 4, str. 189 z 1950 r.).

Wyrazem stanowiska naczelnych władz gospodarki narodowej w omawianym przedmiocie są wydane ostatnio:

- a) uchwała Prezydium Rządu Nr 4 z dnia 3 stycznia 1951 r. w sprawie planowego i sprawnego przygotowania realizacji inwestycji w roku 1951 (Monitor Polski Nr A—4, poz. 49),
- b) uchwała Rady Ministrów z dnia 24 stycznia 1951 r. w sprawie dyscypliny w zakresie działalności inwestycyjnej, objętej planami inwestycyjnymi, począwszy od Planu Inwestycyjnego na rok 1951 (Monitor Polski Nr A—8, poz. 124),
- c) instrukcja Ministra Finansów z dnia 23 stycznia 1951 r. w sprawie finansowania i bankowej kontroli inwestycji, objętych planem inwestycyjnym na rok 1951.

Pierwsza z tych uchwał, mając na względzie znacznie zwiększone zadania inwestycyjne na rok bieżący, reprezentujące ogólną wartość zł 23.103.435.910.—

(uchwała Rady Ministrów z dnia 3 stycznia 1951 r. o Planie Inwestycyjnym na rok 1951 — Monitor Polski Nr A-4, poz. 42), a w związku z tym konieczność dalszego usprawnienia działalności służb inwestycyjnych oraz przedsiębiorstw wykonawstwa inwestycyjnego, poleciła inwestorom centralnym przyspieszenie wszelkich czynności, związanych z należyтым przygotowaniem realizacji robót budownictwa inwestycyjnego na rok 1951. Wypełnienie zawartych w niej poleceń skróci w znacznych rozmiarach okres tzw. rozruchu planu przez wykorzystanie okresu zimowego na przygotowanie pełnego frontu robót budowlanych i montażowych, finansowanych z PI na rok 1951. Między innymi — uchwała Prezydium Rządu w sprawie planowego i sprawnego przygotowania realizacji inwestycji zobowiązała właściwych inwestorów do podpisania, na podstawie zawartych uprzednio porozumień, umów o sporządzenie dokumentacji technicznej, o wykonanie robót budowlano-montażowych oraz o dostawę maszyn, urządzenia i sprzętu inwestycyjnego, zobowiązując inwestorów do załączania do umów zaświadczeń oddziałów banków finansujących inwestycje, stwierdzających posiadanie przez inwestora środków na sfinansowanie planowych robót i dostaw.

Uchwała Rady Ministrów z dnia 24 stycznia 1951 r. w sprawie dyscypliny w zakresie działalności inwestycyjnej, mając na względzie konieczność stałego pogłębiania zasad socjalistycznej gospodarki planowej oraz, dążąc do zabezpieczenia pełnej zgodności wykonywania planów inwestycyjnych z ich założeniami, zarówno pod względem rzeczowym jak i finansowym, nakazała wszystkim uspołecznionym jednostkom i organizacjom inwestującym oraz wszystkim uspołecznionym jednostkom i organizacjom wykonującym roboty, dostawy i usługi inwestycyjne — ściśle przestrzeganie zasad dyscypliny inwestycyjnej w zakresie rzeczowej i finansowej realizacji planów inwestycyjnych, wskazując równocześnie podstawowe założenia tej dyscypliny.

Wreszcie instrukcja Ministra Finansów z dnia 23 stycznia 1951 r. w sprawie finansowania i bankowej kontroli inwestycji, objętych Planem Inwestycyjnym, w sposób operatywny uregulowała w zakresie wykonywania Planu Inwestycyjnego współpracę inwestorów, przedsiębiorstw wykonawstwa inwestycyjnego i dostawców między sobą oraz z bankami finansującymi inwestycje, ustalając mechanizm tej współpracy oraz określając zadania, prawa i obowiązki w pionie inwestorów, przedsiębiorstw uspołecznionych oraz banków finansujących inwestycje.

Analizując postanowienia tych aktów prawnych na tle obowiązującego dotychczas systemu przepisów inwestycyjnych, przede wszystkim należy zwrócić uwagę na podstawowe różnice w systemie wykonywania zadań rocznego Planu Inwestycyjnego.

Według dotychczasowych przepisów, postanowieniami o dyscyplinie inwestycyjnej objęty był tylko pion inwestorów gospodarki uspołecznionej. W szczególności, zarówno przepisy o planowaniu inwestycyjnym (instrukcja PKPG Nr 6 — dla sporządzenia Planu Inwestycyjnego na rok 1950 — § 36. ust. 2), jak i przepisy o finansowaniu i bankowej kontroli inwestycyjnej (instrukcja Ministra Skarbu z dnia 16 lutego 1950 r. — Dz. Urz. Min. Skarbu Nr 5, poz. 35) zobowiązywały inwestorów do podejmowania i prowadzenia działalności inwestycyjnej wyłącznie w ramach i na podstawie Planu Inwestycyjnego. Dokonywanie przez inwestorów inwestycji nie objętych wnioskami inwestycyjnymi lub nie opartych o wymaganą dokumentację techniczną i prawną stanowiły naruszenie dyscypliny inwestycyjnej przez inwestora i było ewidencjonowane przez banki finansujące inwestycje oraz notyfikowane nadrzędnym władzom inwestora w celu zastosowania sankcji administracyjnych.

System przepisów inwestycyjnych na rok 1950 nie znał pojęcia dyscypliny inwestycyjnej przedsiębiorstw wykonawstwa inwestycyjnego oraz dostawców dóbr inwestycyjnych, jak również nie zawierał sankcji go-

spodarczych w odniesieniu do dostaw, robót i usług o charakterze inwestycyjnym, rzeczowo lub finansowo niezgodnych z Planem Inwestycyjnym, o ile znajdowały one pokrycie w limicie finansowym, postawionym do dyspozycji inwestora. Przeciwnie — w oparciu o postanowienia uchwały KERM z dnia 7 grudnia 1948 r. w sprawie finansowania inwestycji i rozliczeń z tytułu dostaw i robót inwestycyjnych przedsiębiorstw, objętych systemem finansowym (załącznik do okólnika Min. Skarbu z dnia 5 stycznia 1949 r. — Dz. Urz. Min. Skarbu Nr 1, poz. 4), zarządzenie Ministra Finansów z dnia 26 października 1950 r. (Monitor Polski Nr A-126, poz. 1563) i uchwały Prezydium Rządu z dnia 30 stycznia 1951 r., dotyczącej zmiany uchwały Prezydium KERM z dnia 2 stycznia 1950 r. w sprawie systemu sfinansowania inwestycji w roku 1950 (Monitor Polski Nr A-8, poz. 127) — oraz, zgodnie z postanowieniami § 7 pkt. 9, ust. 3 instrukcji Ministra Finansów z dnia 16 lutego 1950 r. w sprawie finansowania i bankowej kontroli inwestycji, objętych Planem Inwestycyjnym na rok 1950 (Dz. Urz. Min. Fin. Nr 5, poz. 35) — banki finansujące inwestycje w drodze tzw. rzeczowego automatyzmu wypłat, pokrywały ze środków inwestycyjnych — w granicach uruchomionego limitu — wszelkie wydatki i nakłady inwestycyjne bez względu na ich zgodność z programem rzeczowym i finansowym, określonym we wniosku inwestycyjnym.

Ten stan rzeczy uległ radykalnej zmianie w odniesieniu do działalności inwestycyjnej objętej Planem Inwestycyjnym na rok 1951.

Powołane wyżej akty prawne objęły zasadami dyscypliny inwestycyjnej poza pionem inwestorów, również wszystkie uspołecznione jednostki i organizacje wykonawcze, zrywając równocześnie z obowiązującym dotychczas rzeczowym i formalnym automatyzmem wypłat.

Instrukcja Ministra Finansów z dnia 23 stycznia 1951 r. w sprawie finansowania i bankowej kontroli inwestycji, objętych Planem Inwestycyjnym na rok 1951, wyraźnie ustala, że „ze środków Planu Inwestycyjnego na rok 1951 pokrywa się wyłącznie wydatki i nakłady inwestycyjne, zgodne z programem rzeczowym i limitami finansowymi, określonymi w tytule inwestycyjnym“ (§ 14).

Pełne zrealizowanie tej rygorystycznej i w pełni socjalistycznej zasady, która nie mogła być wprowadzona w początkowym etapie naszej gospodarki planowej, przy słabym i niedoświadczonym jeszcze aparacie planującym i realizującym inwestycje przy prymitywnych jeszcze metodach planowania, na obecnym etapie rozwojowym, po doświadczeniach okresu trzyletniego planu odbudowy, po pogłębieniu metodologii planowania inwestycyjnego, po rozbudowie mocy produkcyjnej państwowych biur projektowych i państwowych przedsiębiorstw budowlano - montażowych, po ugruntowaniu zasad rozrachunku gospodarczego, a przede wszystkim po przejściu od rozproszonego i często drobnego budownictwa inwestycyjnego do okresu wielkiego budownictwa socjalistycznego — staje się bojowym zadaniem całego aparatu gospodarczego w walce o wykonanie wielkich zadań, jakie przed gospodarką narodową i masami pracującymi postawił Plan 6-letni na odcinku inwestycji i budownictwa.

Na tle postanowień uchwały Rady Ministrów z dnia 24 stycznia 1951 r. w sprawie dyscypliny w zakresie działalności inwestycyjnej oraz instrukcji Ministra Skarbu z dnia 23 stycznia 1951 r. w sprawie finansowania i bankowej kontroli inwestycji, objętych Planem Inwestycyjnym na rok 1951 podejmowanie i prowadzenie w ramach gospodarki uspołecznionej inwestycji pozaplanowych — uznać należy za czynności niedozwolone, skutkujące niemożnością dochodzenia w drodze arbitrażu państwowego roszczeń za wykonane dostawy, roboty i usługi inwestycyjne, rzeczowo i finansowo niezgodne z planami inwestycyjnymi.

Rzecz jasna, że zgodnie z zasadą gospodarki planowej, całkowitego rozgraniczenia gospodarki pieniężnej inwestycyjnej od gospodarki pieniężnej eksploa-

tacyjnej lub administracyjnej oraz środków trwałych od środków obrotowych — wydatki i nakłady z tytułu dostaw i usług inwestycyjnych nie mogą być pokrywane ze środków obrotowych lub budżetowych inwestora, wobec czego naruszenie rzeczowej i finansowej dyscypliny planów inwestycyjnych skutkuje nie tylko przejściowe zamrożenie środków obrotowych wykonawców nielegalnych inwestycji, lecz pociąga za sobą nieściągalność powstałych z tego tytułu roszczeń.

Oczywiście powyższe uwagi nie dotyczą tych przypadków, w których inwestor, w oparciu o obowiązujące przepisy, uprawniony jest do zlecania i wykonywania robót inwestycyjnych lub dokonywania zamówień inwestycyjnych bez posiadania aktualnego pokrycia w uruchomionym limicie inwestycyjnym (§ 3 uchwały Rady Ministrów z dnia 24 stycznia 1951 r. i § 40 pkt. 9 instrukcji Ministra Finansów z dn. 23 stycznia 1951 r.), bądź też wykonuje inwestycje pozalimitowe w oparciu o postanowienia uchwały Prezydium Rządu z dnia 8 listopada 1950 r. w sprawie zwiększenia produkcji artykułów masowego spożycia, wytwarzanych przez upośledzone zakłady drobnej wytwórczości (Monitor Polski Nr A-123, poz. 1529) oraz uchwały Prezydium

Rządu z dnia 24 stycznia 1951 r. w sprawie inwestycji pozalimitowych (Monitor Polski Nr A-9, poz. 140).

W oparciu o przedstawione wyżej podstawowe założenia dyscypliny inwestycyjnej na rok 1951 zostaną omówione w następnych numerach „Przeglądu Ustawodawstwa Gospodarczego” przepisy, dotyczące:

- a) angażowania środków inwestycyjnych, tj. określające warunki zawierania umów o dostawy, roboty i usługi inwestycyjne oraz regulujące stosunki umowne pomiędzy inwestorami gospodarki społecznej, a społecznymi i jednostkami i organizacjami, wykonującymi dostawy, roboty i usługi inwestycyjne;
- b) finansowania działalności inwestycyjnej, tj. regulujące zasady, tryb oraz technikę pokrywania nakładów i wydatków inwestycyjnych oraz współpracę inwestorów, przedsiębiorstw wykonawstwa inwestycyjnego i dostawców z bankami finansującymi inwestycje;
- c) nieprawidłowej działalności inwestycyjnej oraz sankcji za naruszenie dyscypliny inwestycyjnej.

Fr. W.

GOSPODARKA LOKALAMI I NAJEM LOKALI

Niedopuszczalność drogi sądowej w sporach o opróżnienie mieszkania służbowego bądź mieszkania pracowniczego

W Nr. 11 (29) z r. 1950 „Przeglądu Ustawodawstwa Gospodarczego” została omówiona w notatce „Możliwości eksmisji w drodze sądowej z mieszkań służbowych, bądź z mieszkań pracowniczych” opinia prawna Państwowej Komisji Lokalowej przy Prezesie Rady Ministrów z dnia 9 września 1950 r. Nr PKL II-4-33/50 ustalająca na podstawie wykładni § 11 w związku z §§ 15—19 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 czerwca 1950 r. w sprawie mieszkań służbowych i mieszkań pracowniczych (Dz. U. R. P. Nr 28, poz. 257) dopuszczalność eksmisji z mieszkań służbowych, bądź z mieszkań pracowniczych w drodze orzeczeń sądowych.

Postępowanie sądowe o eksmisję z tego rodzaju mieszkań dopuszczalne jest mianowicie w przypadkach, gdy najemca mieszkania służbowego bądź mieszkania pracowniczego nie wykonuje wobec wynajmującego obowiązków wynikających z odpowiednich przepisów prawa materialnego, wymienionych w § 11 cyt. rozporządzenia (przepisy kodeksu zobowiązań o najmie, ogólne przepisy o najmie lokali).

Poza tymi przypadkami natomiast sprawy o opróżnienie omawianych mieszkań mogą być rozpatrywane wyłącznie w trybie określonym w §§ 15—19 i § 21 cyt. rozporządzenia, to znaczy, przez właściwe władze lokalowe, określone w tym rozporządzeniu.

Istnieje zatem rozgraniczenie dopuszczalności eksmisji w drodze postępowania sądowego z omawianych mieszkań, od eksmisji w drodze postępowania administracyjnego. Działalność organów sądowych rozciąga się na spory o charakterze cywilno-prawnym, natomiast powojewódzkie komisje lokalowe są właściwymi organami administracyjnymi dla rozstrzygania sporów o eksmisję z mieszkań służbowych i mieszkań pracowniczych w przypadkach określonych w §§ 8, 12 i 21 rozporządzenia z dnia 21 czerwca 1950 r. Należy przy tym zauważyć, że kierowanie przez pracodawcę pozwu do instancji sądowej o opróżnienie mieszkania służbowego bądź mieszkania pracowniczego, jest nie tylko niedopuszczalne i bezprzedmiotowe po wejściu w życie dn. 16.VII.1950 r. rozporządzenia z dnia 21 czerwca 1950 r., lecz także w przypadkach, gdy podstawa żądania eksmisji powstała przed tym terminem. Daje temu wyraz wyrok Sądu Najwyższego — Izby Cywilnej z dnia 25 sierpnia 1950 r. Nr Ł. C. 659/50, który ze względu na jego tezy i uzasadnienie w całości cytujemy:

„Postępowanie sądowe w sprawach o eksmisję z mieszkań służbowych, nawet wszczętych jeszcze przed wejściem w życie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 czerwca 1950 r., podlega zniesieniu i pozew winien być odrzucony, gdyż przepisy pomienionego rozporządzenia, wyłączające drogę sądową w takich sprawach, należy po dniu wejścia w życie rozporządzenia stosować z urzędu w każdej instancji, bez względu na datę wszczęcia sprawy”.

Sąd Najwyższy na posiedzeniu w dn. 25 sierpnia 1950 r. na sesji wyjazdowej w Łodzi, w sprawie z powództwa Zarządu Okręgowego Państwowych Gospodarstw Rolnych w Łodzi przeciwko Marii W. o eksmisję po rozpoznaniu skargi kasacyjnej pozwanej, na wyrok Sądu Okręgowego w Łodzi Wyd. Zam. w Kutnie, z dnia 30 grudnia 1949 r. zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w Łodzi Wydziału Zam. w Kutnie u c h y l i ł, całe postępowanie w niniejszej sprawie zniósł i pozew Skarbu Państwa o d r z u c i ł.

U z a s a d n i e n i e

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy zatwierdził wyrok Sądu Grodzkiego, nakazujący eksmisję pozwanej z mieszkania i budynków gospodarczych, zajmowanych przez nią w majątku państwowym Karkoszki, przy czym Sąd Okręgowy odroczył eksmisję do czasu dostarczenia pozwanej lokalu zastępczego. W uzasadnieniu wyroku Sąd Okręgowy ustalił, zgodnie z twierdzeniem strony powodowej, że zmarły mąż pozwanej uzyskał przydział mieszkania zajmowanego obecnie w dalszym ciągu przez pozwaną, na podstawie wykonywanej przezeń pracy, w charakterze administratora majątku.

Pozwana złożyła skargę kasacyjną.

Na zasadzie art. 434 k. p. c. Sąd Najwyższy z urzędu zważył, co następuje:

Art. 15 ust. 2 dekretu o najmie lokali z dnia 28 lipca 1948 r. przewidywał wydanie rozporządzenia Rady Ministrów, które „określi, jakie lokale mieszkalne uważa się za służbowe lub za mieszkania w naturze, warunki uzasadniające żądanie opróżnienia takich lokali, właściwość władz i tryb postępowania w tych sprawach”. Wydane na tej podstawie rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 czerwca 1950 r. w sprawie mieszkań służbowych i mieszkań pracowniczych (Dz. U. R. P. Nr 28, poz. 257) przewiduje szczególny tryb postępowania i właściwość władz lokalowych, a tym samym wyłącza właściwość sądów powszechnych w

tym zakresie (art. 2 k. p. c.). Skoro rozporządzenie z dnia 21 czerwca 1950 r. weszło w życie z dniem ogłoszenia, a nie zawiera przepisu przejściowego, który by sprawy wszczęte poprzednio polecił dokończyć w trybie poprzednio obowiązującym, to tym samym — w myśl przyjętej zasady prawnej należy przepisy tego postępowania, jako dotyczące właściwości trybu postępowania, stosować z urzędu, w każdej instancji, a to bez względu na datę wszczęcia sprawy.

Gdy strona powodowa żąda w sprawie opróżnienia mieszkania, podlegającego przepisom pomienionego

rozporządzenia, a do rozstrzygnięcia takiego sporu sądy powszechne — w myśl powyższych wyjaśnień — nie są już powołane, to z mocy art. 2 i 434 k. p. c. należało — przy uchyleniu wyroku Sądu Okręgowego i zniesieniu całego postępowania pozew odrzucić.

Powyższe orzeczenie Sądu Najwyższego usuwa wszelkie wątpliwości w przedmiocie niedopuszczalności drogi sądowej w sprawach o eksmisję z mieszkań służbowych i z mieszkań pracowniczych, o ile podstawa sporu nie są przesłanki, mające charakter cywilno-prawny, związane z umową najmu lokalu.

Zmiana sytuacji prawnej nowowynbudowanych i gruntownie naprawionych lokali i budynków

Obowiązujący do niedawna zespół przepisów prawa lokalowego traktował w sposób odmienny — generalnie biorąc — gospodarke lokalami i budynkami, wzniesionymi przed 22 lipca 1944 r., od gospodarki lokalami i budynkami, które po tej dacie oddane zostały do użytku w wyniku nowej budowy lub dokonania gruntownej naprawy po zniszczeniach wojennych.

Lokale ze „starego“ budownictwa były objęte w poważnej części ogólnego funduszu mieszkaniowego reglamentacją natury kwaterunkowej (na terenach albo w miejscowościach poddanych publicznej gospodarce lokalami na podstawie dekretu o tej nazwie z dnia 21 grudnia 1945 r. — Dz. U. R. P. z r. 1950 Nr 36, poz. 343), wszystkie zaś — poddane zostały od 1.IX.1948 r. ustawowej reglamentacji natury czynszowej (dekret z dn. 28 lipca 1948 r. o najmie lokali — Dz. U. R. P. z r. 1950 Nr 51, poz. 479), ustalającej z mocy przepisów prawa publicznego jednolite stawki czynszów najmu w wysokości (3 kategorie), uzależnionej w zasadzie od rodzaju źródła dochodów najemcy (z pozostawieniem umownej swobody regulowania czynszów najmu za lokale użytkowe).

Natomiast do lokali i budynków wzniesionych lub gruntownie naprawionych po odzyskaniu niepodległości — z wyjątkiem lokali odbudowanych lub wybudowanych z funduszy państwowych, instytucji prawa publicznego lub przedsiębiorstw państwowych — miały zastosowanie przepisy, określane potocznie jako „wyłączenia“, które dla tych lokali i budynków stwarzały sytuację zupełnie niekrepowanego ingerencją władz kwaterunkowych lub władz czynszowych obrotu cywilno-prawnego.

Kompleks przepisów „wyłączeniowych“, oparty na dekreście z dn. 26.X.1945 r. o rozbiórce i naprawie budynków zniszczonych i uszkodzonych wskutek wojny (Dz. U. R. P. z r. 1947 Nr 37, poz. 181 i z r. 1948 Nr 50, poz. 389) oraz na ustawie z dnia 3.VII.1947 r. o popieraniu budownictwa (Dz. U. R. P. Nr 52, poz. 270) udzielał — sumarycznie biorąc — szereg przywilejów osobom inwestującym w budownictwie, w szczególności zaś przyznawał:

a) wyłączenie lokali i budynków spod przepisów o publicznej gospodarce lokalami (w konsekwencji — obustronna swoboda nawiązania i ustalania warunków umów najmu między wynajmującym a najemcą),

b) zwolnienie od obowiązku ustalania czynszów najmu za lokale mieszkalne na podstawie dekretu o najmie lokali i pozostawienie wysokości tych czynszów umowie stron (byleby nie była ona sprzeczna z przepisami o lichwie),

c) ulgi w zakresie danin publicznych.

Wspomniane grupy przepisów, traktowane w minionym okresie czasu jako bodziec ekonomiczny dla skierowania kapitałów prywatnych na cele budownictwa mieszkaniowego, przyniosły oczekiwane efekty gospodarcze, oceniane na ok. 150 tysięcy izb mieszkalnych w skali krajowej.

Ze względu na to, że w odniesieniu do lokali „wyłączonych“ nie miały zastosowania przepisy o normach zaludnienia, „stopa mieszkaniowa“ użytkowników tych lokali kształtowała się o wiele lepiej, ani-

żeli miało to miejsce w lokalach „starego“ budownictwa, w niektórych ośrodkach poważnie przełudnionych.

Realizując konsekwentnie politykę usuwania rażących dysproporcji społeczno-gospodarczych ustawodawca uznał ostatnio za niezbędne zlikwidowanie istniejących przywilejów w zakresie mieszkaniowym, wynikających z omówionych wyżej przepisów, i ustawą z dnia 26 lutego 1951 r. o budynkach i lokalach nowowynbudowanych lub odbudowanych (Dz. U. R. P. Nr 10, poz. 75) uchylił podstawy prawne tych przywilejów, poddając cały uzyskany po r. 1944 w wyniku inwestycji i remontów kapitałnych sektora nieuspołecznionego zapas lokali (mieszkalnych i niemieszkalnych) obowiązującym w stosunku do „starego“ budownictwa przepisom prawa publicznego (lokalowego). Tym samym lokale te przeszły — przynajmniej w miejscowościach, w których obowiązuje lub na które zostanie rozciągnięta publiczna gospodarka lokalami — w dyspozycję władz kwaterunkowych, z drugiej zaś strony — poddane zostały ograniczeniom czynszowym. Dodatkowo na podstawie ustawy z dn. 26 lutego 1951 r. o podatkach terenowych (Dz. U. R. P. Nr 14, poz. 110) utraciły w stosunku do nich moc przepisy, przyznające ulgi w zakresie danin publicznych (zwolnienie od podatku od nieruchomości, podatku od lokali, podatku od nabycia praw majątkowych, podatku dochodowego), których stosowanie w praktyce od r. 1947 nie było zresztą z braku przepisów wykonawczych jednolicie realizowane (zobacz „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego“ Nr 1 (19) z r. 1950, str. 16).

Jakie praktycznie konsekwencje wynikają z wejścia w życie omawianej ustawy (od dnia 27 lutego 1951 r.)?

Ustawa przede wszystkim stanowi, że stosunki prawne między wynajmującym a najemcą lokali wybudowanych lub gruntownie naprawionych poddane zostają przepisom prawa publicznego (dekret o publicznej gospodarce lokalami i dekret o najmie lokali), zatem dotychczasowe warunki najmu ulegają przesunięciu ze sfery prawa cywilnego i uzyskują sankcję prawa administracyjnego. Treść i zakres dotychczasowych stosunków umownych zostają przekształcone w węzły, regulowane wolą prawodawcy. Daje temu wyraz przede wszystkim sformułowanie art. 1 ust. 2, ustalające, że czynsz uiszczony z góry — w wyniku stypulacji między wynajmującym a najemcą — za lokale objęte w najem, nie podlega zwrotowi i liczy się go jako „zapłatę za mieszkanie“ za taki okres, za który nastąpiła wpłata, umówiona między stronami. Czasokres najmu — założony przez prawo najemcy do utrzymania nadal zajmowanego lokalu — nie ulega zmianie, wzajemne uprawnienia stron w tym zakresie pozostają w mocy.

Jednocześnie ustawa wprowadza dla osób podpadających pod art. 3 dekretu o najmie lokali jednolitą stawkę czynszową od omawianych lokali, ustalając wymiar komornego na poziomie, mającym zastosowanie jako „opłata za mieszkanie“ w domach wybudowanych przez Zakład Osiedli Robotniczych (zniesiony ustawą z dnia 30 grudnia 1950 r. — Dz. U. R. P.

Nr 58). Wysokość tej opłaty, w której skład wchodzi „czysty” czynsz według stopy sprzed r. 1939 oraz ryczałty za świadczenia (obejmujące ogół kosztów eksploatacyjnych wynajmującego), ogłoszony został w Monitorze Polskim Nr 10 z r. 1950 (w starej waluucie).

Stawki ZOR nie mają zastosowania do najemców lokali „ekswyluczonych”, będących osobami niewymienionymi w art. 3 dekretu o najmie lokali; opłacają one czynsz najmu według odpowiednich stawek zawartych w tabelach stanowiących załączniki do cyt. dekretu.

W zakresie rozciągniętej na omawiane lokale dyspozycji władzy kwaterunkowej należy zauważyć, że ustawa nakłada na dotychczasowych (i przyszłych) najemców tych lokali obowiązek uzyskania nakazu kwaterunkowego (przydziału). Obowiązek ten powinien być spełniony stosownie do przepisów o publicznej gospodarce lokalami (oczywiście starania o przydział wchodzi w grę jedynie w miejscowościach, gdzie gospodarka tak obowiązuje). Zatem w terminie ustalonym przez lokalne władze kwaterunkowe zainteresowane osoby powinny złożyć wnioski o przydział lokalu, nawet o ile dotychczas go zajmowały w charakterze właściciela, najemcy itp.).

Władza kwaterunkowa wyda nakaz kwaterunkowy:

a) o ile wnioskodawca i osoby objęte wnioskiem posiadają prawo uzyskania przydziału lokalu w danej miejscowości (art. 6 dekretu z 21.XII.1945 r.),

b) w granicach obowiązujących lokalnie norm zaludnienia mieszkań (ilość osób na izbę bądź ilość metrów powierzchni na osobę).

Na pytanie, jaki obrót przyjmie sprawa w razie odmowy wydania dotychczasowemu najemcy przydziału, należy sformułować odpowiedź, że władza kwaterunkowa obowiązana jest w tym przypadku wskazać i przydzielić lokal zastępczy, pozostający w jej dyspozycji.

Lokalne władze kwaterunkowe niewątpliwie ustala zasady priorytetu przydziału przestrzeni mieszkaniowej pozostałej z uszczuplenia uprawnień do dotychczas zajmujących ją najemców, co będzie w szczególności uzasadnione w stosunku do osób zamieszkałych w domach zagrożonych, przebywających w złych warunkach mieszkaniowych (np. „suterrenach”) itp.

Można uważać za odpowiadającą intencji ustawodawcy, że uzyskana w wyniku likwidacji „wyląceń” przestrzeń mieszkaniowa zostanie zużytkowana przede wszystkim dla wydania nakazów kwaterunkowych dotychczasowym najemcom, pozostała zaś wynikająca z uszczuplenia (po zastosowaniu norm zaludnienia) powierzchnia będzie zadysponowana w celu dokonania dokwaterowań, rzadziej zaś wystąpi konieczność dokonania przekwaterowania (z reguły w przypadkach, gdy dotychczasowym najemcom nie służy prawo pobytu w mieście, objętym publiczną gospodarką lokalami).

Sublokatorzy w mieszkaniach dotychczas „wyluczonych” otrzymają prawo uzyskania samodzielnego

tytułu do zajmowania przysługującej im przestrzeni mieszkalnej, zobowiązani są oni jednak w każdym razie o przydział taki wystąpić. Wprowadzenie jednak przez najemcę do omawianych lokali osób po dniu 27 lutego 1951 r. bez nakazu kwaterunkowego pozbawione jest mocy prawnej i pociąga za sobą nieważność ewentualnej w tym przedmiocie umowy prywatnej. Ustawa wyłącza bowiem stosowanie przywileju przewidzianego w art. 8 ust. 1 dekretu z dn. 21.XII.1945 r.

Dokwaterowania do omawianych lokali nie będą miały miejsca — w oparciu o art. 8 ust. 2 cyt. dekretu — o ile mają one charakter pomieszczeń mieszkalnych jednoizbowych bądź jako samodzielne mieszkania dwuizbowe zajmowane są przynajmniej przez dwie osoby.

Zajmowanie lokalu dotychczas „wyluczonego” bez złożenia w należyty terminie wniosku o jego przydział i uzyskania nakazu traktowane będzie w świetle przepisów dekretu z 21.XII.1945 r. jako bezprawne i skutkujące zastosowaniem sankcji karnych (art. 35 — areszt do lat 2 lub grzywna). Osoby ubiegające się o przydział lokali, których dotychczas nie zajmowały, uzyskują ten przydział w kolejności ustalonej przez lokalną władzę kwaterunkową.

Postępowanie* odwoławcze w sprawach przydziału lokalu „wyluczonego”, poddanego obecnie przepisom o publicznej gospodarce lokalami toczyć się będzie na ogólnych zasadach prawnych, wynikających z dekretu z dnia 21.XII.1950.

Władza wykonująca nadzór nad działalnością władz kwaterunkowych i odwoławczych komisji lokalowych jest Minister Gospodarki Komunalnej, który zapewne udzieli właściwej wykładni tym przepisom omawianej ustawy, które w praktyce budzić będą wątpliwości prawne. Do rzędu tych wątpliwości można by zaliczyć okoliczność nieuregulowania sprawy lokali będących w dniu wejścia w życie ustawy w toku budowy (ustalenie szans budujących do uzyskania nakazu na lokale budowane w przypadku posiadania uprawnień do uprzydziału), sprawę tolerancji w stosowaniu norm zaludnienia w przypadkach ich „niezyciowości”, sprawę bieżącego określenia pojemności domków jednorodzinnych, mających nie więcej niż 5 izb mieszkalnych, których ustawa nie poddała przepisom o publicznej gospodarce lokalami i o najmie lokali, o ile mieszka w nich właściciel (wylączenie), decyzje co do lokali użytkowych, poddanych naprawie gruntowej itd.

Omówione wyżej zmiany w sytuacji prawnej budynków i lokali nowowyprowadzonych lub odbudowanych zamykają okres ustawowego dualizmu w zakresie gospodarki mieszkaniowej, dokumenty zaś reprezentujące do niedawna „immunitet lokalowy” (popularna w Warszawie „promesa Nr 2”) po spełnieniu roli nadanej im wolą ustawodawcy na okres przejściowy, przez anulowanie ich mocy prawnej dają możliwość częściowego choćby wyrównania poziomu stopy mieszkaniowej.

NOTATNIK

I krajowa narada pracowników państwowego arbitrażu gospodarczego

W dniach 15—17 lutego 1951 r. odbyła się zwołana przez Główną Komisję Arbitrażową narada pracowników państwowego arbitrażu gospodarczego, w której wzięli udział pracownicy zespołów orzekających okręgowych komisji oraz Głównej Komisji Arbitrażowej.

Celem konferencji było omówienie wyników dotychczasowej działalności arbitrażu, ustalenie roli komisji arbitrażowych w ramach wykonywania zadań Planu 6-letniego i znalezienie najważniejszych metod pracy jak również zaznajomienie pracowników związanych z orzecznictwem arbitrażowym z nowymi zdobyczami socjalistycznej myśli prawniczej.

Zasadniczy referat z zakresu prawa materialnego pt. „Prawo cywilne w praktyce arbitrażu” wygłosił Prezes Głównej Komisji Arbitrażowej dr J. Topiński; Dyrektor Biura Głównej Komisji Arbitrażowej mgr Sz. Zwiebel referował „Założenia polityczno-organizacyjne pracy arbitrażu”, a tematem dalszych referatów były: „Państwowe osoby prawne” (mgr H. Dawidowicz wiceprezes OKA — Katowice), „Prawo rzeczowe obrotu socjalistycznego” (mgr. J. Grynberg wiceprezes OKA — Łódź), „Umowy planowe i spory przedumowne” (mgr A. Hermelin GKA). Naczelnik Wydziału Nadzoru nad orzecznictwem mgr L. Bem omówił osiągnięcia i braki w pracy okręgowych komisji arbitrażowych.

Po referacie odbyła się dyskusja, w toku której omówiono sprawę stosowania obowiązujących jeszcze przepisów prawnych do nowych zasad socjalistycznego obrotu, poruszono szereg spornych kwestii, które wyłoniły się w dotychczasowej praktyce arbitrażowej, przedyskutowano zasady, którymi powinien kierować się arbitraż przy rozstrzyganiu spraw oraz metody pracy, które przyczyniłyby się do podniesienia poziomu orzecznictwa i do usprawnienia pracy komisji arbitrażowych.

W toku narady kierownicy poszczególnych okręgowych komisji złożyli sprawozdania wskazując samokrytycznie na przyczynę braków w ich pracy.

Po dyskusji Prezes Głównej Komisji Arbitrażowej zreasumował jej wyniki, określił źródła dotychczasowych braków i sprecyzował szczególne zadania, które winna rozwiązać każda okręgowa komisja, by osiągnąć właściwy poziom swej pracy.

W ramach narady odbyła się w Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego pod przewodnictwem prof. dr. St. Rozmaryna konferencja z udziałem przedstawicieli ministerstw, centralnych zarządów przemysłu, central handlowych, central spółdzielni oraz przedstawicieli świata prawniczego, której przedmiotem było omówienie z przedstawicielami jednostek gospodarczych podlegających orzecznictwu arbitrażowemu wyników dotychczasowej pracy i wysłuchanie krytycznych uwag na ten temat.

Referat sprawozdawczy wygłosił Prezes Dr J. Topiński*) po czym odbyła się dyskusja, w której wzięli udział: nacz. Jackowski (M. Przem. Lek.), Dyr. Kostrzewa (Kom. Spec.), Dyr. Rzepka (PKPG), adw. Dąbrowski (M. Przem. Ciężkiego), Radca Sarnowski (MPL), nacz. Hindersin (PKP), ppłk. Hochberg (MON), Dyr. Zwiebel (GKA) i Radca Zabarnik (Min. Bud. Przem.).

Z poruszonych w dyskusji spraw najbardziej istotną była kwestia czy arbitraż powinien ograniczyć się do stosowania przepisów prawnych i zasad ustalonych w zarządzeniach władz gospodarczych, dając im właściwą interpretację odpowiadającą obecnym stosunkom społeczno-gospodarczym, czy też powinien przyswajać na siebie rolę prawotwórczą i orzeczeniami wypełniać luki istniejące w przepisach prawnych, regulujących nasze życie gospodarcze.

Zwrócono uwagę na niewłaściwe ustosunkowanie się do roli arbitrażu niektórych jednostek gospodarczych, które uchylały się od wyksiegowania we własnym zakresie nierealnych należności i występują z fikcyjnymi sporami, ażeby uzyskać w tym przedmiocie orzeczenie arbitrażowe, inne zaś jednostki nadużywają możliwości występowania do Przewodniczącego PKPG o spowodowanie uchylenia z urzędu ostatecznych orzeczeń komisji arbitrażowych i traktują tę instytucję nadzorczą jako instancję odwoławczą, zwracając się z wnioskami w sprawach rozstrzygniętych na ich niekorzyść bez względu na to, że chodzi o kwestie nie mające większego znaczenia dla życia gospodarczego.

Podniesiono rolę Głównej Komisji Arbitrażowej przy wprowadzaniu w życie systemu umów planowych i ustalaniu ogólnych warunków dostaw jak również omówiono zadania, które przypadają arbitrażowi przy zawieraniu umów planowych i rozstrzyganiu sporów przedumownych.

*) pełny tekst referatu podany jest na str. 77—85.

Zgłoszone zostały dezyderaty o powołanie arbitrażu resortowego, o rozszerzenie zakresu doruszczalności odwołań od wszystkich orzeczeń wydanych jednoosobowo przez okręgowe komisje arbitrażowe i o ułatwienie stronom przygotowania się do spraw przez udzielanie im dłuższych terminów na składanie wyjaśnień oraz zawiadamianie zawnazs o wyznaczonych terminach rozpraw.

Specjalnym zagadnieniem była kwestia sygnalizowania przez arbitraż uchybień w działalności gospodarczej stron stwierdzonych w toku postępowania arbitrażowego. Jak dotychczas władze naczelne nie informowały arbitrażu czy przesłane zawiadomienia sygnalizacyjne były wykorzystane, co uniemożliwiało Głównej Komisji Arbitrażowej zebranie materiału orientującego w tym czy aparat arbitrażowy sygnalizuje we właściwy sposób.

Profesor dr Rozmaryn omówił zasady, którymi kieruje się Przewodniczący PKPG przy uchyłaniu z urzędu orzeczeń arbitrażowych, a mianowicie wkracza tylko w przypadku, gdy przyjęta ogólna zasada rozstrzygnięcia jest niewłaściwa. Miało to miejsce przy ustalaniu kwestii odpowiedzialności za zobowiązania prywatnych właścicieli przedsiębiorstw, które zostały uspołecznione, przy kwestii stosowania przedawnienia lub prekluzji oraz kwestii skutków podanej w fakturze omyłkowej ceny. Ilość uchyłonych orzeczeń wynosi około 1 proc., co jednak nie świadczy ażeby inne rozstrzygnięcia nie nasuwały wątpliwości, lecz zarzuty z którymi zwracały się strony nie dotyczyły ogólnych zasad i wobec tego nie zachodziła potrzeba wkraczania z urzędu przez Przewodniczącego PKPG.

Dyskusję podsumował Prezes dr J. Topiński, który udzielił wyjaśnień na wszystkie poruszone kwestie, w szczególności omówił poruszane zagadnienia prawotwórczych uprawnień arbitrażu, wskazując na tle podanych przykładów, że arbitraż stwarzający sam zasady obrotu wkraczałby w funkcje organów planujących, co nie należy do jego zadań.

Osoby, które wzięły udział w konferencji miały możliwość zaznajomienia się z dorobkiem wydawniczym Głównej Komisji Arbitrażowej, który był wystawiony w hallu PKPG. Wydawnictwa obejmują skrypty z zakresu prawa cywilnego radzieckiego (przykłady artykułów, recenzji i dyskusji na temat przepisów ogólnych prawa cywilnego, prawa socjalistycznej własności i zobowiązań między podmiotami gospodarki socjalistycznej), tłumaczenie części III księжки Z. I. Szkundina „Zobowiązanie dostawy towarów w prawie radzieckim“, przekłady artykułów na temat zagadnień prawnych w świetle artykułów J. W. Stalina „W sprawie marksizmu w językoznawstwie“, zbiór podstawowych przepisów dla praktyki arbitrażowej zawierającej zarządzenia władz gospodarki narodowej (Uchwały Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów, Uchwały Prezydium Rządu, zarządzenia oraz instrukcje Przewodniczącego PKPG i właściwych ministrów odnośnie przekazywania majątku trwałego, rozliczeń za dostawy i usługi) oraz systemu finansowego przedsiębiorstw państwowych oraz teksty niektórych referatów zgłoszonych na odbywającą się naradę. Ponadto wydane przez „Polgos“ dwa tomy „Orzecznictwa Arbitrażowego“ z których jeden obejmuje okres od 1.X.1949 do 31.III.1950, zaś drugi, który niedawno się ukazał — okres od 1.IV do 30.IX.1950; książka Prezesa dr J. Topińskiego „O umowach planowych w gospodarce socjalistycznej“ — związane są również z pracami arbitrażu.

a. h.

Wydawca „POLSKIE WYDAWNICTWA „GOSPODARCZE“ Warszawa, ul. Poznańska 15

Redakcja: Komitet Redakcyjny — Buczkowski Stefan, Hermelin Aleksander, Mayzel Jerzy, Mizera Stefan, Rzepka Zbigniew

Adres Redakcji: Warszawa, ul. Frascati 4 m. 2, telefon 8-12-19

Adres Administracji: Warszawa, ul. Poznańska 15, telefon 7-39-45

Prenumerata i kolportaż: PPK „Ruch“ Warszawa, ul. Srebrna 12, tel. 8-71-80. Konto PKO I-14396

Warunki prenumeraty: rocznie 42 zł, półrocznie 21 zł, kwartalnie 10,50 zł.

Zam. 1514 z dn. 28.II.51 r. Nakład 9.700 egz. Ukończono w marcu 1951 r.

Druk. „Prasa Demokratyczna“, Warszawa, Sniadeckich 16.

2-B-17263

Cena 3,50 zł.